

Bestel uw gratis
abonnement op
www.weliswaar.be

Adreswijziging?
Vermeld uw
abonnementnummer

OPGELET!
NIEUW
REDACTIEADRES
zie pagina 2

**Dossier Mantelzorg: onzichtbare zieken,
onzichtbare zorgen**

God in Tongerlo: Marc Herremans blijft vechten

Toemeka en verkiezingen: een stem voor alle burgers

De ziekenhuisbacterie: sluipmoordenaar in Schelderust

Wat u vandaag niet leest in Weliswaar, leest u morgen op

www.weliswaar.be

NU ONLINE MET

| NIEUWS
actualiteiten

| CAFE SOCIAL
tussen welzijn en cultuur

| WELNU
uw activiteitenkalender

| CONFERENTIEEL
Weliswaar was daar

| GEHOORD OF GELEZEN
welzijnswetenswaardigheden

| BELEID
goed voor uitvoering

| KORTE BERICHTEN
kondig zelf uw initiatief aan

| FORUM
u schrijft, wij blijven

| WAARVAN AKTE (NIEUW!)
juridisch nieuws

Elke week up-to-date welzijnsnieuws en nog meer korte berichten.

NIEUW REDACTIEADRES!

| Redactie

Voor tips, informatie, reacties:

Vlaamse overheid – Departement WVG
Weliswaar
Koning Albert II-laan 35 bus 30
1030 Brussel
Tel.: 02-553 07 32 of 02-553 33 76
Fax: 02-553 31 40
info@weliswaar.be

| Secretariaat

Voor abonneringen, adreswijzigingen, annuleringen:

Surf naar www.weliswaar.be
of contacteer
Secretariaat Weliswaar
Terlindenlaan 14
3090 Overijse
Tel.: 02-686 01 83
Fax: 02-686 01 88
info@weliswaar.be

Mantelzorg

Mantelzorg is van alle tijden. Je vindt het ook terug in alle geleidingen van de maatschappij. En toch is die zo geroemde mantelzorg, hoe vaak we er ook over schrijven, onbekend. Talloze mensen zorgen voor ouders, familie en vrienden die tijdelijk of permanent hulpbehoevend zijn. Slechts weinigen noemen zichzelf spontaan mantelzorger. Alleen wie bereid is om in een extreem belastende of intensieve zorgrelatie te stappen, en naar informatie heeft gezocht, zal de term kennen. Het is meteen één van de problemen waarmee mantelzorgers kampen: een gebrek aan informatie. Onderzoekers in dit nummer geven aan dat het moeilijk is mensen proactief over mantelzorg te informeren. Niemand vraagt op voorhand informatie. Dat doe je pas als de nood hoog is. Momenteel kunnen mantelzorgers terecht bij een vijftal verenigingen verspreid over Vlaanderen en de verschillende zuilen. Wellicht heeft Vlaanderen nog een groeimarge in het bekendmaken van de mogelijkheden van mantelzorg, bijvoorbeeld door de informatiestromen te bundelen. Dat zou een goede zaak zijn voor bestaande en potentiële mantelzorgers.

Dit nummer van Weliswaar maakt duidelijk dat mantelzorg geen homogeen begrip is. Er zijn oude en jonge, allochtone en autochtone mantelzorgers. Ze zorgen voltijds of deeltijds voor personen met een handicap, zieken of zorgbehoevende senioren. Sommige van de mensen die we aan het woord laten zijn overtuigde mantelzorgers en zijn goed vertrouwd met het begrip. Anderen hebben er nog nooit van gehoord of willen er zelfs niet van weten. Als Marc Herremans in het slotartikel van ons dossier zegt dat mantelzorg zijn zelfredzaamheid beknot, dan is dat zijn volste recht. In zijn persoonlijke situatie heeft hij wellicht gelijk. Maar ook Herremans beseft dat er mensen zijn die minder kansen krijgen of benutten, en dat hijzelf, hoe minimaal ook, nu en dan een beroep doet op mantelzorg. Het hangt allemaal af van wat je onder mantelzorg verstaat.

Het persoonlijkeassistentiebudget (PAB) zou voor een aantal mantelzorgers soelaas moeten brengen, omdat de persoon voor wie ze zorgen makkelijker professionele hulp zou kunnen inschakelen. Het blijkt echter dat de meeste mantelzorgers de samenwerking met professionelen moeilijk vinden. Kortom, een paradox van jewelste. Het heeft alles te maken met de persoonlijke aanpak van mantelzorgers. Hun zorg is altijd op maat. Die manier van werken sluit wat moeilijker aan bij de routine van de professionele zorgverstrekker. In het artikel van Ria Goris blijkt dat sommige hulpbehoevende mensen het zelfs hun eigen mantelzorger, die ze door en door kennen, heel lastig maken. Hypergevoeligheid voor huishoudelijke details en gewoontes maakt van mantelzorg een hele klus. Een professionele zorgverstrekker beweegt zich dan al gauw als een olifant in een porseleinwinkel. Er bestaat uiteraard geen algemene regel om dit probleem op te lossen. Elke mantelzorger moet goede afspraken maken met de professionele zorgverstrekkers die over de vloer komen. Tijdens de opleidingen van hulpverleners kan er allicht meer aandacht worden besteed aan vaardigheden waarmee je in uiterst lastige situaties conflicten en ergernis vermijdt.

Nico Krols

Foto's omslag |
Stephan Vanfleteren

Inhoud

Dossier: Mantelzorg

| Onzichtbare zieken, onzichtbare zorg 4
Vlaanderen telt meer mantelzorgers dan verwacht

| Het zit in de familie 7
Ouders en kinderen: één mantelzorgteam

| Mantelzorger ben je nooit alleen 9
Gebruikers en mantelzorgers, één strijd

| De NV Thomas 12
Het persoonlijkeassistentiebudget in de praktijk

| Met de mantel der liefde 15
Leven in de mantelzorg

| God in Tongerlo 18
Marc Herremans blijft vechten

conferentieel 22
Weliswaar was daar

welnu 25
uw activiteitenkalender

gehoord of gelezen 26
welzijnswetenswaardigheden

beleid 27
goed voor uitvoering

café social 28
tussen welzijn en cultuur

uitgelezen 29
een selectie nieuwe publicaties

waarvan akte 31
uw vragen over uw rechten

personeelsbeleid 30
werken in de welzijnzorg

reportage
Elke stem telt 32
Toemeka pleit voor een verstaanbare samenleving

reeks: Belgen in Nederland
"De Nederlandse kennisinfrastructuur zou ik zeker missen." 34
Tien vragen aan Jan Steyaert, een Vlaming in Nederlands welzijnsland

verslag
Kaffee Detinee 37
Op bezoek bij gevangenen

reportage 39
Sluipmoordenaars in Schelderust
De strijd tegen de ziekenhuisbacterie

reportage 41
Grijs in alle kleuren
Oude allochtonen en hun rusthuis

reportage
Mankracht en zonen 44
Sport bezweert overlast in Borgerhout

Thérèse Jacobs was van 1999 tot 2005 directeur van het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie (nu opgesplitst in het Kenniscentrum Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en de Studiedienst van de Vlaamse Regering). Bij dit centrum startte ze het onderzoek naar mantelzorg. Sinds 2005 zet ze, samen met Benedicte De Koker, het onderzoek verder bij het Departement Sociologie van de Universiteit Antwerpen.

Onzichtbare zieken, onzichtbare zorg

| Mantelzorg heeft waarschijnlijk altijd bestaan, maar wanneer werd het een begrip?

Jacobs: "Mantelzorg is *newspeak*. Het begrip is in de loop van de jaren zeventig ontstaan. Zoals elke innovatie heeft het wat gesluimerd voor het bij een breed publiek bekend raakte. Mantelzorg is als begrip pas verspreid geraakt in de jaren negentig. Vroeger viel het tussen de ploien van het gezinsleven en hoefde het niet benoemd te worden. Op een bepaald ogenblik werd de zorg voor zorgbehoevenden

aandacht nu vrouwen een loopbaan hebben. De zorg gaat niet meer vanzelf. Vrouwen met een loopbaan zijn niet minder gemotiveerd om mantelzorg op te nemen. Het betekent wel dat de mantelzorg minder intensief wordt."

Jacobs: "Je kan het niet zwart-wit bekijken. Mensen willen hun zorgbehoevende huisgenoot of familielid niet in de steek laten, maar ze hebben het inkomen uit werk nodig om voor de zorgbehoevende te kunnen zorgen. Om goed te kunnen zorgen is het ook belangrijk dat de mantel-

Vlaanderen telt meer mantelzorgers dan verwacht

thuis niet meer als vanzelfsprekend beschouwd. En pas wanneer iets niet meer vanzelfsprekend is, wordt het benoemd. Een andere ontwikkeling is de duurzaamheid van ons sociaal stelsel in het licht van de vergrijzing. Residentiële zorg werd niet meer vanzelfsprekend als de beste oplossing gezien. Hetzelfde geldt voor personen met een handicap. Men werd er zich van bewust dat ook in gezinnen goede opvang aanwezig is voor deze mensen."

| Wordt mantelzorg ook minder vanzelfsprekend omdat steeds vaker beide partners werken?

De Koker: "Mantelzorg komt meer onder de

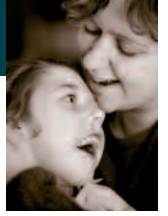
zorg af en toe in een ander milieu komt, om op adem te komen. Betaald werk kan die functie vervullen. Er zijn koppels met twee werkende partners die toch mantelzorg opnemen. Ze roepen betaalde hulp in om het te kunnen combineren."

| Wat is voor jullie de definitie van mantelzorg?

Jacobs: "Wij gebruiken de term wanneer mensen die wegens ziekte, handicap of ouderdom niet in staat zijn gewone dagelijkse activiteiten uit te voeren, hulp krijgen van gezinsleden, familieleden, vrienden, burens of kennissen. Wanneer we onderzoeken hoeveel mantelzorgers er in

Mantelzorg is als begrip pas verspreid geraakt in de

Vlaanderen zijn, vragen we in onze enquête niet: bent u mantelzorger? We laten de respondenten in een lijst aanduiden welke emotionele, huishoudelijke en lichamelijke verzorgingstaken ze opnemen.”

De Koker: “Als we de mensen telden die minstens één van die taken uitvoerden, kwamen we uit op meer dan 60% van het representatief staal van de bevolking tussen vijftientig en vierenzestig jaar oud. Op basis van het aantal en de aard van de zorgtaken, en op basis van de frequentie van de zorg, blijkt dat 20 tot 30% van de vijftientig- tot vierenzestigjarigen intensief zorg verleent. Dat is nog steeds heel veel.”

Jacobs: “Ook buitenlandse onderzoeken

tonen een verrassend groot aantal mantelzorgers.”

Onzichtbaar

| Kunnen we dan stellen dat mantelzorgers onzichtbaar zijn in de samenleving?

Jacobs: “Ja, het heeft te maken met het feit dat veel mantelzorgers zichzelf niet definiëren als mantelzorger. Het begrip mantelzorg raakt nu meer en meer verspreid door het gevoerde beleid. De onzichtbaarheid van mantelzorgers heeft ook te maken met onzichtbaarheid van ziekte. Er zijn veel meer mensen langdurig ziek dan je denkt, vooral laaggeschoolden. Die groep is veel minder zichtbaar dan hooggeschoolden, die wel de beleidsvisies

uitwerken. En omdat die zieken minder zichtbaar zijn, zijn hun verzorgers ook minder zichtbaar.”

De Koker: “Uit ons onderzoek met focusgroepen blijkt dat mantelzorgers een grote nood aan informatie hebben. Ze zijn ‘s avonds zo moe van het zorgen dat hen de fut ontbreekt om alle finesses van de zorgadministratie uit te pluizen. Ze hebben het gevoel dat ze altijd zelf informatie moeten zoeken en dat niemand het hen spontaan uitlegt.”

| Is het mogelijk mantelzorgers proactief te informeren?

Jacobs: “Moeilijk. Mensen hebben er toch

jaren negentig. Vroeger viel het tussen de plooiën van het gezinsleven.

geen oren naar als ze nog niet in een probleemsituatie zitten. Ze gaan pas zelf op zoek naar informatie als ze een probleem ervaren. Mantelzorgers zijn er niet goed van op de hoogte waar ze ondersteuning en informatie kunnen krijgen. Die conclusie wordt in tal van onderzoeken uit heel Europa getrokken. Je wordt niet van vandaag op morgen mantelzorgster. Je groeit in die rol en je nood aan informatie groeit mee.”

De Koker: “Toch kunnen professionals wel degelijk iets doen om mantelzorgers proactief te informeren. Bijvoorbeeld door de mensen die zorg verlenen aan een naaste er op te wijzen dat ze mantelzorgers zijn. Het begrip is nog te weinig gekend. Ook kan men mantelzorgers bij een ziekenhuisontslag beter informeren over de ondersteuningsmogelijkheden in de thuiszorg.”

| Moet de overheid mantelzorg niet meer stimuleren om de financiële druk van de vergrijzing op de gezondheidszorg te verlichten? Wordt de spanning tussen betaalde arbeid en zorg voor een vergrijzende samenleving niet steeds groter?

Jacobs: “Tegenwoordig blijven ouderen vaak fit en zelfstandig tot ze vijftien- of zelfs tachtig zijn. Wanneer ze dan zorg nodig hebben, zijn hun kinderen zelf al met pensioen. De spanning tussen betaalde arbeid en mantelzorg speelt dan niet meer. Bij de zorg voor mensen met een handicap, slachtoffers van een ongeval of chronisch zieken bestaat de spanning tussen arbeid en zorg wel. Een ander probleem is dat ouder wordende paren die voor elkaar zorgen op een bepaald moment allebei wat op de sukkel raken. Die mensen zijn meestal zo op hun autonomie gesteld, dat ze desnoods aan levenskwaliteit willen inboeten. Ze roepen bijvoorbeeld niet de hulp in van professionele zorgverleners. Geavanceerde looprekjes en rolstoelen worden in Vlaanderen ook nog veel te weinig gebruikt. Vaak leidt dat ertoe dat mensen niet meer buitenkomen. Dat vermindert de levenskwaliteit.”

Zorgen voor de mantelzorgster

| Mantelzorg is zwaar. Wie zorgt er voor de mantelzorgster wanneer het te zwaar wordt?

De Koker: “Uit ons onderzoek blijkt dat mantelzorgers het vooral emotioneel zwaar hebben. Daarnaast hebben ze het ook fysiek en financieel lastig en staat hun sociaal leven vaak op een laag pitje.

Ondersteuning is noodzakelijk. Het is niet rechtvaardig dat mensen er zelf onderdoor gaan omdat ze voor iemand zorgen. Vooral de emotionele belasting mag niet onderschat worden. De relatie met de huisgenoot verandert op het moment dat de mantelzorgsituatie begint. Mantelzorgers cijferen zichzelf weg, omdat ze denken dat ze in hun eentje het gezin moeten redden, sterk moeten zijn en volhouden. Het is dus belangrijk dat ze naast praktische ondersteuning ook de kans krijgen om te praten over hun gevoelens.”

Jacobs: “De mantelzorgers verleggen steeds hun grenzen”. Op een bepaald moment overschrijden ze een kritieke grens. Ze beseffen niet dat ze niet meer verder kunnen. Het is waar dat heel veel mantelzorgers aangeven dat ze de zorgsituatie niet meer kunnen missen, hoe zwaar die ook is. Veel mensen zijn blij dat ze de kracht en de mogelijkheden hebben om voor hun partner, ouder of kind te zorgen. In veel gevallen is mantelzorg dus ook erg verrijkend. Het is een ambivalente situatie. Je ontlast mantelzorgers vaak niet door de zorgbehoevende tijdelijk in een residentiële voorziening onder te brengen. Sommige mantelzorgers maken zich dan net meer zorgen: is de verzorging in de voorziening wel goed genoeg? Ze ervaren het niet als een rustige periode.”

| Hoe verloopt de samenwerking tussen professionals en mantelzorgers?

De Koker: “Uit ons onderzoek blijkt dat de samenwerking meestal vlot verloopt en dat de mantelzorgers er tevreden over zijn. Soms zijn er wel moeilijkheden. Mantelzorgers moeten zich qua tijdsindeling aanpassen aan de uren van de professionele verzorgers. Dit vergt wat reorganisatie.”

Jacobs: “Het is paradoxaal dat de last van de mantelzorgster soms toeneemt zodra er een professionele hulpverlener in beeld komt. Het dagelijkse bezoek van professionele verzorging heeft een vervreemdend effect. Je huis lijkt je huis niet meer. Je privacy valt voor een deel weg. We doen verder onderzoek naar de verhouding tussen de draaglast en draagkracht van mantelzorgers. De vaststelling dat professionele hulp de mantelzorgster soms zwaarder maakt zal in dat onderzoek ook aandacht krijgen.”

| Hoe ziet de toekomst van de mantelzorg eruit?

Jacobs: “Onze ambitie was het beleidswerk te ondersteunen met de blik op de toekomst. We probeerden het aantal mantel-

zorgers in de toekomst te voorspellen, rekening houdend met de hogere opleidingsgraad en met de toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen. We konden met die gegevens echter zo weinig verklaren dat we de piste hebben opgegeven. We kunnen wel het aantal zorgbehoevendenden voorspellen. Als we aannemen dat mantelzorg sowieso gegeven wordt aan huisgenoten, dan kunnen we een ruwe schatting van het aantal mantelzorgers maken. Voorspellen blijft echter moeilijk.”

De Koker: “We houden het aantal alleenwonenden in het oog, omdat die minder snel mantelzorg ontvangen. Mensen die samenwonen met partners of kinderen hebben meer kans om mantelzorg te krijgen. Bij de babyboomgeneratie stijgt het aantal echtscheidingen. Hierdoor zal er binnen een tiental jaar opnieuw een grotere groep alleenstaande ouderen zijn. Onderzoek wijst uit dat oudere gescheiden mannen vaker een nieuwe partner vinden dan vrouwen. Daar staat tegenover dat gescheiden mannen minder steun ontvangen van hun volwassen kinderen. Gescheiden vrouwen hebben minder vaak een nieuwe partnerrelatie en hebben het financieel moeilijker, maar kunnen wel rekenen op steun van hun kinderen.”

Jacobs: “Er is ook positief nieuws. We zien dat in gezinnen volwassen broers en zussen weinig contact met elkaar hebben. Toch lijken de contacten op te leven wanneer oma of opa begint te sukkelen. We stellen dus onze prioriteiten: voor elkaar zorgen vinden we nog altijd belangrijker dan onze gezinsautonomie.”

tekst | **Liesbeth Van Braeckel**

foto | **Stephan Vanfleteren**

| Th. Jacobs & E. Lodewijckx (red.) | **Grenzen aan mantelzorg. Sociaaldemografische hypothesen over de toekomst van de zorg** | Garant, 2007.

| K. Craeynest & B. De Koker | **Informatienoden van mantelzorgers, een exploratief beschrijvend onderzoek** | Tijdschrift voor Welzijnswerk, jrg.30 (2006), 275, 41-57.

Patricia en Paul zorgen sinds een paar maanden samen met hun kinderen Lynn en Carl voor de moeder van Paul. Deze zorgsituatie is niet helemaal nieuw voor het gezin. Van 1984 tot 2001 zorgden ze ook al samen voor Rob, hun zoon en broer.

Het zit in de familie

Rob werd in 1984 geboren. De bevalling verliep niet vlekkeloos. Rob kreeg te weinig zuurstof en werd meteen na de geboorte overgebracht van het ziekenhuis van Mechelen naar een aangepaste couveuse in Duffel. Het werd snel duidelijk dat Rob meer zorg nodig zou hebben dan andere pasgeborenen. Hij was nog maar een paar maanden oud toen hij zijn eerste kinesitherapieprogramma volgde. Patricia herinnert zich nog de moeilijke zoektocht naar gepaste hulp voor haar zoon. "De meeste professionele hulpverleners konden ons geen antwoord geven. Velen verwezen ons door naar residentiële voorzieningen. Maar dat wilden wij niet. Rob was onze zoon, we wilden hem zelf verzorgen."

Toen Rob drie jaar was, hoorden Paul en Patricia over een revolutionair revalidatieprogramma dat was ontwikkeld in de Verenigde Staten en werd aangeleerd in Barcelona. Omdat ze na drie jaar nog steeds niet het ideale zorgprogramma hadden gevonden, besloten ze met Rob in een motorhome naar Barcelona te trekken. Rob werd onderzocht, de therapeuten vonden het programma geschikt voor hem en ze kregen ter plaatse een opleiding. De oefeningen moesten drie keer per dag met drie begeleiders uitgevoerd worden. Patricia en Paul kregen van hun Belgische kinesitherapeut de raad vrijwilligers te zoeken voor de oefeningen met hun zoon. Op die manier zou Rob zijn ouders niet verwarren met therapeuten. Als ouders moesten ze leuke dingen met hun zoon doen.

Paul deed toen een oproep op de radio. Vrijwilligers die wilden helpen met de oefeningen van Rob moesten die zaterdag naar het parochiehuis komen. "De zaal was te klein!" vertelt Patricia vol enthousiasme. "Veel mensen die kwamen opdagen hadden zelf een zware zorgsituatie gekend in hun gezin of familie. De vrijwilligers konden aangeven op welk moment van de week ze beschikbaar waren. Zo slaagden we erin een schema op te stellen waarbij

Mantelzorgers zijn onzichtbaar in de samenleving.

elke voormiddag, namiddag en avond van de week een groepje van drie kwam helpen met de oefeningen van Rob." Dankzij de inzet van deze mensen kon Rob na een hele tijd – zij het moeizaam – zelfstandig kruipen.

Rob mocht van Kind en Gezin langer naar de onthaalmoeder blijven gaan dan eigen-

ten. Maar ik merkte wel een groot verschil tussen onze familie en de professionelen. Wij hebben altijd gekeken naar wat Rob wél kon, terwijl de professionelen altijd de nadruk legden op wat hij niet kon. Als ik naar een oudercontact ga, wil ik natuurlijk ook weten wat er niet goed gaat, maar je mag toch ook de positieve punten bekijken. Misschien wilden de leerkrachten ons

Ouders en kinderen: één mantelzorgteam

lijk voorzien was. Toen hij zes jaar werd, gingen Paul en Patricia op zoek naar een gepaste school voor hem. Het werd Windekind in Leuven, een school waar de lessen aangepast zijn aan kinderen met een fysieke en licht mentale handicap. Patricia was tevreden over het contact tussen hen en de school: "We werden altijd goed geïnformeerd tijdens de oudercontac-

beschermen en voorkomen dat we te veel hoop zouden koesteren. Maar wij hadden er vrede mee dat ons kind altijd zwaar zorgbehoevend zou zijn."

Dochter Lynn was al vier jaar oud toen Rob in 1990 naar school begon te gaan. In datzelfde jaar werd Carl geboren en telde het gezin drie kinderen. Dat vroeg om extra

afspraken en organisatie. Rob kon slechts moeizaam praten, de familie kon hem goed verstaan. Er werd met de familie en kennissen afgesproken dat Rob zou aangeven wanneer hij gedaan had met spreken. Zo werd hij niet te vaak onderbroken door de anderen, want aanvankelijk frustreerde hem dat enorm.

Voor Paul en Patricia was het vanzelfsprekend dat Rob thuis verzorgd zou worden, ondanks de vele zorgen die hij nodig had. Ze waren acht jaar getrouwd toen ze er bewust voor kozen kinderen te krijgen. Het heeft dan nog twee jaar geduurd eer ze zwanger raakten. Ze hadden lang naar hun kindje uitgekeken. Er was geen sprake van dat hij naar een residentiële voorziening gebracht zou worden. Toch was het niet makkelijk. Ze hadden pas een huis gebouwd en hadden hun beide inkomens nodig. Met de hulp van oma lukte het hen toch om Rob thuis te verzorgen. Oma zorgde ervoor dat hij altijd op tijd naar de onthaalmoeder en de kinesitherapeut gebracht werd. Rob was helemaal gek van zijn oma. Patricia: "Het eerste wat hij vroeg als hij van school terugkwam was: mag ik naar oma bellen? Oma is altijd een redelijk strikte vrouw geweest, altijd hard aan het werk in huis en tuin, maar voor haar kleinkinderen schoof ze dit graag aan de kant. Onze kinderen hebben haar als het ware doen openbloeien. Voor Rob deed ze alles."

Rob is gestorven in 2001. Hij werd zestien.

Een nieuwe zorgsituatie

De moeder van Paul is vroeg weduwe geworden. Toen Paul elf was, is zijn vader gestorven. Zijn moeder heeft twee kinderen in haar eentje moeten opvoeden. Ze is dus altijd zelfstandig geweest. Patricia: "Tot vorige zomer heeft ze alleen gewoond en ze onderhield het huis en de tuin volledig zelf. De hele dag kon ze bezig zijn met het wieden van onkruid. Zelfs tijdens de hete zomer van vorig jaar was ze niet te stoppen. Paul en Patricia maakten zich zorgen en wilden dat oma een personal-arm zou omdoen. Als er dan iets aan de hand was kon ze met één druk op de knop hulp vragen. Na aandringen van haar zoon en schoondochter wilde ze het alarm dan toch dragen, aanvankelijk wat tegen haar zin. Op een dag in juli 2006 kreeg de familie telefoon van de alarmcentrale. Oma had op de knop gedrukt. "We hebben ons naar haar huis gehaast," vertelt Patricia. "Oma was gevallen. We hebben haar meteen naar de spoed van het ziekenhuis gebracht. Ze

had een hersenbloeding gehad."

Oma bleef drie maanden in het ziekenhuis in Mechelen. Daarna is ze drie maanden in Duffel geweest om te revalideren. Aanvankelijk was het plan om haar na de revalidatie een eenpersoonskamer in een rusthuis te geven. Patricia: "Oma had altijd alleen geleefd en was altijd zo zelfstandig geweest. Ze zou niet kunnen aarden in een tweepersoonskamer. Het rusthuis verzekerde ons dat een eenpersoonskamer geen

trouwd zijn. Wanneer ze telkens dezelfde stem horen en hetzelfde gezicht zien, raken ze minder snel verward. "De zorg is zwaar," zegt Patricia, "maar toch ervaren we het nog altijd meer als een lust dan een last. We zijn blij dat we voor haar kunnen zorgen. We hangen als gezin erg aan elkaar. De zorg voor Rob en oma heeft ons dicht bij elkaar gebracht. We vinden het allemaal fijn dat oma bij ons is. We zijn direct bij haar, hoeven de deur niet uit om haar een bezoek te brengen."

"Wij keken altijd naar wat Rob wél kon, terwijl professionals nadruk legden op wat hij níet kon".

probleem zou zijn." Het ontslag op de revalidatieafdeling kwam plots. En in het rusthuis bleek dat er toch geen eenpersoonskamer beschikbaar zou zijn. Ineens ging alles snel voor Paul en Patricia: "Omdat ze niet in een kamer alleen kon zitten, hebben we besloten dat wij haar zouden opvangen. We hadden het geluk dat we nog het aangepaste bed van Rob hadden, waar oma in kon slapen. Het zorgen voor iemand was me zo vertrouwd, ik had het zo lang voor Rob gedaan."

Samen sterk

Oma ligt nu in de kamer van Rob. Het speciale bed is makkelijk verstelbaar, wat de verzorging makkelijker maakt. De gordijnen zijn opengeschoven en het bed is in de richting van het raam gezet, zodat oma naar de tuin kan kijken. Op de vensterbank staat een kleurig boeket bloemen. Carl helpt oma bij het eten van een stuk slagroomtaart. Hoewel ze verward is en zich moeilijk kan uitdrukken, smaakt het haar overduidelijk. Tijdens de verzorgingen is ze gevoelig voor aanrakingen, ze heeft pijn. Dat is een nevenwerking van de vele medicijnen die ze neemt. Sinds kort krijgt ze morfinepleisters tegen de pijn. Dat helpt, al krijgt ze er wel hallucinaties van. Soms heeft ze een helder moment, maar de meeste dingen beseft ze niet meer. Als er een mannelijke verpleger komt, roept ze soms dat die haar gerust moet laten. Als de dokter haar bloeddruk moet meten, durft ze wel eens roepen dat het pijn doet. Patricia weet niet of oma nog volledig beseft dat ze door haar familie wordt verzorgd. Toch is ze ervan overtuigd dat ouderen die verward zijn best verzorgd worden door mensen die hen ver-

Maar ook voor gemotiveerde mantelzorgers blijft mantelzorg zwaar. Af en toe rust nemen is broodnodig om te kunnen blijven zorgen voor iemand. Patricia en Paul weten dat. Ze nemen regelmatig tijd voor zichzelf. "Lynn is eenentwintig, Carl is zeventien. Ze nemen de zorg voor hun oma over wanneer wij een weekendje vrij nemen. We hebben ook een uitgebreid netwerk van professionele hulpverleners. Dagelijks komt er wel iemand aan huis: de kinesitherapeut, de pedicure of de huisarts. Het is niet altijd makkelijk om onze tijdsindeling en die van de professionele hulp op elkaar af te stemmen, maar over het algemeen lukt dat vrij goed. We hebben genoeg vertrouwen in onze kinderen om een avond of zelfs een weekendje weg te gaan met ons twee."

Sinds het einde van de jaren tachtig maakt Patricia ook deel uit van de Werkgroep Thuisverzorgers. Ze voelde zich meteen thuis in de groep en kon er praten over de gevoelens die bij mantelzorg komen kijken. Ze ijvert ook mee voor een sociaal statuut en betere voorwaarden voor de mantelzorgers. De meeste mantelzorgers krijgen nauwelijks een vergoeding of helemaal niet. Patricia heeft een andere motivatie: "Het is het hart dat spreekt, niet meer of niet minder. Oma heeft zoveel voor Rob gedaan. We hebben nu het gevoel dat we kunnen terugdoen wat zij al die jaren voor ons gedaan heeft."

tekst | Liesbeth Van Braeckel
foto | Stephan Vanfleteren

Een mantelzorgvereeniging heeft het zwaar. Bovendien komt hij vaak in een administratief kluwen terecht en is zijn statuut onduidelijk. Vijf Vlaamse mantelzorgverenigingen staan mantelzorgers bij met raad en daad. De Werkgroep Thuisverzorgers vzw, Ons Zorgnetwerk, Ziekenzorg, Steunpunt Thuiszorg en Ondersteuning in de Thuiszorg bundelen hun krachten.

De Werkgroep Thuisverzorgers vzw werd in 1988 in de Westhoek opgericht. De Koning Boudewijnstichting ondervroeg op dat moment families die geconfronteerd werden met zorg in de familiecontext. Op basis van de resultaten werd het boek *De Stem van het Thuismilieu* geschreven. Er volgde een televisieuitzending over het thema, waarna het telefoonnummer van Trefpunt Zelfhulp opgegeven werd. Verschillende families hebben na de uitzending het Trefpunt gecontacteerd. Daaruit bleek dat er heel wat behoefte aan informatie was. Vijftientig families uit heel Vlaanderen zijn toen samengekomen en hebben met de hulp van het Trefpunt knelpunten op papier gezet. "Er werden ervaringen uitgewisseld. Dat was soms moeilijk en emotioneel," herinnert voorzitter Rita Waelput zich. "We zijn op zoek gegaan naar diensten die voor ons opkwamen. We stelden vast dat er niemand de belangen van deze groep mensen behartigde. Dus besloten we zelf een vzw op te richten. Dat werd de Werkgroep Thuisverzorgers."

De Werkgroep stelde van in het begin een aantal principes voorop: onafhankelijkheid en de participatie van de doelgroep. Alleen mantelzorgers of ex-mantelzorgers konden lid worden. Waelput: "Het lag niet voor de hand om mensen te vinden die tegelijkertijd actief konden zijn in de Werkgroep en deelnamen aan het bestuur. Mantelzorgers hebben nu eenmaal weinig tijd en energie over." In 1999 zorgde het Thuiszorgdecreet voor een erkenning van vijf Vlaamse mantelzorgverenigingen. Elke vereniging krijgt dezelfde subsidie waarmee ze 1,5 personeelslid moeten tewerkstellen. Ze moesten ook een aantal verplichte activiteiten, zoals vorming en ontmoetingsmomenten, organiseren in alle Vlaamse provincies en Brussel.

Mantelzorgers ben je nooit alleen

Individuele ondersteuning van mantelzorgers ziet de Werkgroep Thuisverzorgers als één van de belangrijkste taken. Door mantelzorgers te ondersteunen kan mantelzorg een vrije keuze worden. "Wij willen mensen helpen zichzelf te helpen. Dit kan door hen de nodige informatie te geven waarmee ze op zoek kunnen naar hulp," zegt Rita Waelput. Mantelzorgers kunnen

vormingen kunnen zelfstandig of in samenwerking met lokale dienstencentra of scholen georganiseerd worden. Waelput: "Mantelzorgers kunnen leren van elkaar. Het doet al veel als ze weten dat ze niet alleen staan met hun problemen."

Bij de oprichting van de Werkgroep was belangenbehartiging een van de belang-

Gebruikers en mantelzorgers, één strijd

niet alleen voor informatie terecht bij de Werkgroep. Ze vinden er een luisterend oor als het allemaal wat veel wordt. De Werkgroep heeft ook een aantal regionale contactpersonen. Die zijn allen zelf mantelzorgers of zijn het geweest. "Het is voor mensen makkelijker ervaringen uit te wisselen met iemand uit hun eigen regio," weet Waelput. "De regionale contactpersonen zijn ook goed op de hoogte van het lokale zorgaanbod." Als er problemen worden gesignaleerd, gaat de Werkgroep na of het om een individueel of structureel probleem gaat. In het laatste geval stappen ze ermee naar de beleidsmakers, met wie ze zoveel mogelijk proberen samen te werken. De samenleving en het beleid sensibiliseren over zorg in het thuismilieu is één van de doelstellingen. Een andere taak van de werkgroep is mantelzorgers samenbrengen. In heel Vlaanderen worden vorming en activiteiten georganiseerd waarbij het doorgeven van informatie en het uitwisselen van ervaringen centraal staan. Deze

rijkste pijlers. Bij de eerste samenkomsten van mantelzorgers kwamen meteen frustraties en knelpunten naar boven over wetgeving en administratie. Een van die knelpunten is dat voor sommige diensten de sociale uitkeringen voor mensen met een laag of helemaal geen inkomen bij het inkomen gerekend worden. Die uitkeringen worden toegekend in functie van de graad van zorgbehoefte. Volgens Rita Waelput mag zo'n tegemoetkoming niet bij het inkomen gerekend worden: je moet er geen belastingen op betalen, dus is het geen inkomen.

Het engagement van Rita Waelput – samen met de (ex-)mantelzorgers van de Werkgroep – is geworteld in haar ervaringen als mantelzorgers. Eigen ervaringen en betrokkenheid zijn belangrijk. Waelputs moeder kwam bij haar inwonen op het moment dat ze niet meer voor zichzelf kon zorgen. Tegelijkertijd dook er een administratief knelpunt op: "Het inkomen van

Focus op comfortzorg

Ons Zorgnetwerk is een vzw van de Katholieke Vereniging van Landelijke Vrouwen (KVLV). Het is één van de vijf Vlaamse erkende verenigingen van gebruikers en mantelzorgers. *Ons Zorgnetwerk* werd in 1999 opgericht, dankzij een samenwerking van KVLV, Landelijke Gilden, Landelijke Thuiszorg en Blindenzorg Licht en Liefde. "Wij zijn niet verbonden aan een mutualiteit," zegt stafmedewerker *Lieve Belmans*. "Echte afspraken met de andere mantelzorgnetwerken maken we niet. We bepalen wel samen wie ons vertegenwoordigt en we stellen gemeenschappelijke standpunten op."

Ons Zorgnetwerk wordt, net zoals de vier andere organisaties, gesubsidieerd voor anderhalve kracht. "Natuurlijk hebben we te weinig middelen en personeel," zegt *Lieve Belmans*. "Het lijkt me zinvol om in elke provincie een vast aanspreekpunt te hebben voor onze plaatselijke mantelzorgers. Op die manier kun je mantelzorgers serieus begeleiden."

"We onderscheiden ons van anderen door onze vertrouwdheid met de landelijke dorpen," stelt de vereniging op haar website. "Thuiszorg in een landelijk gebied is anders dan in een stedelijke kern. De afstanden zijn er groter, de mobiliteit beperkt. De dienstverlening is dunner gezaaid, een apotheek of voedingswinkel liggen niet om de hoek. De kwaliteit van de woningen en het noodzakelijk comfort laten vaak te wensen over. Maar ook de grote groep zelfstandigen en boerinnen met hun eigen sociale zekerheid, pensioenopbouw en zo meer, verplichten ons ertoe om de thuiszorg speciaal in het oog te houden."

"We proberen inderdaad een bepaalde groep te bereiken en focussen op enkele specifieke topics," zegt *Lieve Belmans*. "De aanpassing van de woning voor mantelzorg bijvoorbeeld, maar ook het wegnemen van de onzekerheid tegenover professionele hulpverleners. We doen ook wat aan het informatietekort. We organiseren ontmoetingen en vormingen, en zetten ons zes-

maandelijkse ledenblad in. Verder getuigen mensen op onze verjaardagskalender. En tot slot: in Oost-Vlaanderen loopt een project rond familiebemiddeling. We hebben er een vormingspakket voor uitgewerkt." De typische producten die andere, aan mutualiteiten gelinkte organisaties aanbieden, heeft *Ons Thuiszorgnetwerk* niet in het aanbod. *Belmans*: "Een ander verschil is dat onze leden voorzichtiger en minder assertief zijn. Getuigen willen ze wel, betogen niet. Alle energie gaat naar de zorg. Op dat vlak focussen we op comfortzorg, niet op therapeutische hardnekkigheid. De verzorgde moet zich gelukkig voelen. Beter een geur die mooie herinneringen oproept dan veel flesjes en potjes. Ons totaalpakket gaat van tillen zonder pijn tot materiaalgebruik. Waar het kan, werken we samen met rust- en verzorgingstehuizen. Dat ligt niet voor de hand. Maar wat is er mis mee als onze leden in een instelling naar de kapper kunnen?"

Een sterk uitgewerkt totaalpakket

Het raspaard onder de mantelzorgorganisaties is *Ziekenzorg CM*. De Vlaamse overheid erkende *Ziekenzorg CM* in 1999 als 'Vereniging voor mantelzorgers en gebruikers'. Naast de gesubsidieerde anderhalve kracht telt de vereniging ook een medewerker in elke Vlaamse provincie. "Zij hebben de belangrijke taak ons nationale aanbod provinciaal bekend te maken," zegt coördinator *Ghislaine Luchtmeijer*. "We zijn iets groter dan de concurrentie, via onze link met de Christelijke Mutualiteiten. We hebben ook een socioculturele werking. Dat is het grootste verschil met de andere mantelzorgorganisaties."

Ziekenzorg CM lanceert jaarlijks een batterij aan initiatieven voor haar mantelzorgers, zoals cursussen weerbaarheidsvorming rond 'omgaan met pijn', 'ABC van de computer' of 'leven met reumatoïde artritis'. "We willen de mensen die leven met een chronische aandoening sterker maken," zegt *Ghislaine Luchtmeijer*. "We organiseren ook vakanties in binnen- en buitenland voor chronisch zieke mensen en hun mantelzorgers. Jaarlijks gaat het om meer dan 250 vakantie-initiatieven op maat. Een groot team van goed gevormde

vrijwilligers begeleidt de vakanties en dient de medische verzorging toe. Chronisch zieken kunnen ook zonder hun mantelzorgers op reis, zodat die even op adem kunnen komen. Andere mantelzorgers beleven tijdens de vakanties dan weer voor het eerst sinds lang aangename momenten met hun familielid. Uniek in België zijn de vakanties voor dementerenden en hun mantelzorgers."

Een ander deel van de service van *Ziekenzorg CM* is de informatieverstrekking. Twintigduizend mensen krijgen vier keer per jaar het tijdschrift *Sonate* in de bus. *Luchtmeijer*: "Daarmee bieden we mantelzorgers nuttige informatie over alle aspecten van zorg waarmee ze in contact komen. Elk nummer heeft een centraal thema, geeft praktische tips voor en door mantelzorgers, en verduidelijkt ontwikkelingen in de wetgeving. In elk nummer kondigen we ook belangrijke samenkomsten van mantelzorgers aan. We proberen met het tijdschrift een antwoord te bieden op vragen die een mantelzorgers zich kan stellen." In principe doet het informatiepakket *Mantelzorgpakje* hetzelfde: de mantelzorgers een antwoord geven op elke denkbare vraag. Nog een andere steun

voor de mantelzorgers is een pasje waarop de mantelzorgers alle belangrijke noodnummers kan vermelden. "Naast informatiebijeenkomsten in de verschillende regio's hebben we vier steekkaarten ontworpen over de rechten en plichten van een mantelzorgers," zegt *Luchtmeijer*. "Hoe regel je taakafspraken bij mantelzorgers? En hoe combineer je mantelzorgers en een baan?" Informatie volstaat niet om de hardwerkende mantelzorgers te steunen. Om hem of haar een hart onder de riem te steken organiseert *Ziekenzorg CM* elk jaar de Dag van de Mantelzorg. *Luchtmeijer*: "Er worden ook vaak lotgenotencontacten en huisbezoek georganiseerd. Onze Mantelzorgtelefoon is een lijn waarop mantelzorgers elke weekdag terecht kunnen met hun verhaal."

“Dromen van meer personeel”

Steunpunt Thuiszorg heeft banden met de socialistische mutualiteiten (SOCMUT). De mantelzorgvereniging telt ongeveer 7.000 leden. Medewerkster *Ingrid Baeyens*: “We werken wel volledig autonoom van SOCMUT en hebben ons eigen ledenbestand. Wie lid is van SOCMUT belandt met andere woorden niet automatisch bij ons. Het ledenbestand wisselt erg snel. Mantelzorgers die geconfronteerd worden met het overlijden van hun familielid haken vaak af. Opvallend is wel dat er in ons ledenbestand evenveel mannen als vrouwen zitten. We dachten in het begin dat de mantelzorg een zaak van vrouwen zou zijn.”

Net zoals de andere verenigingen informeert Steunpunt Thuiszorg haar mantel-

zorgers via folders en brochures. “Bijvoorbeeld rond dementie. De laatste brochure handelde over burn-out bij mantelzorgers. Daarnaast organiseren we bijeenkomsten voor zelfhulpgroepen. Er loopt al drie jaar een uniek project rond gebruiksraden in de thuiszorg. We organiseren het samen met de vzw Thuiszorg. We zijn de enige vereniging die de luxe heeft om onze diensten voor een stuk te koppelen aan thuiszorgdiensten,” zegt Ingrid Baeyens. “Zo kunnen we mensen samenbrengen die lid zijn en krijgen we feedback over de informatie die we verstrekken. Het project is in volle ontwikkeling.”

Naast de anderhalve gesubsidieerde kracht – een stafmedewerker en een administra-

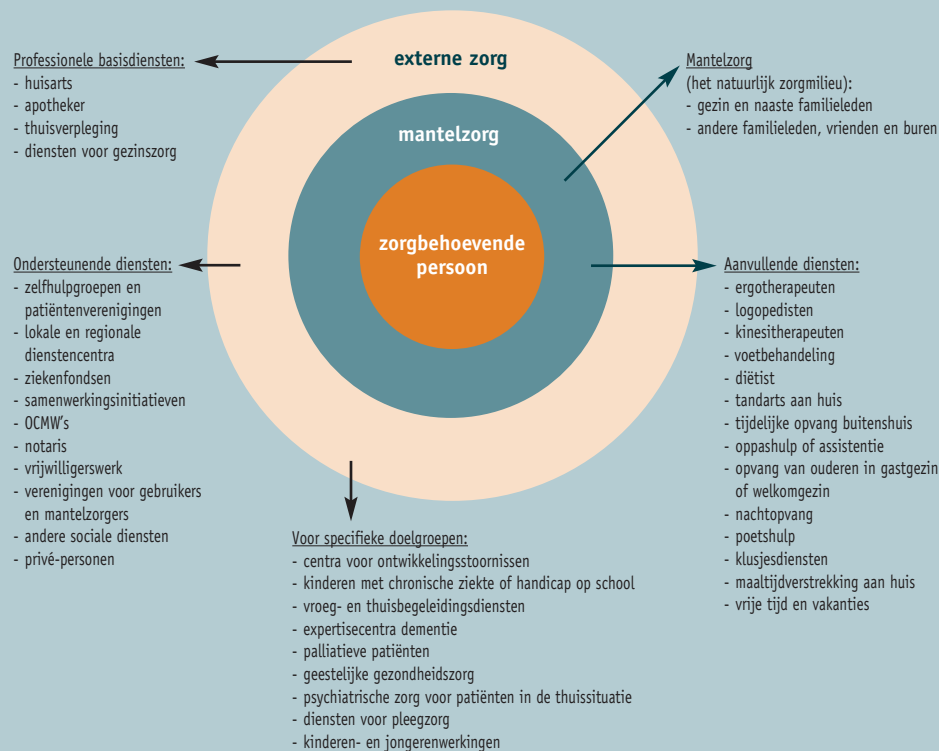
tieve kracht – kan de vereniging in elke regio een beroep doen op mensen die enkele uren per week worden vrijgesteld. “Onze mantelzorgers zijn niet snel geneigd om contact op te nemen met Brussel, maar iemand uit de streek durven ze sneller te bellen,” zegt Ingrid Baeyens. “Een voltijdse kracht per regio zoals bij de CM blijft voorlopig een droom. Net zoals meer middelen om onze dienstverlening uit te bouwen. We weten dat heel wat van onze leden ook lid zijn van een andere beweging, maar dat is niet erg. De mantelzorg kan nooit te goed geïnformeerd zijn.”

Zorgcirkels

In de thuiszorg staat de zorgbehoevende centraal. De zorgbehoevende probeert zoveel mogelijk autonomie te bewaren en zorgt in de mate van het mogelijke nog voor zichzelf. Hij wordt omringd door mantelzorgers. Wanneer de draagkracht van de mantelzorg de draaglast niet

meer aankan, kan hij op zijn beurt de hulp van externe hulpverleners inroepen. Deze externe hulpverleners kunnen professionele hulpverleners of vrijwilligers zijn. Meer weten?

Bezoek dan www.mantelzorg.be

mijn moeder werd bij dat van mij en mijn man gerekend. Op basis van dat ‘gezamenlijke inkomen’ werd dan de bijdrage voor professionele gezinszorg berekend, die in ons geval redelijk hoog was dan. Ook ande-

re gezinnen in onze werkgroep kampten met dit probleem. De werkgroep heeft toen zijn beklag gedaan bij toenmalig minister van Welzijn Luc Martens. Hij heeft een studie laten uitvoeren en de wet laten aan-

passen. Als een ouder die zorg nodig heeft bij de kinderen intrekt, wordt alleen nog het inkomen van de ouder genomen om de bijdrage te berekenen.”

Onlangs stelde het Vlaams Platform Thuiszorg een knelpuntennota op. Het Platform Thuiszorg is een informeel gezamenlijk initiatief van de mantelzorgverenigingen en een aantal thuiszorgdiensten. Zij bundelen hun krachten om structurele problemen aan te kaarten. Rita Waelput: “In die knelpuntennota hebben we de problemen en onduidelijkheden opgelijst in verband met huisvesting, kangoeroewonen en zorgwonen. De knelpuntennota zullen we dit jaar verder aanvullen.”

tekst | **Liesbeth Van Braeckel**
| **Nico Krols**
| **Peter Dupont**

De Werkgroep Thuisverzorgers geeft driemaandelijks de *Thuiszorgkrant* uit. Via de website kan hun *Gids voor de Thuiszorg* online geraadpleegd worden. De gids is bedoeld voor iedereen die met thuis- of mantelzorg te maken heeft en kan ook besteld worden bij:

**Werkgroep Thuisverzorgers,
Groeneweg 151, 3001 Heverlee |
016-22 73 37 |
www.mantelzorg.be |
werkgroep.thuisverzorgers@mantelzorg.be**

Thomas is eenentwintig en heeft het Smith-Magenis syndroom, een aangeboren ontwikkelingsstoornis. Het syndroom wordt gekenmerkt door verstandelijke beperking, het vragen om aandacht, driftbuien, agressie naar anderen of naar zichzelf. Katy Declercq is gescheiden en heeft, naast Thomas, nog drie zonen. Bij twee van hen werd ADHD gediagnosticeerd. Als een heuse manager beredert de voltijds werkende moeder haar gezin met de hulp van zes persoonlijke assistenten. Dit wordt mogelijk gemaakt met het zogenaamde persoonlijke-assistentiebudget dat het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH, het vroegere Vlaams Fonds) toekent aan personen met een handicap.

De NV Thomas

in het beste geval gecombineerd kunnen worden met een verblijf in een dagcentrum. Thomas zou dan om vier uur 's middags, wanneer hij het dagcentrum verlaat, een beroep kunnen doen op een persoonlijke assistent. Om een lang en zenuwslopend verhaal kort te maken: Thomas kreeg een voltijds persoonlijke-assistentiebudget toegewezen, maar vindt nog steeds geen

werkgeverrelatie. Mensen met een fysieke handicap kunnen zelf hun assistenten rekruteren. In het geval van Thomas doet zijn moeder dat als 'budgethouder' en wettelijke vertegenwoordiger, wegens de 'verlengde minderjarigheid' van haar zoon. Marina (42) werkte vroeger in de diamantsector, maar gooide het roer om. "Ik heb een cursus gevolgd bij de VDAB," vertelt ze.

Het persoonlijke-assistentiebudget in de praktijk

"Thomas heeft een complexe persoonlijkheid," vertelt Katy Declercq. "Zijn vaardigheden zijn heel uiteenlopend. Op sommige terreinen heeft hij de competentie van een baby, dan weer van een kleuter of een zevenjarige. Zo kan hij goed technisch lezen, maar hij slaagt er niet in van de betekenissen een coherent geheel te maken." Personen met een handicap kunnen naar school tot hun eenentwintigste. Daarna zijn ze, als ze erg zorgbehoevend zijn, aangewezen op dagcentra of tehuizen. Thomas staat momenteel met de hoogste urgentiecode ingeschreven op de interne wachtlijst van een dagcentrum dat gespecialiseerd is in autisme. Katy maakt, enigszins laconiek, de rekensom: "Thomas staat gerangschikt op de tachtigste plaats. De statistiek van het dagcentrum leert ons dat er om de drie jaar iemand sterft. Dus moeten we nog 240 jaar wachten." Sinds zijn zeventiende staat hij ook ingeschreven op andere wachtlijsten, maar de plaatsen zijn beperkt. Thomas kan niet werken en kan dus ook niet naar een beschutte werkplaats. Hij heeft een taakspanning van slechts tien minuten. Daarna valt zijn concentratie weg. Katy vermoedde dat Thomas het best zou gebaat zijn bij een één-op-éénbegeleiding. Een maatschappelijk werkster wees haar op het bestaan van het persoonlijke-assistentiebudget. Dat zou

onderkomen in een dagcentrum. Dus moet er, de klok rond, zorg worden ingekocht.

Assistent van het gezin

"Ik kan momenteel tijdens mijn werkuren een beroep doen op drie assistenten voor de één-op-éénbegeleiding," vertelt Katy. "Omdat ik met het budget ook poetshulp mag inkopen, heb ik enkele uren per week een schoonmaakster in dienst. Daarnaast worden ook twee broers van Thomas ingeschakeld als mantelzorgers. Ook zij worden als assistenten ingeschreven en betaald. Op hen doe ik vooral een beroep in het weekend of als één van de andere assistenten verhinderd is. De drie assistenten en de broers tezamen zorgen 65 uren voor Thomas. De avonden, de slapeloze nachten en het grootste deel van het weekend zijn voor mij. Thomas moet de klok rond assistentie hebben."

Marina Bryssinck werkt nu ongeveer een jaar voor Thomas. Het is een werknemer-

"Een opleiding van vier maanden, zowel theoretisch als praktijkgericht. Mijn ervaring en leeftijd zie ik als een voordeel. Je moet geduld hebben en veel mensenkennis. In het begin was het aftasten. Je moet geduld hebben en veel mensenkennis. In het begin was het aftasten. Als assistent beland je in de privésituatie van een gezin, met zijn regels en gewoonten. Je moet je op de achtergrond houden en toch betrokkenheid tonen." Katy beaamt het complexe profiel van de assistente: "Marina is gouvernante, hotelmanager, kinderjuf en luisterend oor. Het is ook bijzonder dat Marina als eerste een ritueel heeft gevonden waarbij Thomas, die autistiform gedrag vertoont, gebaat is. Dat is toevallig gebeurd. We hebben een dagschema waarin de taken van de assistenten worden beschreven. Eén van die taken is 's morgens samen met Thomas de krant halen en doornemen. Dan kijken ze welke korte berichten hij kan lezen en begrijpen. Zo zijn ze op de doodsberichten gestoten. Thomas is gefocust op getallen. Ze rekenen nu elke dag samen uit wie ouder dan hon-

derd jaar is geworden."Het lijkt morbide, maar het is prachtig in zijn eenvoud. Marina toont een plakboek waarin tientallen doodsberichten gekleefd zijn, voorzien van commentaar. Bij overleden kinderen staat in de marge: "Het is niet eerlijk." Er staat ook een foto in van een hoogbejaarde schildpad.

Marina wisselt af met twee andere assistenten, van wie Katy, uit respect, graag de volledige namen ziet vermeld: *Serge Hanssens* en *Nico Selleslags*. Het is dansen op een slappe koord. Nog een

het gebeuren. Hij zag ook hoe de assistent Thomas alleen achterliet. "Dat was een juiste beslissing," zegt Marina. "Thomas vindt zijn weg naar huis. Als de assistent bij Thomas was gebleven, was het nog meer uit de hand gelopen." De stadswacht waarschuwde de politie. Thomas werd verhoord. Hij manipuleerde de politie zodanig dat het leek alsof hij mishandeld werd en hij werd zelfs naar het ziekenhuis gebracht. Later op de dag werden de assistent en Katy door de politie ondervraagd. Marina: "De stadswacht wist

We ronden voorvallen ook psychologisch af, zodat we niet met twijfels blijven rondlopen. Het zou trouwens goed zijn als persoonlijke assistenten een groep zouden kunnen vormen met andere assistenten, die elders aan het werk zijn. Zo zouden we ervaringen kunnen uitwisselen. We zouden kunnen ijveren voor betere afspraken, want we genieten nauwelijks bescherming. De assistent die Thomas een tik heeft gegeven, had een strafrechtelijke veroordeling kunnen krijgen. De politie en de

Mantelzorg komt meer onder de aandacht nu vrouwen een loopbaan hebben.

andere assistent heeft onlangs afgehaakt. Als reden gaf hij aan dat hij Thomas had laten inbreken in zijn geest. De gebeurtenis toont aan dat een persoonlijke werkrelatie met iemand met een mentale handicap een voortdurende concentratie vraagt. De assistent staat er voor het grootste deel van de dag alleen voor en de buitenwereld toont niet altijd begrip. In het centrum van Antwerpen had de assistent Thomas een tik op zijn hoofd gegeven. Katy: "Hij kon toen niet anders. De situatie met Thomas was geëscaleerd. Op zo'n moment groeit Thomas boven zijn begeleider uit en is er geen weg terug." Een stadswacht zag

uiteraard niet hoe hij moest reageren. Dat begrijp ik wel." De politie toonde begrip en aan de zaak wordt hopelijk geen gevolg gegeven. "Dat had anders kunnen lopen," vertelt Katy. "Thomas had, uit onwetendheid, gecolloqueerd kunnen worden."

Tweewekelijks houden de assistenten en Katy teamvergadering. Eén assistent kan er dan niet bij zijn, want ook tijdens de vergadering moet Thomas worden begeleid. Marina: "Er worden praktische afspraken gemaakt. We moeten ook stoom kunnen aflaten. We bespreken wat er moeilijk loopt. Er valt iemand ziek. Wie springt in?

stadswacht hadden nog nooit gehoord van het persoonlijkeassistentiebudget. We zouden ons moeten kunnen legitimeren als persoonlijke assistenten." Voor budgethouders bestaat er wel een praatgroep. Katy overlegt er geregeld met lotgenoten.

Vrije tijd

Marina werkt twintig uur per week voor Thomas. Dat is haar mentale maximum. "Het is niet haalbaar om dit werk voltijds te doen." Een doorsneeddag met Thomas ziet er zo uit: "Ik begin om acht uur, wanneer Katy gaat werken. Ik ontbijt met Thomas, zorg dat hij zijn medicatie neemt.

Dan help ik bij zijn toilet. We doen samen huishoudelijke taken: afruimen, afwassen. Ik probeer hem daar zoveel mogelijk bij te betrekken. Dan halen we de krant. We pluizen de overlijdensberichten uit. 's Middags ruimen we zijn slaapkamer op. We doen de was. De hele tijd is hij aan het vertellen en valt hij voortdurend in herhaling. Dat is niet erg. Je moet er in mee gaan. We gaan naar de Colruyt. Soms moet ik hem met snoep als beloning meelokken. Na de middag proberen we een uitstap te doen. We gaan zwemmen of bekijken een film. Dat is belangrijk. Hij ziet mensen, maakt dingen mee. Die bescheiden vorm van integratie heb je in een dagcentrum of tehuis veel minder."

"Serge zoekt altijd naar originele, avontuurlijke activiteiten," vertelt Katy. "Omdat Thomas een gratis abonnement heeft van De Lijn, maar niet van de NMBS, is hij met hem met de bus heen en terug naar Brugge gereisd, waar ze de ijssculpturen hebben bekeken. In totaal was het acht uur reizen. Thomas komt dan uitgeput thuis, maar hij heeft wel iets onvergetelijks meegemaakt." "Ik denk dat het voor de assistenten het moeilijkste is om telkens weer op zoek te

weer wat heeft gewandeld. De assistent moet dus heel creatief en gezond listig zijn. Of we houden Thomas een wortel voor: 'Straks eten we iets, maar eerst lopen we nog het museum binnen.' Psychisch is dat heel vermoeiend. De assistent moet voortdurend op zijn hoede zijn, heel snel kunnen veranderen van plan en Thomas perfect kunnen inschatten."

"Aanvankelijk wilden we dat alle assistenten volgens dezelfde strakke afspraken met Thomas zouden omgaan, zoals dat in zijn vroegere internaatleefgroep gebeurde. Maar na verloop van tijd hebben we ingezien dat dit niet haalbaar, maar vooral niet wenselijk is." Marina: "Die benadering zorgt ook voor meer integratie. Niet alle mensen handelen op dezelfde manier. Ik reageer als vrouw ook anders dan de mannelijke assistenten. Zo leert Thomas het verschil tussen mensen kennen."

Driemaal manager

Katy krijgt per kwartaal van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap een budget waarmee ze de assistenten van Thomas betaalt. Daar moet ze een boekhouding van bijhouden. Ze werkt bewust niet met een sociaal secretariaat. "Ik werk met een interimkantoor en

buitenshuis." Marina: "Een dertiende maand is er niet bij. Als ik slechts één dag ziek ben, word ik niet betaald. Het uurloon wordt ook nauwelijks geïndexeerd. Als ik ervoor zou kiezen om de komende tien jaar voor Thomas te werken, dan bouw ik geen anciënniteit op."

"Het loon is ook bij de rekrutering een struikelblok," zegt Katy. "Als ik een vacature uitschrijf voor maatschappelijk assistenten, logopedisten of orthopedagogen, dan dagen er wel kandidaten op, maar ze willen als A1-gediplomeerden worden gehonoreerd. Dat begrijp ik ook. Bovendien willen ze liefst een voltijdse job. Die kan ik hen niet bieden, omdat ik weet dat ze dat mentaal niet volhouden en omdat ik meerdere assistenten nodig heb. Ze kunnen naast hun deeltijdse job hier ook geen ander werk aannemen, want dan zijn ze niet meer flexibel. Ik ben willess nilkens drie keer manager: van een groot gezin, van het PAB en van de persoonlijke assistenten."

tekst | David Nolens

foto | Stephan Vanfleteren

"Thomas staat tachtigste op de wachtlijst van een dagcentrum. Om de drie jaar sterft daar iemand. Dus moeten we nog 240 jaar wachten."

gaan naar de vrijetijdsinvulling van Thomas," zegt Katy. "Sinds hij werd geboren, heb ik zowat alles met hem gedaan, van musicals en concerten tot tentoonstellingen en monumenten. De assistenten moeten echter activiteiten zoeken die ze tijdens wekdagen kunnen doen. Theaters zijn op dat moment gesloten. Bovendien moeten ze Thomas' mogelijkheden leren inschatten. Hij is ook wat blasé. Omdat hij alles al een keer heeft gedaan, zegt hij op alles 'nee'. Ze moeten telkens nieuwe trucs bedenken om hem mee te krijgen. Omdat Thomas door zijn medicatie overgewicht heeft, moet hij voldoende bewegen. Dus zegt een assistent dat ze naar de Groenplaats gaan, maar laat hij Thomas de richting aanduiden. Ze maken een enorme omweg, met als gunstig gevolg dat Thomas

met dienstencheques. Dat is het makkelijkste. Ik koop via T-Interim uur per uur aan. Al de vaak onvoorspelbare kosten met betrekking tot de administratie van een sociaal secretariaat, de sociale lasten, het verlofgeld en de opzeggingsvergoeding zijn ten laste van het interimkantoor. In onze situatie is dat de enige manier om het budget te kunnen begroten en maximaal te benutten."

"Ik heb vroeger altijd met een bediendencontract gewerkt," vertelt Marina. "Dat is uiteraard niet hetzelfde als dienstencheques. Blijkbaar denkt men dat we niet echt professioneel bezig zijn en dat ons werk dus ook niet goed moet worden verloned." Katy: "De assistenten krijgen tien euro bruto per uur, zowel voor het huishoudelijke werk als voor de bezigheden

Roland Boulengier | PAB-geassisteerd leren leven. De wereld van een locked-in | Sig, 2007, 138 p. 12 euro.

ISBN 9789058730701

Het persoonlijke assistentiebudget (PAB) bestaat sinds 2001. Door sommigen wordt het verguisd omdat het te duur zou zijn en discriminerend – het PAB zal nooit voor iedereen beschikbaar kunnen zijn. Door anderen wordt het opgehemeld omdat nooit tevoren een beter resultaat is bereikt bij de integratie van personen met een handicap. Auteur Roland Boulengier leidt aan het locked-insyndroom en is zelf afhankelijk van anderen. Hij schetst een genuanceerd beeld van het PAB. Een gemeenschap verdient lof als zij investeert in mantelzorg, in thuiszorg en in het PAB.

| www.vlafo.be

| www.bol-online.be

Mantelzorg ligt niet altijd voor de hand. Je zal je maar reppen om zaterdag tegen het middaguur te koken voor je zorgbehoevende ouders en te horen krijgen dat je weer te laat bent. Die moeilijke reacties verbergen vaak een onbekend probleem. Hoe pak je die 'lastige zorgklanten' best aan?

Met de mantel der liefde

"De wereld van mijn ouders stortte in nadat ze beiden ziek werden en de dokters spraken over een rust- en verzorgingstehuis," vertelt *Nora*. "Ze hadden zich altijd sterk gehouden. Ze hadden altijd de controle over hun leven gehad. Op hun vijftienvoertigste zouden ze dat moeten opgeven en volledig afhankelijk worden van de verzorging in een instelling? Geen denken aan. Ze wilden na het ziekenhuis weer naar huis. Mijn broer en ik vonden dat we onze ouders moesten steunen? We werken echter allebei voltijds. We hebben dan op korte termijn het Wit-Gele Kruis en de Landelijke Thuiszorg ingeschakeld. De geliefde poetsvrouw die mijn ouders sinds jaar en dag hadden, zou twee keer per week blijven langskomen."

De ouders gingen met alles akkoord, als ze maar naar huis konden. Heel snel kregen ze moeite met hun zorgafhankelijkheid. Vooral de thuisverzorgende, die hen 17 euro per uur kostte, moest het ontgelden. *Nora*: "Die zorgverleners mochten alleen licht huishoudelijk werk doen, zoals de was ophangen en eten maken. '17 euro per uur, dat is wel heel dure soep!' foeterde vader. Het drong niet goed door dat dit de prijs was om thuis te kunnen blijven. Mijn ouders probeerden de verzorgenden maximaal aan het werk te zetten. Die voelden zich op hun beurt niet gewaardeerd. Ze kregen het gevoel dat het nooit goed genoeg was. Bovendien lieten mijn ouders hen in hun eentje aan de keukentafel eten. Ik voelde plaatsvervangende schaamte toen ik dat hoorde."

Er werd overlegd met de thuiszorgdienst, die op punt stond het op te geven. Tijdens het overleg kwamen de dieperliggende frustraties aan de oppervlakte. *Nora*: "Mijn ouders kregen vaak wisselende zorgverleners, die telkens weer uitleg moesten krijgen. 'Eigenlijk dienen wij om hen aan het werk te zetten,' mopperde mijn vader. Afhankelijk van de diensturen kregen mijn ouders extra vroeg of extra laat het eten

op tafel. Mijn ouders waren niet gewend dat iemand voor hen bepaalde wanneer zij aten. Vooral mijn vader had het lastig met het controleverlies. 'Moeilijk doen' was zijn manier om dat te uiten. Elke dag moest hij bovendien nog medische verzorging ondergaan, telkens door iemand anders. Ik zou er zelf ook moeite mee hebben dat er vaak 'vreemden' aan huis zouden komen en aan mijn lijf zouden zitten. We hebben toen gevraagd om toch zoveel mogelijk dezelfde zorgverleners en verpleegkundigen te laten komen – met succes. Toen ik tijdens het weekend langsging, lagen mijn ouders allebei in bed, geveld door een fikse ver-

huis. Ik wist niet van het bestaan van een zorgplan af, waarbij je verschillende betrokkenen kunt samenbrengen. Dat was voor ons wel interessant geweest. Gelukkig is mijn vader thuis kunnen sterven voor de situatie onhoudbaar werd."

Tolk nodig

"Mensen klagen soms over iets, terwijl het wezenlijk om iets anders gaat," weet *Brigitte Beckers*, psychotherapeute en opleider voor thuisverzorgenden en verpleegkundigen. "Als je ouders je tijdens een bezoek overvallen met bidprentjes of beginnen op te sommen wie er allemaal

Leven in de mantelzorg

koudheid. 'Waarom hebben jullie niet gebeld?' vroeg ik. 'Je had vorige week toch gezegd dat je een drukke week voor de boeg had,' zei mijn moeder. Mijn ouders wilden mij niet 'lastigvallen'. Maar intussen was het wel weekend en was het lastiger om medische hulp te krijgen.'

Nora en haar broer maakten zich vooral zorgen om hun moeder, die de eerste mantelzorger was en bleef van haar man, ondanks haar hoge leeftijd. De poetsvrouw belde *Nora* op een dag omdat ze dacht dat het te veel werd voor de moeder. *Nora*: "Moeder raakte oververmoeid. Ze had ook nog bijzonder weinig bewegingsruimte, zeker omdat mijn vader weigerde een looprek of rolstoel te gebruiken en voortdurend eiste dat zij bij hem was. Hoelang zou thuiszorg haalbaar blijven? Tot welke prijs? Op de duur haal je een ziekenhuis in

gestorven is, dan maken ze je duidelijk dat ze bezig zijn met hun eigen afscheid. Misschien voelen ze zich ook eenzaam door het wegvallen van familieleden en vrienden. Maar hoe praat je daarover? Ik vergelijk communicatie wel eens met concentrische cirkels: de buitenste laag is de sociale laag, bijvoorbeeld praten over bidprentjes of over het weer. Daaronder zit de rollenlaag: een moeder verwijt haar dochter dat ze te lang wacht om te bellen, want het is de rol van een dochter om contact te houden."

Nog dieper zitten de lichamelijke en emotionele lagen. Als een moeder het haar dochter verwijt geen contact te houden, dan heeft ze wellicht verdriet en mist ze haar. Je kan een situatie pas begrijpen als je durft doorvragen. *Brigitte Beckers*: "Daar zijn wij Vlamingen niet goed in. Als

Geavanceerde looprekjes en rolstoelen worden nog veel te weinig gebruikt in Vlaanderen.

een van onze ouders ons verwijt dat de soep die we voor hen gemaakt hebben, niet lekker is, betrekken we dat op onszelf en voelen we ons schuldig. Eigenlijk moeten we doorvragen. 'Waarom ben je nu zo boos?' 'Wat is er niet goed aan de soep?' Nog een voorbeeld: elk weekend haastte ik me om 's middags voor mijn ouders te kunnen koken. Ik kreeg echter verwijten wanneer ik er pas om kwart na twaalf in plaats van om twaalf uur was. Ik vond hen heel ondankebaar, tot ik hoorde dat mijn moeder het lastig had om na een bepaald uur te eten. Ik voelde me niet gewaardeerd in mijn rol als zorgzame dochter, terwijl zij eerder een lichamelijk probleem had. Het referentiekader van wie zorg geeft, is vaak heel anders dan dat van wie zorg ontvangt. Soms heb je gewoon iemand nodig die beide referentiekaders kan vertalen. Een vriend van de familie probeerde me te troosten toen ik me niet gewaardeerd voelde. Hij zei me: 'Brigitte, je moeder waardeert het wel, dat weet ik. En ze wordt nu ook wel echt oud.' Dat was voldoende om door te gaan." Ook bij zorgoverleg tussen verschillende

zorgverleners zien twee mensen meer dan één. Zeker omdat ieder van ons blinde vlekken heeft. Brigitte Beckers: "Een verzorgende die zelf als kind te veel gecom-

opnieuw een grote rol. Als die referentiekaders niet op elkaar afgestemd zijn, blijven er frustraties. De houding van mantelzorgers en andere verzorgenden moet niet

Het referentiekader van wie zorg geeft, is vaak heel anders dan dat van wie zorg ontvangt.

mandeerd werd, vindt een zorgklant met een takenlijstje vaak lastig en veeleisend. Een collega van de verzorgende of de dochter van de zorgklant interpreteren de situatie misschien anders: misschien is het een manier van die vrouw om controle over haar leven te behouden of geeft ze zichzelf een houding tegenover haar beginnende dementie. Het referentiekader van zorgbehoevende en verzorgende speelt

zijn 'hoe kan ik helpen', maar wel 'hoe kan ik jou helpen'. Natuurlijk bestaan er ook 'beroepsklagers'. Wanneer zij niet meer klagen, gaat het pas slecht met hen. Dat geklaag moet je gewoon over je heen laten gaan. Maar als de klachten concreet zijn, te veel zout in de soep of een hoorapparaat dat raar klinkt, is het wel belangrijk om ze te checken. Kleine ongemakken kunnen zwaar wegen, zeker als je je machteloos voelt."

Een half uur feest

Mieke is een enthousiaste vrouw van rond de vijftig. Sinds het hersenletsel van haar man Dennis, acht jaar geleden, heeft ze niet de makkelijkste zorgklant in huis. Vooraleer ze zelf met iemand een gesprek kan voeren, zet ze Dennis op de sofa met een waterpijp. Een kwartier later roept Dennis: "Mieke, geef nog eens koffie." Nog geen vijf minuten hierna zit Dennis al mee commentaar te geven aan tafel. Mieke: "Vóór zijn hersenletsel had hij me al graag in zijn buurt. Maar dat is niets in vergelijking met nu. Soms gaat hij zelfs mee naar het toilet. Wanneer ik een bad neem, zet ik de wekker op dertig minuten. Hij weet dat ik meteen na dat half uur bij hem sta, en op die voorwaarde kan ik een bad nemen. Mijn keramiekontwerpen maak ik terwijl ik in bad of in bed lig. Als ik een half uurtje beneden in de kelder ongestoord kan werken met potten en glazuur, bijvoorbeeld wanneer hij in slaap gevallen is, dan is het feest." Veel mensen in haar omgeving begrijpen niet hoe Mieke de zorg voor haar man volhoudt. Maar Mieke kan niet anders, ze kan niet zonder Dennis.

Mieke: "Aanvankelijk was het bijzonder zwaar. Men had me gezegd dat iemand na een hersenletsel van karakter kan veranderen. Dennis is erg aanhankelijk, maar kan agressieve buien hebben. De eerste jaren was de medicatie nog niet goed aangepast. Het gebeurde dat Dennis zich opwindt, begon te trillen, met zijn hese stem riep en om zich heen sloeg. Ik heb enkele malen klappen gekregen. Ik zorgde dat de auto- en huissleutels altijd binnen handbereik waren, en stelde mijn auto startklaar op de oprit. Wanneer ik na de crisis terugkeerde stond hij te wenen, opgelucht dat ik er weer was en vol spijt. Vroeger was Dennis totaal niet agressief, dat was dus wel schrikken. 'Als je zo agressief blijft, gaan ze je toch eens binnensteken,' zei de kinesist op een keer tegen Dennis. Hij werd stil, maar zo gauw de kinesist weg was, ging Dennis uit zijn dak. Uiteindelijk was hij bereid zich te laten opnemen, voor twee weken. Het was de bedoeling dat hij langer opgenomen zou blijven, dat ik tot rust zou komen en slechts tweemaal per week op bezoek zou gaan. Dennis weende telkens ik vertrok. Ik hield de afstand niet vol. Uiteindelijk zat ik er elke dag en heb ik hem mee naar huis genomen. Natuurlijk is hij soms vreselijk lastig, maar hij kan het zelf niet helpen. Ik denk wel eens: 'Is dit echt Dennis?' Zijn gelaat is anders, zijn stem is helemaal vervormd. Intimiteit zoals we die kenden, is

niet meer mogelijk. Maar ik zie hem zielsgraag. Toen ik jonger was, heb ik sterk naar een kind verlangd. Misschien leef ik dat verlangen in de zorg voor Dennis wel een stuk uit."

"Hoelang is thuiszorg haalbaar? Op de duur haal je een ziekenhuis in huis."

Vroeger werkte Mieke in een winkel. Dat werk heeft ze opgegeven. Ze heeft nu de hobby van Dennis overgenomen: kunst. Mieke: "Hij schildert, waarbij ik hem overigens sterk moet aansporen en met alles moet helpen. Ik doe aan keramiek. Dat geeft veel voldoening. Ik nodig vrienden uit om hier te komen kleien, want zelf kan ik niet meer vlot ergens naartoe. Zelfs naar de bakker gaat Dennis mee. Hij loopt moeilijk, maar weigert een rolstoel te gebruiken. Uitstappen blijven beperkt. Ondanks alles voel ik me toch gelukkig. De huidige situatie aanvaarden is voor Dennis ongetwijfeld moeilijker dan voor mij."

Onzekerheid

"In mantelzorg geeft iedereen het stuk terug dat hij voordien in zijn leven gegeven heeft," aldus Brigitte Beckers. "Het karakter van mensen blijft spelen. Vaak kunnen mensen die wij A-types noemen, de doeners, de zorg het best aan. Sommigen gaan daarin te ver. Mensen van wie de partner dement wordt, trekken zich soms mee terug in isolement. Je weet niet altijd wat meespeelt in de geschiedenis die mensen hebben met elkaar, waardoor ze bereid zijn tot het uiterste te gaan."

Mieke heeft zich nooit geïsoleerd in de zorg voor Dennis, maar door de stress werd het tijdelijk wel zwaar.

Niet enkel de fysieke inspanningen en beperkingen wegen door in de mantelzorg voor iemand met een niet-aangeboren hersenletsel (NAH). Ook de onzekerheid over hoe je gedrag moet duiden, zorgt voor behoorlijk wat stress en frustratie, weten *Veerle De Smyter* en *Sofie Ceulemans* van de Brabantse thuisbegeleidingsdienst. De Smyter: "Een van onze cliënten, een capabele manager, werd van de ene dag op de andere hulpbehoevend. Hij maakte een bijzonder botte opmerking tegen zijn

zoon, wat de jongen volledig tegen hem in het harnas joeg. Hier was duidelijk tolkenwerk nodig. Door een verminderde impulscontrole deed die man soms scherpere uit-

spraken dan bedoeld. Door meer uitleg over NAH zag de zoon in dat de vader moeilijk controle over zichzelf had. De vader begreep dat hij zijn zoon gekwetst had en leerde 'sorry' zeggen. Dat verlichtte de situatie. Maar het is niet altijd makkelijk om het referentiekader van een persoon met NAH te begrijpen."

Mieke werd enkele malen 's nachts nat wakker in bed. Dennis had zich in zijn halfslaap ingebeeld dat hij tegen een boom plaste. Mieke: "Gelukkig zei hij dat ook meteen, zodat ik de gebeurtenis kon plaatsnemen." In dit geval was een vertaalslag niet nodig, maar soms vraagt het heel wat tolkenwerk om het referentiekader van een 'lastige zorgklant' te begrijpen. Brigitte Beckers: "Je kunt ook niet alles oplossen. Iemand die eerder in zijn leven al lessen heeft getrokken uit crisissen en daardoor flexibeler geworden is, zal ook makkelijker omgaan met zorgafhankelijkheid en zal zich eerder dankbaar opstellen. Wie altijd volgens hetzelfde patroon heeft geleefd, zal meer moeite hebben met zorgafhankelijkheid. Een ander verander je niet zo snel, je eigen instelling aanpassen is makkelijker."

tekst | **Ria Goris**

foto | **Stephan Vanfleteren**

God is niet de enige god die zich thuis voelt in Tongerlo. Op wandelafstand van de abdij liet ex-topsporter Marc Herremans zijn pronkstuk achter: het Sporta – to walk again centrum. Het klinkt een tikje profetisch, maar rolstoelgebruikers uit heel Vlaanderen komen er sporten.

God in Tongerlo

re van zijn film. Maar alles loopt hier op rolletjes. Dat weet hij wel. We zijn al met z'n drieën. Ik hou me bezig met de structurele organisatie. Sofie en Gorik zijn sportlicentiaten. Vroeger deden we dat vrijwillig."

Begin jaren negentig. Een auto knalt frontaal op een andere geparkeerde wagen. Bram zat in het kinderstoeltje te soezen. De knal slingerde hem door de voorruit. Bestuurster dood. Bram gedoemd tot de rolstoel. Verlamd tot op tepelhoogte. Hij was nog geen twee jaar. "Ik weet nog dat

Marc Herremans blijft vechten

"To wat? Hoe zegt u, jongeman?" Een Norbertijn zit op een bankje in de lommer van een Canadaboom. "Of u al van To walk again hoorde?"

"Dat zou hier ergens in de buurt moeten zijn." Met de rug van z'n hand strijkt de pater zijn witte pij glad. Hij denkt oprecht na.

"Neen, beste vriend. Dat zegt me niets. De weg naar God kan ik u proberen te wijzen. Maar wat u daar aanhaalt zegt me waarlijk niets."

"Wel eigenlijk is het een beetje God die we zoeken," vertellen we hem. "Voor sommigen is hij dat echt. Kent u Marc Herremans?"

"Dat doet een lichtje branden," mompelt hij. "Dat is die jongeheer van dat ongeval. Tragisch. Een geknakte rug, dacht ik. Van de fiets gevallen. Ja, dan moet u daar zijn." De vriendelijke pater gebaart naar een reeks prachtige sportterreinen. "Daar vertoeft die meneer Herremans wel eens, geloof ik."

Alles loopt op rolletjes

Het is druk op het domein van Sporta. Een reisbus ronkt zich warm. Iemand hijst een jongen van een jaar of twaalf uit een rolstoel. Hij is verlamd tot aan het middenrif. "We gaan op skikamp! In Italië!" roept hij nog voor hij met de hulp van zijn vader in

de volle bus verdwijnt. "Zitskiën," verduidelijkt een moeder tussen het kindergejoel door. "Dat doen ze nu al voor het tweede jaar. Validen en mindervaliden samen. En onze Stef gaat ook weer mee. Hij vindt dat fantastisch. Dus wij ook. Is het niet, Julien?" Een tikje wanhopig zoekt ze de blik van haar man. "Tuurlijk vinden we dat fantastisch schat," sust hij. "Toch heerlijk!" glimlacht een vrouw met Kempisch accent.

"Ik ken dat dubbele gevoel. Dat is nu net het mooie aan onze foundation. We tonen die ouders dat hun zorg belangrijk is, maar dat andersvaliden meer kunnen dan ze denken." Nadine Heyrman werkt sinds kort vast in dienst bij *To walk again*. "Marc ga je hier niet vinden vandaag. Hij heeft het heel druk met de promotie van de premië-

de dokters zeiden: mevrouw, uw zoon gaat nooit meer kunnen lopen," vertelt Nadine. "Nooit meer! Twee woorden die in mijn geheugen gegrift staan. Dat kan toch niet. Zeg nooit nooit hebben ze mij geleerd. Maar intussen heb ik begrepen dat het wel eens zou kunnen kloppen. Hij is nu zestien, onze Bram. Moeilijke leeftijd. Een aantal jaar geleden zat hij echt in een dipje. Ik heb toen, een beetje impulsief, naar Marc Herremans gebeld voor een ontmoeting. Die had toen ook net zijn ongeval gehad. Marc zag dat meteen zitten. Voor Bram was dat fenomenaal. Marc was toen al heel bekend. En geloof me, veel van die jongens hier hebben posters boven hun bed hangen van Marc. Dat is natuurlijk fantastisch en een enorme stimulans om te sporten. Bram was helemaal in de wolken na dat gesprek. Bleek dat er ook

plannen waren om met To walk again te beginnen. Zo ben ik er eigenlijk een beetje ingerold.”

Nadine is fier. Dat verbergt ze niet. “Kijk eens rond hier. Te mooi voor woorden eigenlijk. De infrastructuur die we mogen gebruiken van Sporta (organisator van jeugd en sportvakanties voor valide jongeren, nvdr) is beter dan we ooit hadden durven dromen. In 2004 hebben Sporta en To walk again de handen in mekaar geslagen. Die samenwerking is uniek in België. Rolstoelgebruikers hebben hier een plaats gekregen. De ongelofelijke infrastructuur hier en de mix van validen en andersvaliden zorgt ervoor dat wij een van onze doelstellingen van onze missie kunnen volbrengen: integratie. Vandaag vertrekken ze op skikamp in Italië, validen en andersvaliden onder elkaar. Op die manier gemengd sporten, dat doet niemand ons na. Ik heb hier dagelijks kippenvolmomenten.”

“Voor familieleden en mantelverzorgers is To walk again minstens zo nuttig,” zegt Nadine. “Vooral in de beginfase. Als je kind of partner iets ergs overkomt, dan is dat verschrikkelijk. Het vraagt een gigantisch verwerkingsproces om er mee om te gaan. Machtelozer kan je je niet voelen. Het gevaar bestaat dat je hem of haar te veel afschermt van de grote boze wereld. Dat is voor niemand goed. Daarom is onze foundation een godsgeschenk. Ze helpt de persoon met een handicap, maar ook de familie drempelvrees te overwinnen. Het is de perfecte opstap om te integreren in de ‘normale’ samenleving, met sport als rode draad. De wereld kan echt keihard zijn. Toen Bram drie was, was er in de kleuterklas een feestje. Iedereen was uitgenodigd. Bram blij. Maar in de klas had een kind gezegd dat Bram niet mocht komen omdat hij stonk. Mensen met een verlamming hebben namelijk geen controle over hun ontlasting. Zo’n dingen doen pijn.”

Nadine: “Natuurlijk, wat we doen kost geld. Politici vinden het geweldig wat we doen. Ik begrijp niet goed waarom we geen subsidies krijgen. We zouden zelfs een besparing kunnen opleveren. Als je mensen zelfstandiger maakt, kosten ze minder geld. Dan kunnen ze dat kleine, beschikbare budget onder meer mensen verdelen. Want dat is nu net het probleem. Iemand die andersvalide is, kan terugvallen op persoonlijke assistentie. Dat bedrag wordt berekend aan de hand van de hulp die

iemand nodig heeft. Ik vind het goed dat zo iets bestaat. Ook voor de mantelzorgers die vrijwillig werken. Maar handige jongens krijgen meer geld dan ze eigenlijk nodig hebben, waardoor anderen dan weer uit de boot vallen omdat de pot al verdeeld is. Ik zeg: leer mensen dat ze twee poten aan hun lijf hebben die nog wél marcheren. Dan kunnen ze het doen met minder persoonlijke assistentie. Het lijkt me eerlijker in relatie tot al wie echt hulpeloos is.”

Kinderen en volwassenen die merken dat ze almaar meer kunnen, verlamd of niet verlamd, voelen zich stukken beter. Nadine: “Niks slechter dan de hele tijd thuis zitten. Soms zit onze Bram door het venster naar buiten te kijken. Hij ziet dan zijn broer voetballen en ravotten. Als hij zelf helemaal niets zou doen, zou dat pijnlijk zijn. Dan kan de verzorging thuis nog

Marc Herremans: “Het stopt waar je zelf wilt dat het stopt. Ook al zit je in een rolstoel. Blijf niet hangen. Doe dingen die je plezier vindt. Elk moment dat je in de put zit, is een verloren moment.”

zo warm en fantastisch zijn. Maar, aan de andere kant, realiseert Bram zich dat Marc niet te evenaren valt. Sportief kan je zo iemand niet inhalen. Ook niet mentaal. Maar Bram gaat nu wel alleen skiën met zijn makkers, los van de foundation. Dat zou hij vorig jaar niet gedaan hebben. Nu heeft hij vooral nood aan vriendschap en een zo normaal mogelijk leven. Ik ben apetrots dat hij dat nu doet. Hij heeft minder schroom om mee te doen met de rest.”

Wat met de naamkeuze van To walk again? Nogal ambitieus, niet?

“Ik vreesde al dat die vraag ging komen,” zegt Nadine. “Ik vind de naam eigenlijk ook wat ongelukkig. Het drukt een hoop uit die niet realistisch is. Ik denk inderdaad dat sommigen zich beter in hun vel voelen als ze leren aanvaarden. Onze Bram die alleen gaat zitskiën met vrienden, dat maakt voor mij de cirkel rond. Niet het idee dat hij ooit terug zal kunnen lopen. Ik ben toch blij, als moeder van een verlamd kind, dat Marc zijn uitspraken over

To walk again wat aanpast. Vroeger zei hij: ik train mijn lichaam tot ik terug kan lopen. Nu durft hij al toegeven dat het voor hem niet meer waar zal zijn. Ik heb nog nooit een dokter horen zeggen tegen mensen met een dwarslaesie: jij maakt kans om terug te lopen. Maar geloof me, los van de naam sta ik voor de volle 100% achter de foundation.”

“Iedereen in een rolstoel heeft een verhaal. Dat verhaal is soms zwaarder dan de rolstoel zelf. Nick bijvoorbeeld is een jongen die hier nu en dan komt. Hij kreeg op zijn verjaardag een step van zijn opa. Terwijl hij de step uitprobeerde, werd hij aangereden door een dronken chauffeur. Dat is te gek voor woorden. Ik heb dat zelf allemaal meegemaakt. Echt verwerken doet niemand dat. Je leert er mee omgaan.

Iedereen doet dat op zijn manier. Marc ook. Maar niet iedereen is Marc Herremans natuurlijk.”

Liever alleen

“Kom maar achterom!” wenkt de moeder van Marc Herremans. Ze heeft net de oprit geschrobd. “Neem meteen de was mee naar binnen,” zegt ze alsof we hier al jaren komen. “Taske koffie? Onze Marc is juist zijn oefeningen aan het doen. “Amai,” zeggen we bij een goed stuk appeltaart. Die zoon van u wordt hier precies goed in de watten gelegd?” “Onze Marc?” proest ze uit. “Vergeet het. Die doet het allemaal het liefst alleen.”

Marc fietst op de rollen. Hij kijkt naar de straat waar hij als kind opgroeide. “Even terug bij mijn ouders,” zegt hij. Maar geloof me, ik ben niemand tot last. Ik heb net een appartement gekocht. Nieuwbouw. Binnen een maand trek ik erin met mijn lief. Ik zeg tegen de eigenaar: als je er iets in aanpast, moet ik het niet hebben. Die keek raar op.” Marcs gsm staat roodgloei-

end. "Het valt nog mee vandaag," puft hij. "Gisteren had ik 146 telefoons. Ik krijg e-mails uit de hele wereld. Laatst nog één uit Pakistan. Wie had dat gedacht? Allemaal mensen die moed putten uit mijn verhaal. Dat is fantastisch. Ik, Marc Herremans, simpele jongen uit Wuustwezel."

Marc's armspieren staan strak gespannen. Mantelzorg? Tja. Hij wrijft het zweet van zijn gezicht en glimlacht. "Begrijp me nu niet verkeerd. Mantelzorg is ontzettend belangrijk. Veel mensen kunnen echt niet zonder. Dus wat ik nu zeg, geldt puur voor mezelf. Ik had van meet af aan het gevoel dat ik het zelf wel zou rooien. Ik wou absoluut niet het leven van mijn ouders

beïnvloeden. Ik los het wel op. Ik laat mezelf begeleiden door Pol, mijn trainer. Ik revalideer elke dag. Maar ik doe dat het liefst zo onafhankelijk mogelijk. Ik heb natuurlijk een verleden als topsporter. Fysiek en mentaal ben ik niet representatief. Marc Herremans vóór 28 januari 2002 was juist dezelfde als die van nu. Dat zegt iedereen. Zelfs mijn moeder. En moeders hebben altijd gelijk. Fysiek en uiterlijk ben ik natuurlijk flink veranderd. Maar alles tussen mijn twee oren is niet veranderd. Ik ben het leven zelfs veel ruimer gaan zien. Het leven is meer dan topsport alleen. Ik denk soms ook wel eens: Verdomme Marc, kon je die Iron Man nog maar meelopen. Maar zo'n gedachten

counter ik meteen. Ik kan nog gigantisch veel. Morgenvoormiddag train ik samen met Luc Van Lierde in Herentals. Zwemmen en atletiek op de piste. Luc vindt het leuk als ik erbij ben. Zoals vroeger."

Marc's gsm rinkelt weer. "Sorry. Die moet ik even pakken. Dat is mijn trainer. Hey Polleke, die van de VTM bellen mij juist. Ze willen er bij zijn op de première. Ze willen filmen als ze me komen halen met de limo. Wat denkt ge? Allez vooruit, als gij het zegt, Polleke. Ik ga opleggen. Hier zit er nog ene voor de boekskes."

De training zit erop. Marc zwiert zichzelf in zijn rolstoel. "Ik zal verdomme blij zijn als dat gedoe voorbij is. Ik heb vijf jaar lang alles toegezegd en aan alles meegegaan. Dat deed ik om de foundation uit de grond te kunnen stampen. Zo heb ik mijn sponsors kunnen behouden en heb ik de triatlon in Hawaï kunnen doen. Nu heb ik Hawaï gewonnen. Er is een boek geschreven. De film is af. De cirkel is rond. Ik ben een soort goeroe geworden. Maar dat is helemaal niet mijn doel. Ik heb mezelf gewoon afgevraagd wat me gelukkig maakt. Dat is sport en avontuur. Dat ben ik dan ook keihard blijven doen."

Een dwarslaesie in ruggenwervel D5 en D6. Dat kreeg Marc Herremans te horen vlak na het beruchte ongeval. "The chance to recover is zero," zeiden ze in het ziekenhuis van Lanzarote. Dan in Las Palmas. Dan in België. Drie landen, drie verschillende ziekenhuizen. Drie dezelfde meningen. Marc Herremans: "Mijn ruggenwervels waren helemaal uiteengespat. Dat is heavy. In het begin dacht ik: een breuk is een breuk, weet je. Dat komt wel goed. Ik stond aan de top van mijn kunnen. Zevenentwintig jaar oud, ex-para, topsporter. Ik overwin dit wel even. Maar ja, het pakte even anders uit. Ik begrijp nu dat ik het alleen niet zal kunnen. De wetenschap moet het nu doen voor mij."

"Maar aanvaarden... Nooit, never, jamais! Ik aanvaard nooit onrecht. Niet voor andere mensen en nooit voor mezelf. Ik heb dit niet verdiend. Ik heb een gevangenisstraf gekregen. Gevangen in mijn eigen lichaam. Ik wil lopen en fietsen, maar ik mag niet. Ik heb in mijn leven nooit iets verkeerd gedaan. Dus aanvaard ik dit niet. Ik kan hier constant in de zetel liggen en treuren omdat ik ten onrechte een gevangenisstraf heb gekregen. Of ik kan terugknokken en wat ik nog wel kan supergoed

In 2003 werd de *Marc Herremans foundation: to walk again* opgericht. Doel: de realisatie van een medisch project rond dwarslaesie. Daarnaast bouwde de vzw een sportcentrum in Tongerlo. Een waaier aan sportactiviteiten wordt aangeboden onder deskundige begeleiding. De vzw overleeft vooral dankzij privé-initiatieven en inzamelacties van scholen. Het Koninklijk Atheneum van Hasselt voor topsporters organiseert op dit moment een solidariteitsactie om zitski's te kunnen kopen. De Foundation richt zich uitsluitend op manuele rolstoelgebruikers.

De term dwarslaesie is niets meer of minder dan een gebroken rug of nek. Afhankelijk van de plaats waar de beschadiging aan het ruggenmerg voorkomt, treedt verlamming aan de onderste ledematen of in het ergste geval verlamming aan de vier ledematen op. Dat leidt tot extra problemen: spasticiteit, verlies van blaas- en darmcontrole, verlies van erectie en ejaculatie. Volledig herstel is onmogelijk. Wel kan met intensieve revalidatie een deel van de lichaamsfuncties worden hersteld. De revalidatie is gericht op een rolstoelafhankelijk bestaan.

Het persoonlijkeassistentiebudget (PAB) wordt toegekend door het Vlaams Fonds aan mensen met een handicap. Het minimale jaarbudget is 7.436,81 euro. Het maximumbedrag bedraagt 34.705,09 euro. Met het PAB-budget kan de persoon met een handicap zélf zijn assistentie organiseren en financieren. Op het ogenblik dat iemand gebruik maakt van PAB moet hij thuis wonen. Het budget kan gebruikt worden om persoonlijke assistenten of betaalde mantelzorg te financieren.

Zorgbehoevende mensen hebben dikwijls langdurige niet medische zorgen nodig. Die worden opgevangen door mantelzorgers, vrijwilligers en professionele zorgverleners. De Vlaamse zorgverzekering moet die kosten helpen opvangen. Het aantal zorgbehoevendenden met een uitkering steeg met 6 % in 2006, tot bijna 168.000.

uitbouwen. Ondertussen blijf ik hopen dat de wetenschap ooit iets vindt. Er zijn mensen hard bezig met het zoeken naar oplossingen voor dwarslaesie. Waarom zou dat nu het enige zijn dat ze niet kunnen oplossen? Tegen mij moet je vooral zeggen dat ik beter opgeef. Dan doe ik het net niet. Een goed voorbeeld is mijn stapappa-

raat. Ik sta recht als ik op café ga met vrienden. Na mijn ongeval zeiden ze in het ziekenhuis, je moet dat niet pakken, Marc. Je kan beter je rolstoel goed leren gebruiken. Dat stapapparaat ga je twee weken gebruiken en dan staat het al aan de kant. Ik zeg, jong, vergeet het. We zijn nu vijf jaar later en ik gebruik het elke dag."

Weer zijn gsm. "Shit... dat ga ik niet afpakken. Dedju... Ik heb daar mee afgesproken. Die zit al te wachten. Miljaardemiljaar. Jongens, ik ben een ongelofelijke chaoot. Da's nog erger dan in een karreke zitten (lacht)."

"Ik krijg best veel kritiek. Zeker nu met de naam van de foundation en de film: To walk again. Begrijp ik wel, maar ik ga de naam toch niet veranderen. Het is gewoon de ultieme droom van iedereen die in een rolstoel zit. To walk again is er opdat mensen klaar zijn, mocht er ooit een doorbraak komen. Er wordt getraind. Er is een goed uitgerust revalidatiecentrum. Zowel geestelijk als fysiek worden de mensen sterk gemaakt en gehouden. Als dan bijvoorbeeld het stamcellenonderzoek voor wonderen kan zorgen, dan zijn ze tenminste in orde. Wij bieden hen dat gratis aan. Ik heb nooit gezegd dat je door lid te worden van To walk again terug zal kunnen lopen. Maar als je ziet wat voor operaties sommige kinderen moeten ondergaan, juist omdat ze berusten en niks doen: vergroeiingen, bloedklonters, doorligwonden, depressies. Dan zeg ik, blijven knokken jongens. Kan echt geen kwaad."

"De foundation heb ik met Paul opgestart, mijn trainer. We hebben er ontzettend veel tijd en energie in gestopt. We hebben ondertussen ook al meer dan één miljoen euro ingezameld. We hebben drie mensen in dienst. Het publiek kan dit misschien niet vatten, maar ik heb het gewoon uit principe gedaan. Wij krijgen geen enkele subsidie. Alles is privé. Wij steunen met de foundation een medisch project aan de ULB. En op die manier knok ik terug."

Gsm: "Hallo. Nee dank u. Echt geen interesse. Sorry hoor. Prettige dag verder."

"Dat zijn politici. Die hebben mij alleen nodig als ze op de foto mogen met mij. Of ze vragen om op een lijst te staan. Ik heb daar een bloedhekel aan. Met de verkiezingen word ik plat gebeld. Maar als ik om subsidies zit te leuren bij diezelfde mensen geeft niemand thuis. Erger nog. Ik heb aan

het RIZIV mijn invaliditeitsuitkering van de laatste vijf jaar moeten terugbetalen. Dat is 500 euro per maand. Reken maar uit. Reden? Ik heb na mijn ongeval besloten niet in de sofa te blijven liggen. Ik ben terug beginnen sporten en volgens het RIZIV betekent dat dus werken. Dat is in overtreding met artikel 13. Triatlon was inderdaad mijn job. Ik verdiende daar geld mee. Maar nu... Ik heb nul euro prijzengeld, nul euro startgeld. Ik heb nu geen enkele uitkering. Dat voelt behoorlijk klote als je weet dat ik één miljoen bij elkaar sprokkelde. Ik heb me mentaal beresterk moeten houden de laatste vijf jaar. Als ik geen keikop was geweest, waren er gekke dingen gebeurd."

Humor is een wapen voor mij. Ik lach zelf met mijn situatie. Als het echt te ver gaat, dan zeg ik: weet je wat, we spreken morgen om zes uur af in het zwembad. Dan zullen we eens zien wie het minst valide is van ons twee. Dat heb ik ook tegen Wannes gezegd, de zoon van Nadine. Ik weet dat nog heel goed. Die jongen zat in de put. Ik probeer altijd te zeggen dat je het leven moet zien als één rechte lijn. Het stopt waar je zelf wilt dat het stopt. Je kan er maar beter iets van maken. Ook al zit je in een rolstoel. Blijf niet hangen. Ga naar buiten. Doe dingen die je plezant vindt. Elk moment dat je in de put zit of aan de kant blijft, is een verloren moment. Voor iemand als Wannes is het nu natuurlijk hard. Hij komt op een leeftijd dat hij al zijn maten ziet voetballen, uitgaan en dansen. Bij mij is dat anders. Ik heb dat allemaal meegemaakt."

De kritieken na de première van *To walk again* zijn voorzichtig positief. Mooi, maar Herremans laat te weinig in zijn binnenste kijken, zo luidt het. "So be it." Een paar uur na de vertoning staat Herremans al lustig plaatjes te draaien met zijn goede vriend, muzikant Piet Goddaer. Tot het licht wordt en in het stapapparaat dat hem vijf jaar geleden werd afgeraden. Om met Herremans af te sluiten: "Je bent pas fucked als je sterft!"

tekst | **Jeroen Franssens**
foto | **Bob Van Mol**

“Oplossing voor lang wachtenden”

Al meer dan vier jaar wachten meer dan honderd Vlamingen met een handicap op dringende zorg. Dat stelt het Rapport lang wachtenden van het Vlaams Gebruikersoverleg voor Personen met een Handicap (VGPH). “Ook het uitbreidingsbeleid 2006 bracht weinig zoden aan de dijk,” zegt Jean-Paul Meirens.

Het VGPH is het Vlaams Gebruikersoverleg voor Personen met een Handicap. Het overkoepelt negentien verenigingen die de positie van personen met een handicap en hun organisaties willen verstevigen. Naar aanleiding van een krantenartikel met de titel “Vader zoekt al vijf jaar een bed voor de verlamde Jonathan”, besloot het VGPH dit jaar in alle provincies de situatie te onderzoeken van personen met een handicap die langer dan vier jaar wachten op dringende zorg. “We wilden ook kijken hoeveel van die mensen er werden geholpen in het kader van het uitbreidingsbeleid 2006. Dat richt zich op de meest zorgbehoevenden, zoals mensen met Urgentiecode 1 of 2,” zegt Jean-Paul Meirens. Mensen met urgentiecode 1 moeten eigenlijk binnen de maand hulp krijgen. Urgentiecode 2 veronderstelt hulp binnen de zes maanden. “In realiteit gaat het om een pak meer mensen die al minstens vier jaar op de wachtlijst staan.”

Elke Vlaamse provincie heeft haar eigen organisatie en manier om met de wachtenden om te gaan. Niet alle provincies kampen met hetzelfde wachtprobleem, zo bleek uit het onderzoek. Zo heeft de provincie Limburg (5) het kleinste aantal wachtenden, de provincie Antwerpen (64) het grootste. De rest zit ertussen: Oost-Vlaanderen (35), Vlaams Brabant (43) en West-Vlaanderen (34). Uit het rapport blijkt dat in het huidige systeem bepaalde groepen systematisch uit de boot vallen. “Het gaat over mensen met psychiatrische problemen, autistische kenmerken of ernstige gedragsstoornissen,” zegt Jean-Paul Meirens. “Bijna vier op tien mensen (42%) die allang op de wachtlijst staan, kwamen terecht in de psychiatrie, in een rust- of verzorgingshuis of in een gevangenis. Probleem is dat ze daar geen aangepaste zorg krijgen.” Ook het uitbreidingsbeleid brengt weinig soelaas. “Slechts acht mensen werden geholpen, hoewel er in het afgelopen jaar 1.100 plaatsen vrijkwamen.”

| Lange wachtlijsten voor personen met een handicap |

In Vlaanderen zijn er minstens 103 mensen met een handicap die al meer dan vier jaar wachten op dringende zorg. Dat blijkt uit het ‘Rapport lang wachtenden’ dat door het Vlaams Gebruikersoverleg voor Personen met een Handicap (VGPH) werd voorgesteld. In de provincie Limburg is er het kleinst aantal wachtenden, in de provincie Antwerpen wachten de meeste personen met een handicap. Uit het rapport blijkt ook dat bepaalde groepen systematisch uit de boot vallen in het huidige systeem. Het gaat dan over mensen met psychiatrische problemen, autistische kenmerken of ernstige gedragsstoornissen die niet passen in de bestaande all-inzorgpakketten. Deze lang wachtenden verblijven vaak in psychiatrische ziekenhuizen, gevangenissen of rust- en verzorgingstehuizen. Daar krijgen ze geen aangepaste zorg. Het uitbreidingsbeleid, de jaarlijks weerkerende extra investering voor het wegwerken van de wachtlijsten in de gehandicaptenzorg, wordt volgens het Gebruikersoverleg te zeer aanbodgestuurd besteed. Het VGPH roept op om deze extra middelen te spenderen aan zorgvernieuwing. De bedoeling van zorgvernieuwing is zorg op maat te creëren, vraaggestuurd dus in plaats van aanbodgestuurd. (LVB)

Het hele rapport kan gelezen worden op www.vgph.be

Het VGPH vraagt de minister van Welzijn extra middelen voor zorgvernieuwing. Om zo de zorgkwaliteit te verhogen en de zorg beter aan te laten sluiten bij de behoeften van de patiënt. “Lang wachtenden moeten zo snel mogelijk geholpen worden,” zegt Jean-Paul Meirens. “Omdat zij niet passen in het huidige aanbod of omdat het onduidelijk is welke ondersteuning ze nodig hebben, is er eerst nood aan correcte informatie. Helaas blijken wachtlijsten meer dan één fout te bevatten. Ons onderzoek heeft de lijsten helpen uitzuiveren en actualiseren. In een tweede fase kan samen met de zorgverlening worden nagegaan welke nieuwe en flexibele vormen een ondersteuning op maat kan aannemen.” Positief vindt de vereniging wel dat bij de meeste provincies de aandacht voor de problematiek van de lang wachtenden groeide onder impuls van het onderzoek. “Ook de link tussen de lang wachtenden en het uitbreidingsbeleid moet beter,” zegt Meirens. “Lang wachtenden moeten automatisch opgenomen worden in het uitbreidingsbeleid. Het uitbreidingsbeleid 2006 heeft een veel te klein aantal lang wachtenden een oplossing aangeboden.” Ander probleem: wie op de wachtlijst geregistreerd staat, wacht op een ‘all-inpakket’. “Daardoor krijgt een groep van personen met handicap alles, soms zelfs meer dan ze nodig hebben. Anderen krijgen niets omdat er te weinig pakketten zijn of omdat ze niet zo goed passen in één pakket. Door de schaarste aan all-inpakketten zijn mensen ook geneigd om zich te laten registreren op de wachtlijst en zich zelfs te laten opnemen op een moment dat de ondersteuning door het eigen netwerk nog mogelijk is.”

De minister erkent het probleem: “In het verleden werden er voor dringende vragen geen afspraken gemaakt over de eenvormigheid van de registratie, telden de voorzieningen van de minderjarige geregistreerden niet mee en ontstonden er provinciale verschillen. Waar er meer aanbod was, werd er beter geregistreerd. Zonder duidelijke afspraken ontstond er zo een absolute stijging van het aantal dringende vragen. Bij de registratie werd er ook geen rekening gehouden met de natuurlijke in- en uitstroom van de voorzieningen zelf. Deze goedbedoelde maar ondoordachte maatregel helpt in de praktijk de mensen die de zorgen het zwaarst of het meest dringend nodig hebben niet.” De minister belooft daarom snel beterschap: “We werken aan protocollen of afspraken rond criteria voor dringendheid en aan criteria voor een noodsituatie. Op die manier kunnen we urgentiecodes op een objectievere, meer rechtvaardige manier toekennen. We gaan ook werken met criteria voor instapbereidheid, want niet elke geregistreerde wil onmiddellijk op een aanbod ingaan. Ik heb het instrument van de registratie omgevormd tot een instrument voor planning, bemiddeling en afstemming, om ervoor te zorgen dat er een rechtvaardig en objectief beleid gevoerd kan worden rond de toewijzing van plaatsen. Dat werkt. Het aantal opgeloste vragen is gestegen met 38%, terwijl het aantal nieuwe aanvragen systematisch daalt.” Ze wil voor dringende vragen een snelle oplossing. “Daarom heb ik aangekondigd dat we in 2007 de tijd zouden nemen om met de sector zelf op een onderbouwde en planmatige wijze een nieuwe programmatie en een nieuwe inhaaloperatie te maken met betrekking tot bijkomende uitbreidingen. In combinatie met zorgvernieuwing. Qua zorgvernieuwing en -uitbreiding komt er dit jaar nog een nieuw inhaalplan dat al zichtbaar zal zijn in het uitbreidingsplan van 2008.”

tekst | Peter Dupont

Doelgroep vindt Zelfmoordlijn

De Zelfmoordlijn bereikt steeds beter haar doelgroep, zo blijkt uit het jaarverslag 2006 van het Centrum ter Preventie van Zelfmoord (CPZ). "We zijn uitgegroeid tot een echt kenniscentrum," zegt onderzoeksmedewerker Alexandre Reynders.

Minder telefonische oproepen, maar meer crisisoproepen. De Zelfmoordlijn wordt elk jaar een stuk professioneler. Het aantal telefonische oproepen naar de gratis nooddienst daalde vorig jaar van 10.555 naar 9.644. Er waren minder stille oproepen en minder grappenmakers. Het aantal telefoontjes van mensen die in crisis zaten en suïcidaal waren, nam echter toe. De gesprekken waren bovendien intenser en de gemiddelde gespreksduur steeg van 21,6 minuten in 2005 naar 24,6.

In 80% van de crisisoproepen gaf de oproeper aan zelfmoordgedachten te hebben; 38% gaf toe al één of meerdere zelfmoordpogingen ondernomen te hebben. "Hieruit blijkt dat we steeds beter de mensen bereiken voor wie we er moeten zijn," zegt Alexandre Reynders van het CPZ. Bij het centrum werken drie beroepskrachten en twee gesubsidieerde contractuelen. In de loop van 2006 begonnen er ook vijftien nieuwe vrijwilligers bij de Zelfmoordlijn.

Naast de klassieke hulplijn organiseert het CPZ sinds juli 2006 ook chatsessies op het internet, twee avonden per week. Via die weg kwamen er in een half jaar tijd 293 oproepen binnen. Acht op de tien chatters zijn meisjes. Bij telefonische oproepen is zes op de tien een vrouw. Wie hulp zoekt via internet is veel jonger. Door de chatdienst is het aantal jongeren dat de Zelfmoordlijn contacteerde gestegen. De gemiddelde leeftijd van bellers is eenenveertig, terwijl die van chatters rond de twintig ligt. "Maar liefst 89% van wie ons online bereikt, is jonger dan dertig. Jongeren kunnen minder makkelijk praten over hun gevoelens en hun zelfmoordgedachten. We

vermoeden dat ze zich daarom via internet melden," zegt Reynders.

Een ander verschil met bellers is dat chatters vaker verder gevorderd zijn in het zelfdodingsproces: 34% had al een uitgewerkt plan om zelfdoding te plegen (tegenover 21% van de telefonische oproepers). Liefst 60% had al een poging ondernomen. Toch kan ook wie vergevorderd is in het zelfmoordproces overtuigd worden het plan niet uit te voeren. "Internet kan dankzij de laagdrempeligheid een laatste toevluchtsoord zijn," zegt Alexandre Reynders. "Om op de hoogte te blijven van de veranderingen in onlinehulpverlening werd er geregeld informatie uitgewisseld met andere organisaties in het werkveld." Op initiatief van de Kinder- en Jongerentelefoon werd in 2006 een overlegplatform opgericht voor alle Vlaamse organisaties en hulplijnen die 'chatten': het Online Hulp UitwisselingsPlatform (OHUP)."

De Zelfmoordlijn deed intussen samen met de Katholieke Universiteit Leuven en Caritas ook een onderzoek naar de kwaliteit van haar vrijwillige hulpverleners. Opmerkelijk is dat ze even goed of zelfs beter scoren dan professionelen. "Onze hulpverleners behoren tot de groep die het hoogst scoort van alle hulpverleners", aldus Alexandre Reynders. "Dat wil niet zeggen dat we professionelen vervangen, maar we vullen ze wel uitstekend aan." Volgens Leen Willems van het CPZ doen de vrijwilligers het niet voor het geld of het prestige. "Ze werken gratis en mogen de buitenwereld niet vertellen wat ze doen. Ons onderzoek toont aan dat de vrijwilligers voldoening als de grootste beloning beschouwen. Ze haken af om praktische redenen of omdat ze minder voldoening halen uit de gesprekken dan verwacht."

Samen met de Halebifederatie heeft het CPZ een project voltooid om de deskundigheid van eerstelijns werkers rond Holebi's en zelfdoding te vergroten. Dankzij de nieuwe folder 'Leidraad voor leerkrachten: wat als een leerling een werkje wil maken over zelfmoord' worden de belangrijkste richtlijnen voor leerkrachten op een rijtje gezet. In 2007 zullen alle Vlaamse secundaire scholen deze folder krijgen. Samen met andere partners uit de geestelijke gezondheidszorg werkt het CPZ ook mee aan het Vlaams actieplan suïcidepreventie. Verder is het wachten op de onderzoeksresultaten van het CPZ en LUCAS (een samenwerkingsverband tussen KU Leuven en Caritas). Doel van het onderzoek is een verklaring vinden voor de hoge suïcidecijfers in Vlaanderen. Het Centrum start in oktober zowel een opleiding voor telefonische medewerkers als een specifieke opleiding voor onlinevrijwilligers.

De (gratis) Zelfmoordlijn is bereikbaar op 02-649 95 55 en via www.zelfmoordlijn.be.

tekst | Peter Dupont

| Wie belt met de zelfmoordlijn? |

In 42% van de gevallen geeft de oproeper aan met psychiatrische problemen te kampen. Het gaat vooral om depressie (78%), middelemisbruik (15%) en angsten of fobieën (8%). Slechts één op vier oproepers krijgt begrip en steun uit de omgeving. Eenzaamheid of zich niet begrepen voelen wordt in bijna 40% van de oproepen vermeld. In 32% van de oproepen wordt de relatie met de partner als problematisch gezien. In 16% wordt de relatie met de ouders als een belangrijk probleem aangekruist.

Medische problemen, een moeilijke relatie met de kinderen, problemen op het werk of met de studies, en financiële sores worden in ongeveer 12% van de oproepen aangehaald. Problemen met ouders, kinderen en verschillende vormen van misbruik worden vaker door vrouwen dan door mannen gemeld. Mannen ervaren vaker problemen met hun werk. (PD)

| Staten-Generaal van de veiligheid met nieuwe benadering slachtofferzorg in Antwerpen |

Meer dan 300 burgemeesters, korpschefs, politieagenten, brandweelrui, medewerkers van justitie, parket, slachtofferhulp en organisaties van slachtoffers verzamelden in het provinciehuis van Antwerpen voor de derde editie van de tweejaarlijkse Staten-Generaal van de Veiligheid. Het centrale thema was slachtofferzorg.

Er werden enkele nieuwe projecten voorgesteld. Een andere zit-

tingsmethodiek, een nieuwe opleiding 'slachtofferzorg' voor interventiediensten en de zogenaamde KID-kaart waren enkele vernieuwende projecten die de provincie Antwerpen door deskundigen liet uitwerken. Dit gebeurde in samenwerking met hulpverleners en slachtoffers of hun nabestaanden.

Slachtoffers vinden het optreden van gerechtelijke overheden vaak pijnlijk en voelen zich tijdens een gerechtelijke procedure

soms opnieuw een slachtoffer. De werkgroep zittingsmethodiek kwam met een aantal eenvoudige aanbevelingen die magistraten en parketten zowel voor, tijdens als na de zitting zouden moeten nakomen. Zo moeten slachtoffers niet langer de hele voormiddag in de zittingszaal wachten of vlak naast de dader plaatsnemen.

Daarnaast moet een praktijkgerichte bijscholing van twaalf uur er voor zorgen dat hulpdiensten getraind zijn in het opvangen van slachtoffers. Brandweert, politiemensen en medische hulpverleners hebben immers het eerste uur na een schokkende gebeurtenis contact met het slachtoffer. In de opleiding zal aandacht besteed worden aan de psychosociale aspecten van het slachtofferschap en aan de communicatie met slachtoffers of hun nabestaanden.

Ten derde leert de ervaring met kinderen die slachtoffer of getuige zijn van ernstige feiten, dat het verschil in aanpak vooral in de details zit. Daarom werd op de Staten-Generaal van de Veiligheid een Kindvriendelijk Interventie Document (KID) voorgesteld.

Voor de gemeenten werd nog een leidraad opgesteld met drie doelstellingen: een basisaanbod voor alle slachtoffers van rampen, acute psychosociale opvang en nazorg. Vier pijlers geven aan wat een gemeente moet doen voor een efficiënte en kwaliteitsvolle psychosociale hulpverlening en nazorg: het oprichten van een onthaalcentrum, de registratie van slachtoffers, het organiseren van een callcenter en de begeleiding van de slachtoffers.

Op de Staten-Generaal werd ook de tweejaarlijkse provinciale Veiligheidsprijs van de provincie Antwerpen uitgereikt. De prijs ging naar *Croes controle*, een volledig uitgewerkt lessenpakket op basis van een uniek sensibiliseringsconcept van de politiezone Regio Turnhout. De jury noemde het lessenpakket sterk vernieuwend: "Het is een fatale aanrijding met de geruste zielen van die jongeren die menen dat dodelijke ongevallen een detail in de statistieken vormen dat hen nooit zal overkomen." (NK)

Dag van de Patiënt

De Campus Jette (UZ Brussel, Erasmus Hogeschool, Faculteiten Geneeskunde en Farmacie van de VUB en Sportopolis) riep dit jaar 5 mei uit tot de Dag van de Patiënt. Elke dag hoort een 'dag van de patiënt' te zijn, maar de Campus Jette vond het geen slecht idee er één dag per jaar extra aandacht aan te besteden.

De patiënt van vandaag lijkt in niets nog op de patiënt van vroeger: hij is veel mondiger geworden, is goed geïnformeerd en beslist zelf mee over zijn behandeling. Studenten Geneeskunde aan de Vrije Universiteit Brussel leren hiermee omgaan in de cursus 'Medische vaardigheden'. Die cursus loopt tijdens de eerste drie jaar van de opleiding. De studenten leren om patiënten te informeren, slecht nieuws te brengen, allochtone en anderstalige patiënten correct te benaderen, en om te gaan met geweld en agressiviteit. Apothekers in spe leren niet alleen om medicijnen te bereiden en af te leveren, maar ook om ze correct en doelmatig af te leveren, én om de patiënt te begeleiden. In de 'oefenapotheek' krijgen ze de nodige communicatieve vaardigheden aangeleerd. Ook op de Erasmushogeschool worden bachelors in de Verpleeg- of Vroedkunde, en in de Dieet- en Voedingsleer ondergedompeld in het vaardigheidsonderwijs, met realistisch uitgeruste 'skillslabs' en veel praktijkstages die door de docenten begeleid worden.

Ives Hubloue en *Marleen De Rudder*, arts en verpleegster van het uz Brussel, getuigden over hun ervaringen met patiënten. Hubloue merkt steeds vaker dat mondige patiënten zijn expertise in vraag durven stellen, op basis van informatie die ze op het internet opgezocht hebben. Ook De Rudder merkt dat patiënten steeds meer geïnformeerd willen zijn. Door tijdsgebrek en personeelstekort hebben verplegers echter onvoldoende tijd om alle vragen in detail te kunnen beantwoorden. Het is voor verpleegkundigen ook niet makkelijk om bij het verstrekken van informa-

tie de grens te trekken waar het werkgebied van de arts begint. De hedendaagse opleidingen besteden er veel aandacht aan, maar vroeger werd er over communiceren en informeren met geen woord gerept. Volgens Hubloue en De Rudder moeten verpleegkundigen in de omgang met de patiënten steeds het evenwicht proberen te bewaren tussen assertief en meegaand gedrag.

Het belang van communicatie tussen verpleegkundigen en patiënten bleek eens te meer toen ombudsvrouw Mieke De Win haar functie kwam toelichten. Op 6,5 miljoen patiëntencontacten tussen 2001 en 2006 bij de 31 Vlaamse ziekenhuizen werden er slechts 0,15% klachten geregistreerd. Dat lage percentage is goed nieuws. Het blijkt wel dat de meerderheid van die klachten over communicatie ging: over informatieverstrekking, de behandeling van de patiënt of de aandacht die aan de patiënt besteed werd. Het theatergezelschap Klein Barnum werd ingeschakeld voor een interactieve voorstelling waar personeelsleden van het ziekenhuis actief aan konden deelnemen. Tijdens de voorstelling werden op een ludieke manier goede en slechte voorbeelden van communicatie op het podium gebracht.

Ook oudere patiënten stonden in de kijker tijdens de Dag van de Patiënt. In het sportcentrum Sportopolis kunnen senioren hun spieren beschermen door aan weerstandstraining te doen. De oefeningen worden aangepast aan de specifieke risico's die elke persoon loopt. Het SPRINT-project (Senioren Project Intensief Trainen) is een uitloper van onderzoeksprojecten van professor Ivan Bautmans en professor Tony Mets van de vakgroep Gerontologie van de VUB en van de afdeling Geriatrie van het UZ Brussel. Ouder worden gaat gepaard met een afname van de spierkracht. Elke bijkomende verzwakking, bijvoorbeeld door ziekte, kan dan leiden tot verminderde zelfredzaamheid. Het SPRINT-project helpt senioren lang gezond op de been te blijven.

Meer info op www.campusevent.be

Op naar de witte vreugde

Onder de titel 'Op naar de witte vreugde' organiseerde HR Tribune op 13 maart een symposium over de uitdagingen voor het HRM in de zorgsector. In verschillende lezingen werd een beeld geschetst van wat er leeft, van de innovaties en de goede praktijken. *Marc Verpoort* van het AZ Groeninge deed de personeelsplanning van het ziekenhuis en het bijhorende informaticasysteem uit de doeken.

Tot hertoe gebruikte het ziekenhuis verschillende soorten software voor verschillende toepassingen, zoals personeelsplanning, data warehousing, verloning, budgetopvolging, vorming, rekrutering en selectie. De bedoeling is om deze functies in één planings- en registratiepakket te verenigen. Dit bleek complexer dan verwacht. Bij tijdsregistratie moet rekening gehouden worden met

zeer veel verschillende mogelijkheden. Overuren bij een onderbroken dienst bleken moeilijk te registreren. Eerst standaardiseren en daarna pas informatiseren, dat is een van de lessen die het AZ leerde. Het AZ merkte ook dat het heel erg belangrijk is in dit soort veranderingsprocessen dat de afdelingshoofden en teamverantwoordelijken het nut van de vernieuwing inzien. Zo werd de planningstool niet vaak gebruikt, terwijl dit toch nuttig is voor de organisatie. Het is dus onontbeerlijk om te communiceren met de gebruikers en hen te wijzen op het nut van de systemen.

Marc Verschueren, hoofd Managementontwikkeling en Opleiding van het UZ Leuven, ziet opleiding van het personeel als een voortdurende zorg. Zorg moet daarbij niet begrepen worden als een negatief woord, maar eerder als zorgen voor de verzorgende, die altijd voor anderen klaarstaat. Het ziekenhuis van de KU Leuven is met haar achtduizend medewerkers het grootste ziekenhuis van België en ziet haar medewerkers als het kostbaarste bezit van de organisatie. Ze willen dan ook het beste uit hun mensen halen. Om dit te bereiken creëerden ze een leercultuur, opgebouwd uit introductie van nieuwe medewerkers, loopbaanontwikkeling, opleidingsaanbod en competentie management. De medewerkers krijgen de verantwoordelijkheid om met deze componenten zelf een traject uit te bouwen, ondersteund door de leidinggevende van de HR-afdeling. Het ziekenhuis verwacht dat haar medewerkers een lerende houding aannemen. Leren hoeft ook niet altijd

in een schoolse context te gebeuren, maar kan even goed op de werkvloer, bijvoorbeeld door het bespreken van moeilijke casussen, door debriefing na een incident of door samen te zitten met een team onder begeleiding van een psycholoog. Er zijn competentieprofielen opgemaakt door een expert die als leidraad bij aanwerving en evaluatie dienen. Nieuwelingen kunnen in verschillende afdelingen ingezet worden om te kijken welke functie hen het best ligt. Ze krijgen ook een mentor toegewezen bij wie ze met al hun vragen terecht kunnen. Opleiding wordt zoveel mogelijk op basis van de behoefte en de vraag van de medewerkers gegeven. Zelfs in een vlakke loopbaan kan er groei zijn, bijvoorbeeld door een permanente verdieping en verruiming van kennis en persoonlijke ontwikkeling. Interdisciplinaire programma's zorgen er voor dat medewerkers voelen dat ze er niet alleen voor staan: ze herkennen problematieken en leren van elkaar. Net als het AZ Groeninge is het AZ Leuven zich er van bewust dat de opvolging van trajecten een gesofisticeerde informaticaondersteuning vraagt. In een organisatie die de klok rond werkt is het ook niet eenvoudig om opleiding te verzekeren: patiëntenzorg stopt immers nooit, maar met een goede planning en visie is permanente vorming en opleiding zeker mogelijk. Deze initiatieven zijn stappen op de weg van een witte woede naar een witte vreugde.

Meer info: www.azgroeninge.be en www.uzleuven.be

| Omgaan met kwetsbare vrijwilligers |

Vrijwilligers met een verhoogde kwetsbaarheid kennen soms schommelingen in hun motivatie, draagkracht, stressbestendigheid en interactiebereidheid. Als begeleider van deze vrijwilligers word je hierdoor extra uitgedaagd om je begeleiderstaak goed aan te pakken en om ondersteunend op te treden. Tijdens deze tweedaagse cursus ga je aan de slag met begeleiders die met gelijkaardige uitdagingen worden geconfronteerd en met thema's uit de eigen praktijk. Mogelijke thema's zijn: gepaste aandacht geven, feedback geven, goede taakomschrijvingen maken, inschatten van de mogelijkheden van de vrijwilliger, vereisten voor een goede inschakeling en opvolging helder krijgen. Annemie Depaz zal een halve dag mee begeleiden om in te spelen op vragen en om praktijkgerichte aanwijzingen te geven. Depaz is trajectbegeleidster bij de dienst Activering 'Echo' die specifieke begeleiding biedt voor dagactiviteiten voor mensen met psychische problemen. Deze cursus staat open voor iedereen die werkt met of van plan is te werken met vrijwilligers met vierdewereldproblematiek, kortgeschoolde vrijwilligers, vrijwilligers met psychische problemen of vrijwilligers uit minderheidsgroepen. De cursus vindt plaats op **12 en 16 juni**. Alle praktische info vind je op www.de-raet.be/kwetsbare_vrijwilligers | Stichting Lodewijk De Raet, Kon. Maria Hendrikaplein 64a, 9000 Gent | info@de-raet.be | 09-382 75 70

| Grafische huisstijlen voor vrijwilligersorganisaties |

Deze workshop vertrekt van het standpunt van een grafisch ontwerper. Je leert op een andere manier kijken naar grafische vormgeving voor de communicatie van (non-profit-) organisaties. Alles begint met de definitie van een goed concept en hoe dit kan wor-

den vertaald naar een specifieke doelgroep, bijvoorbeeld vrijwilligers. Je kan zelf een aantal creatieve technieken uittesten om een concept te bedenken. Zo krijg je de basis van grafische vormgeving mee: typografie, kleuren, visuals en lay-out. Deze bouwstenen vormen samen de huisstijl. Tot slot wordt er nagegaan hoe je dit (in beperkte of uitgebreide vorm) kan toepassen bij je eigen organisatie, zodat je (nog meer) vrijwilligers kan prikkelen om bij jou aan de slag te gaan. Tijdens deze dag krijg je zowel theorie als praktische tips, voorbeelden van hoe het wel en niet moet. Daarna kan je zelf aan de slag. Vergeet dus je eigen materiaal niet mee te brengen. Folders, uitnodigingen, flyers, affiches... alle grafisch materiaal waarmee jij elke dag in je organisatie werkt. Datum: **8 juni** van 9.30 tot 16.30 uur. Plaats: Het Punt vzw, Treurenberg 24, 1000 Brussel. Inschrijven: mailen naar hetpunt-vorming@skynet.be of op tel: 02 218 55 16 Prijs: 20 euro (leden/vrijwilligers) 40 euro (niet-leden), broodjesmaaltijd en drank inbegrepen. Te storten op het rekeningnummer 735-0037935-93 van Het Punt vzw met vermelding van het lidnummer (als je organisatie lid is), je naam en voornaam, de cursus die je zal volgen en de datum van de cursus.

| Doe- en informatiedagen voor animatie in rusthuizen |

Docendo Dienstencentrum, een opleidingscentrum voor beheerders en medewerkers in de ouderenzorg, organiseert in 2007 voor de derde maal Animo, Doe- en Informatiedagen voor Animatie in de Ouderenzorg. Tijdens Animo 2007 kunnen animatoren uit de ouderenzorg opnieuw deelnemen aan verschillende workshops en voordrachten, en kunnen ze een beurs bezoeken. Na twee succesvolle edities besloot de organisatie om Animo dit jaar op twee

data en locaties te organiseren, zodat nog meer animatoren de kans krijgen om deel te nemen. Met twee symposia op dezelfde data richt Docendo zich bovendien op rusthuisbeheerders en -verantwoordelijken.

Tijdens Animo 2007 komen onder andere volgende onderwerpen aan bod: de omgang met doven en slechthorenden, maaltijdbegeleiding van personen met dementie, tuintherapie, zittans en rouwgroepen. Op donderdag **14 juni 2007** zijn animatoren uit de provincies Antwerpen, Vlaams Brabant en Limburg welkom in het Provinciaal Vormingscentrum van Malle. Op donderdag **15 november** richt Animo zich op animatoren uit de provincies Oost- en West-Vlaanderen in de Hotelschool Ter Duinen in Koksijde.

Er staan ook twee symposia voor medewerkers en beheerders van

rusthuizen op het programma. Op donderdag 14 juni lichten sprekers de verschillende levensbeschouwingen toe, omdat ook de levensbeschouwelijke overtuiging van ouderen gerespecteerd moeten worden. In de nabije toekomst zullen immers steeds meer ouderen van allochtone afkomst de weg naar het rusthuis vinden. Op donderdag 15 november gaat de aandacht naar de onthaal- en hotelfunctie in de rusthuissector.

De volledige planning van Animo 2007 is te raadplegen op www.docendo.be/animo. Deelnemers kunnen zich online inschrijven. Op www.docendo.be kan u alle opleidingen van Docendo terugvinden.

gehoord of gelezen

welzijns

wetenswaardigheden

| Zorg voor allochtone ouderen: de 'goede praktijken' zijn al te vinden |

Het aantal allochtone ouderen in Vlaanderen en Brussel groeit. Bijgevolg zal ook de nood aan zorg voor deze senioren gevoelig stijgen. Maatschappelijke voorzieningen als OCMW's, rust- en verzorgingstehuizen, de thuiszorg en lokale dienstencentra worstelen met de vraag hoe ze hun aanbod beter kunnen afstemmen op de noden van allochtoon cliënteel. Vele allochtone senioren weten nauwelijks welke voorzieningen er zijn. Een interprovinciale werkgroep trachtte het water tussen allochtone senioren en de maatschappelijke voorzieningen minder diep te maken. Kant-en-klare recepten zijn er niet. Op studiedagen in Antwerpen, Brussel, Gent en Hasselt werden een documentaire met getuigenissen van allochtone senioren en het boek *Zorg voor allochtone ouderen* voorgesteld. In dialoog met de deelnemers aan de studiedagen werd een materialenkoffer, die volop in ontwikkeling is, verder verbeterd. Er leven circa 40.000 allochtone senioren in Vlaanderen en Brussel. In werkelijkheid ligt het cijfer wellicht hoger omdat een aantal allochtone senioren intussen de Belgische nationaliteit heeft gekregen. Tegen 2015 zal het aantal Italiaanse zestigplussers met 227% toenemen, de groep Marokkaanse zestigplussers met 311% procent. Bij de allochtonen met Turkse roots zal het aantal senioren met 314% stijgen. Onderzoek leert dat ouderdomsaandoeningen zich vaak vroeger voordoen bij allochtonen dan bij autochtonen. Al te vaak wordt gedacht dat allochtonen vanaf een bepaalde leeftijd naar hun land van herkomst terugkeren. In werkelijkheid blijven de meeste allochtone ouderen in België. Het is ook een misvatting dat deze senioren meestal op mantelzorg kunnen rekenen. En het is al evenmin waar dat alle allochtonen een onoverbrugbare afkeer van de professionele zorg hebben. De diensten en voorzieningen voor senioren staan dus voor de uitdaging om in te spelen op een cliënteel dat veel diverser zal worden. Het blijft wel zoeken naar een evenwicht tussen 'inclusieve' en 'categoriale' maatregelen. Zijn er dan nu al geen goede praktijken? Toch wel. Zo werd in Oost-Vlaanderen en Limburg het project 'Ouder worden in Vlaanderen' ontwikkeld. Later kreeg dit project navolging in de provincie Antwerpen en in Brussel. Het project zette het thema van de allochtone ouderen definitief op de agenda in Vlaanderen en Brussel. In Oost-Vlaanderen en Limburg werd een cursus georganiseerd voor mantelzorgers bij Turkse en Maghrebijnse families. In Antwerpen, Brussel, Gent, Heusden-Zolder en Genk kwamen er

samenwerkingsverbanden tussen lokale dienstencentra en integratiecentra om allochtone ouderen en het aanbod van de dienstencentra dichter bij elkaar te brengen. In Boom en Mechelen werd de link gelegd tussen allochtone ouderen, een rust- en verzorgingstehuis en een OCMW.

| Pleegouders krijgen pleegzorgverlof |

Onlangs werd het voorstel goedgekeurd om pleegouders tien dagen betaald pleegzorgverlof te geven. De Federatie Pleegzorg hoopt dat het een begin is om ook andere knelpunten voor pleegouders op te lossen. De 7.500 pleeggezinnen in België hebben bijvoorbeeld nog geen statuut. Pleegouders ondervinden dagelijks dat dit leidt tot moeilijke situaties. Op zaterdag 17 maart 2007 kwamen daarom in Brussel honderd pleegouders uit Vlaanderen, Brussel en Wallonië en medewerkers van diensten voor pleegzorg bij elkaar. Zij bespraken er de thema's van nieuwe wetvoorstellen: het delen van de ouderlijke macht met de ouders van pleegkinderen, het hoorrecht van pleegouders als er belangrijke beslissingen over hun pleegkind genomen worden en hun contactrecht als hun pleegkind niet meer bij hen woont. De resultaten van de besprekingen zullen bezorgd worden aan de democratische politieke partijen met de vraag om dit thema mee te nemen bij de volgende regeringsonderhandelingen.

www.pleegzorgvlaanderen.be

| Leven met gemis |

Ter gelegenheid van het druk bijgewoonde Symposium voor hulpverleners 'Rouw: lessen uit het verleden, visies voor de toekomst' op 23 maart, geeft ZorgSaam een nieuw handboek uit met als titel *Leven met gemis, handboek over rouw, rouwbegeleiding en rouwtherapie*. Het is een boek dat een grote leemte invult in ons taalgebied op het vlak van rouw, rouwbegeleiding en rouwtherapie. In het eerste deel 'Een nieuwe visie op rouw' wordt een aantal rouwmythes ontsluitend en poneert de auteur een nieuw rouwparadigma. In een integratief rouwmodel worden de krijtlijnen van een rouwtraject en de mogelijke uitdagingen voor een rouwende uitgetekend. In het tweede gedeelte, 'Naar een andere aanpak van rouwbegeleiding en rouwtherapie', komen meerdere hulpverleners aan het woord. De vele voorbeelden en casussen zijn een bron van informatie voor ieder die werkt in de geestelijke gezondheidszorg, de ouderenzorg, de welzijnszorg, het onderwijs, de palliatieve zorg

en de rouwzorg. Of voor iedereen die de taak heeft mensen in hun verlies- en rouwveraringen te ondersteunen en te begeleiden. Redacteur Johan Maes is van opleiding licentiaat Sociale Agogiek en psychotherapeut. Hij is al jarenlang actief in het vormingswerk en is betrokken bij de ontwikkeling en uitbouw van de palliatieve zorg in Vlaanderen. Sinds 1999 is hij educatief medewerker voor vzw ZorgSaam. Hij geeft al twintig jaar cursussen en training aan zorgverleners over rouwverwerking en -begeleiding.

Johan Maes | *Leven met gemis* | Uitgegeven door ZorgSaam, 344 p. Te bestellen door storting van 25 euro + 3 euro verzendingskosten op rekeningnummer 730-0041002-64 van KVLV – ID, met vermelding 'Leven met gemis' | 016-24 39 75

| Limburg.be/kortverblijfonline |

Om mantelzorgers op adem te laten komen, voorzien centra voor kortverblijf in opvang voor zwaar zorgbehoevende senioren. De nieuwe website van de provincie Limburg 'Centra voor Kortverblijf Online' moet de zoektocht naar vrije kamers van deze mantelzorgers (meestal familie, kennissen of vrienden van de zorgbehoevende) vergemakkelijken. De site geeft een overzicht van alle erkende Limburgse centra voor kortverblijf. Over elk centrum is informatie opgenomen (zoals kostprijs per dag, contactgegevens en opnamevoorwaarden). Wanneer de gewenste opnameperiode ingevoerd wordt, krijgt de gebruiker een overzicht van de nog beschikbare kamers in de eigen regio of in de hele provincie Limburg. Reserveren van een kamer kan dan online bij het gewenste centrum. Info: provinciale dienst Ouderen – Ine Hennissen – Tel.: 011-23 72 88 | dienstouderen@limburg.be

| Bejaarden slikken te veel en foute medicatie |

Bejaarden in rusthuizen slikken gemiddeld acht verschillende medicijnen per dag, krijgen meer antidepressiva dan nodig en nemen vaak de verkeerde pillen. Tot die conclusie komt het Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg. Een onderzoek van het Kenniscentrum in 76 rusthuizen bij meer dan 2.500 patiënten toont nu aan dat de toestand zelfs nog erger is dan aanvankelijk

gedacht. De helft van de bewoners van de onderzochte rust- en verzorgingstehuizen krijgt antidepressiva toegediend. Dit terwijl bij slechts 35% van de bewoners tekenen van depressie vastgesteld werden. Betablokkers voor hartpatiënten en aspirine voor diabetespatiënten worden minder toegediend dan verwacht. Het voorschrijfgedrag van de artsen die in een rusthuis patiënten hebben, is bovendien in veel gevallen weinig transparant. Voor de verpleegkundigen is het dan ook moeilijk om fouten te vermijden bij de toediening van al die verschillende geneesmiddelen.

| Tienjarenplan tegen armoede |

Met de zes 'Decenniumdoelstellingen 2017' willen Vlaamse armoedeorganisaties en sociale bewegingen de armoede op lange termijn bekampen. Het ACW, de Socialistische Mutualiteiten en zes armoedeorganisaties, zoals Welzijnszorg en het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar armen het woord nemen, zijn ervan overtuigd dat alleen een langdurige aanpak van het armoedeprobleem zin heeft. In België leven anderhalf miljoen mensen in een gezin met verhoogd risico op armoede. De ongelijkheid tussen de armsten en de rijksten neemt toe: het inkomen van de 10% armsten ligt 28 keer lager dan dat van de 10% rijksten. Daarom zijn er voor 2017 zes Decenniumdoelstellingen opgesteld: de gezondheidsongelijkheid tussen arm en rijk halveren, het aantal gezinnen waar niemand werkt halveren, voor elk gezin een inkomen garanderen dat de Europese armoederisicodrempel bereikt, 150.000 nieuwe betaalbare huurwoningen, de laaggeletterdheid bij jongeren terugbrengen tot 3% en armen op alle mogelijke manieren uit hun isolement halen. Dat laatste moet ervoor zorgen dat ze hun zelfvertrouwen herwinnen en het contact met de overheidsinstellingen niet verliezen. Het volgende grote concrete moment voor de campagne is 17 oktober 2007. De Werelddag van verzet tegen de armoede wordt de nulmeting voor elk van de doelstellingen. Zo kan het komende decennium elk jaar worden gemeten of er voor elke doelstelling vooruitgang is geboekt.

beleid

goed voor uitvoering

| Versnelde uitbreiding jeugdhulp en invoering van herstelgericht werken in Vlaanderen |

Het herstelgericht werken in de jeugdhulp wordt dit jaar over heel Vlaanderen ingevoerd. De veertien diensten voor herstelgericht werken krijgen daarvoor achtenzeventig extra voltijdse medewerkers, zodat ze een team van honderdachttien voltijdse krachten vormen. Het gaat om een investering van 3,675 miljoen euro. Daarnaast werd ook beslist het aantal extra plaatsen in de jeugdhulp versneld in te vullen. De plaatsen die normaal pas in 2008 toegerekend zouden worden, zullen al in juli dit jaar worden gecreëerd. De capaciteit van herstelbemiddeling wordt verdrievoudigd. De uitbreiding van het herstelgericht werken is één van de maatregelen uit het Globaal Plan Jeugdzorg. Via het plan wordt 25 miljoen euro geïnvesteerd in de uitbreiding van de jeugdhulp. Jongeren die een strafbaar feit hebben gepleegd, kunnen door de jeugdrechter ingeschakeld worden in het 'herstelgericht en constructief afhandelen'. De praktijk leert dat deze afhandeling zeer efficiënt is bij delictplegende jongeren die voor de eerste maal met

het gerecht in aanraking komen. En ook een meerderheid van de slachtoffers verwerkt het misdrijf beter als herstelbemiddeling wordt toegepast. Herstelbemiddeling biedt dader en slachtoffer van een delict de mogelijkheid om door onderlinge communicatie een constructieve vorm van herstel te bereiken. Het is een vrijwillig aanbod, in samenspraak met het gerecht en begeleid door een onpartijdige bemiddelaar.

Bij de versnelde uitbreiding van het aantal plaatsen in de jeugdhulp gaat het concreet om 396 plaatsen, verspreid over Vlaanderen: 106 plaatsen in de residentiele sector, 26 plaatsen in de 000's (Onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra), 164 ambulante plaatsen, 100 plaatsen voor crisishulp aan huis. Bij de verdeling is voorrang gegeven aan arrondissementen die verhoudingsgewijs te weinig plaatsen hadden.

| Extra trajectbegeleiders in gevangenis Gent

Er komen vier extra trajectbegeleiders in de gevangenis van Gent.

In totaal zullen er dan acht trajectbegeleiders ingezet worden, die gedetineerden begeleiden op weg naar hun integratie in de maatschappij. Met deze vier nieuwe hulpverleners wordt het gamma aan hulp- en dienstverleningsprojecten uitgebreid en bereikbaar gemaakt voor alle 450 gedetineerden. De trajectbegeleider gaat na welke noden een gevangene heeft en loodst hem naar projecten zoals taallessen, VDAB-begeleiding, drug- of rechtshulp. Ze begeleiden het volledige traject van de gevangene. Naast trajectbegeleiding staat het team justitieel welzijnswerk ook in voor de hulpverlening aan de familieleden van gedetineerden en aan ex-gedetineerden. Deze werking draagt er toe bij dat gedetineerden meer kansen krijgen op een volwaardige integratie in de samenleving en dat ze de band met hun familie behouden. Het strategisch plan gedetineerden voorziet een uitbreiding van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden op het gebied van onderwijs, werk en opleiding, sport, vorming en cultuur, welzijn en gezondheid. Het loopt momenteel al in de gevangenissen van Hoogstraten, Merksplas, Turnhout, Wortel, Antwerpen, Brugge en Hasselt. Nu komt daar ook Gent bij. De vier extra medewerkers zullen ingezet worden via het justitieel welzijnswerk dat het CAW Artevelde verricht in de gevangenis van Gent.

| Extra jobs in gezinszorg |

Het aantal uren gezinszorg in 2007 wordt met bijna 370.000 uren uitgebreid. Het gaat om een investering van 8,6 miljoen euro. Het totale aantal uren gezinszorg komt daarmee op 15,16 miljoen uren. De uitbreiding creëert 242 extra jobs in de gezinszorg. Onder de noemer gezinszorg vallen onder meer het aanbod aan hulp- en dienstverlening rond persoonsverzorging, huishoudelijke hulp, schoonmaakhulp en kraamzorg. Ook personen met een handicap of met psychische aandoeningen kunnen bij de dienst aankloppen. In 2006 deden meer dan 70.000 alleenstaanden en gezinnen een beroep op de diensten van gezinszorg. Het is niet alleen de bedoeling het aantal uren te verhogen, ze zullen ook beter gespreid worden. Zo wordt een bonus van 25.000 uren verdeeld onder de twaalf diensten gezinszorg die in 2006 hun uren hebben ingezet daar waar de tekorten het grootst waren. Er werd ook 194.525 euro uitgetrokken voor vernieuwende projecten in de gezinszorg. Er komen extra middelen voor verzorgenden die werken met allochtonen (bijna 60.000 euro) of met personen met een psychische aandoening (135.868 euro). Deze groep verzorgenden krijgt ook gespecialiseerde vorming, onder andere via brochures en videotraining, en door in kleine groepen interactief met cases te werken.

| Flamenco op bergschoenen |

Het theaterproject *Het avontuur zonder muts* is gegroeid uit het cultuurbeleidsplan Mortsels dat 'werken met bijzondere doelgroepen' bevordert. Weliswaar ging naar de avant-première. Aan een avontuur met een zeeman houdt een vrouw een kind over, Diego genaamd. Omdat hij moeilijk inslaapt, vertelt de vrouw hem jarenlang voor het slapengaan verzonden verhalen. Tot ze de tijd rijp acht voor de waarheid en hij die nacht droomt zoals hij nog nooit eerder heeft gedroomd. Het is die droom – of is het de werkelijkheid? – die we tijdens *Het avontuur zonder muts* op de scène zien.

Het avontuur zonder muts is een theatervoorstelling met bijzondere acteurs. Ze komen uit een psychiatrisch centrum, uit beschutte woonplaatsen en dagcentra, maar vandaag staan ze op het podium van het cultureel centrum van Mortsels voor de avant-première van hun stuk. Diego, die sterk op Zorro lijkt, ontmoet de stoere Emelda, die hem via omwegen en beproevingen tot bij de oude zeeman leidt.

Er staat veel volk op de scène, want naast Diego en Emelda, zijn er gangsters, een rochelende verteller, gevaarlijke elfjes ("als je eraan komt, blijf je plakken"), twee muzikanten, de zusters papegaaï, een prinsenaar en Jack Frisco, de moppentapper van dienst. Tijdens de repetities is duidelijk gezocht naar ieders kwaliteiten, want de rollen zijn de acteurs op het lijf geschreven. In de loop van het stuk krijgt dan ook iedereen zijn *moment de gloire*.

Regisseur Caroline Rottier heeft gewerkt met wat ze kreeg aangeeikt. Ze heeft de teksten, de liedjes en de personages gebaseerd op het materiaal dat tijdens de repetities is verzameld. Het houdt de voorstelling eenvoudig en laagdrempelig, maar ook puur. Jack Frisco is altijd wel te vinden voor een flauw mopje en de elfjes dansen echt graag. Hun dans is misschien wel het meest beklievende beeld uit de voorstelling.

Er wordt trouwens veel gezongen en gedanst in *Het avontuur zonder muts*. Er wordt djembé gespeeld en flamenco gedanst op bergschoenen, maar er worden ook klassiekers gezongen, zoals 'Het kleine café in de haven'. De overgangen lopen nog wat stroef, en af en toe is er verwarring over dansspasjes, maar al bij al is dit een charmante voorstelling. Het project is in zijn missie – kwetsbare mensen de kans geven een echte theatervoorstelling op poten te zetten – wel degelijk geslaagd. *Gezien op donderdag 5 april in CC Mortsels.*

| Kansarmen lezen |

Elke maand een muziekoftreden, een cybercafé, een goede film en een literair evenement, dat is in het kort wat Nova rasechte Kieleenaars aanbiedt.

NOVA is geen gewoon cultureel centrum. Organisaties uit zowel de culturele als de sociale sector vinden er onderdak en organiseren er hun activiteiten. Daardoor komt ook het beoogde en moeilijk te bereiken publiek er dagelijks over de vloer. Eén van de partners die er huizen is Recht-Op, een organisatie die rond kansarmoede werkt en onder meer 'een paar apart' organiseert: een kansarme en een kansrijke medemens doen samen aan cultuur.

En waar kunnen ze dat beter doen dan in hun eigen cultuurcafé? Het is er ruim en gezellig zitten, en CC De Kern uit Wilrijk programmeert er maandelijks een aantal gratis activiteiten. Elke donderdag kan men er terecht voor een film, een muziekoftreden, een cyberworkshop of een literair café. In juni zijn de Clement Brothers er te zien, cowboys met wilde verhalen en folksongs. Tokkelend op banjo's, potten en pannen, gitaren en violen, brengen ze eigen interpretaties van traditionele countrynummers. Voorts vindt er ook een 'Oriëntaalse verwendag voor vrouwen' plaats, met onder meer massage, henna-painting en danswork-

shops. 's Avonds is er een optreden, wordt de film *Brokeback Mountain* getoond en komt presentatrice, actrice en zangeres Deborah Ostrega vertellen over haar drie lievelingsboeken. Die komen na afloop in de NOVA-bib terecht. Deze lezingen, op maat van het doelpubliek, zijn ook gratis te beluisteren op www.boekencast.be. *Clement Brothers* op donderdag 7 juni, 20.30 uur. *Oriëntaalse verwendag* op zaterdag 9 juni, vanaf 15 uur. *Literair café* op donderdag 14 juni, 20.30 uur. Alle info op www.antwerpen.be/dekern.

| Drie dagen proeven |

Makers in alle kleuren, maten en gewichten mogen hun kunstjes tonen op het Festival Suspecte.

Chokri Ben Chikha, Zouhair Ben Chikha, Mourade Zeguendi, Ruud Gielens en Haider Al Timimi zijn samen Union Suspecte, een bont Gents-Brussels collectief dat een nieuw soort dramaturgie aandurft. Sleutelwoorden voor hen zijn grootstedelijk debat, zoektocht naar identiteit en disciplinemix. Zoals elk jaar organiseert het collectief ook nu weer het Festival Suspecte. Een 'ontmoetingsmoment tussen gelijkgestemden' noemen ze het. Men kan er proeven van de toekomstige producties van zowel Union Suspecte als van jonge bevriende theatermakers. Ook kan men er kennismaken met het werk van jongeren die bij Union Suspecte in de leer zijn gegaan. Daarnaast kan je debatten, muziekvoorstellingen, films en documentaires bijwonen. Je mag ook vrijuit complimenten of kritiek geven op voorbije artistieke projecten. Mis deze driedaagse niet, met op de agenda theater, humor, dans, acts, performances, lezingen en vj's. Datum en plaats van afspraak zijn 21, 22 en 23 juni in het Gentse Nieuwpoorttheater.

Alle info op www.unionsuspecte.be.

| De laatste rit |

Wim Geysens theatermonoloog Flits! krijgt een facelift na zes jaar toeren voor honderdduizend toeschouwers.

Ferre en Wim mogen een avondje uit met papa's auto, maar de wilde mix van muziek, vrienden, drank en verliefdheid eindigt op het kerkhof. Het is het voorspelbare doch beklijvende einde van Flits!, de theatermonoloog zoals Wim Geysen die zes jaar geleden maakte voor de vzw Ouders van Verongelukte Kinderen. Of hij geen schoolvoorstelling rond jongeren en verkeer kon maken, hadden ze hem indertijd gevraagd. Aanvankelijk reageerde hij afwijzend – "wat een verantwoordelijkheid om ouders die een kind hebben verloren een stem te geven". Maar intussen heeft hij

met deze voorstelling honderdduizend volwassenen en jongeren uit diverse studierichtingen bereikt. Na zes jaar succes heeft Geysen zijn voorstelling, die vooral geschikt is voor scholen, jeugdhuisen en verenigingen, vernieuwd. We hebben een sterk vermoeden vooral voor zichzelf.

Alle info over Flits! op www.wimgeysen.be.

| Kunstproject fleurt bejaardenhuis op |

De bewoners van het RVT St.-Bartholomeus genieten sinds april elke dag van kunst. Leerlingen van het Provinciaal Instituut Sint-Godelieve beschilderden de gangen van het rusthuis met eigen ontwerpen. Deze muurschilderingen werden vooraf besproken met de bewoners, want ook het contact tussen jong en oud is een belangrijk onderdeel van het project *Kunstzinnig oud*. Dit jaar schilderden de leerlingen van het 5de en 6de jaar Publiciteitsgrafiek en het 7de jaar Publiciteit en Illustratie de gangen op de eerste verdieping. Een twintigtal oude stadszichten op de muren, samen met een aantal citaten over de stad fleuren nu de gang op. Tijdens de vorige editie werden op het gelijkvloers de portretten van de bejaarden kunstzinnig op de muren gezet. De initiatiefnemers hopen alleszins dat dit project een inspiratiebron is voor andere scholen en rusthuizen.

Meer info: RVT Sint-Bartholomeus - Jaak De Boeckstraat 6, 2170 Merksem. Tel.: 03-641 77 11 | p.i. Sint-Godelieve - Turnhoutsebaan 250, 2100 Deurne. Rheinilde Simons, rheinilde.simons@admin.provant.be. Tel.: 0474-77 00 29.

Rhada Chierkoet | **Multidisciplinair samenwerken in het ingebouwd maatschappelijk werk** | Nelissen, 2006, 88 p. 12,50 euro.

ISBN 9024417376

Als maatschappelijk werker krijg je ook te maken met collega's uit andere disciplines, bijvoorbeeld een ziekenhuis- of bedrijfsmaatschappelijk werker. In dit boek staat beschreven wat multidisciplinair werken concreet inhoudt en welke competenties er voor nodig zijn.

Jos Kuiper | **Leerboek communicatie Social Work.**

Het handelingsplan centraal |

Nelissen, 2006, 199 p. 26,50 p. ISBN 9024417406

Het handelingsplan is voor sociale werkers niet alleen de basis voor beroepsmatige communicatie met cliënten en collega's. Het is ook de basis voor een succesvolle samenwerking tussen de verschillende disciplines op het gebied van *social work*. Kortom, het handelingsplan is dé schakel in het communicatieproces.

Andréa De Jong | **Perfecte misdaad. Incest tussen misvatting en werkelijkheid** | 197 p. 17,95 euro plus 3,50 euro verzendingskosten.

Te storten op 063-4122245-71 met vermelding adresgegevens.

Andréa De Jong is voorzitter van de vzw Moeders tegen Incest. In haar boek *Perfekte misdaad* noteert ze haar ervaringen. Ze werkt al meer dan twintig jaar met moeders van incestslachtoffers. *Perfekte misdaad* bevat voorts een beschrijving van de begeleiding van incestslachtoffers in België, wat er reeds is veranderd en wat er nog beter kan.

Leven met kanker. Bekende Vlamingen getuigen Standaard Uitgeverij, 2007, 194 p.

18,95 euro. ISBN 9789002222856

Over wat kanker met je doet, hoe je ermee omgaat. Over pijn, angst en verlies. Daarover gaat dit boek. Over stille eenzaamheid in doorwaakte nachten, maar ook over de kleine genoegens: een grap van een bezoeker aan je ziekbed, een flard muziek, de zon op je huid. Meer dan dertig bekende Vlamingen die kanker hebben of hadden, of die een geliefde aan kanker hebben verloren, getuigen, eerlijk en open.

Aartjan ter Haar & Geert Bakken (red.) | **Acties met een handicap. Handboek voor leuke en effectieve belangenbehartiging** | Garant, Antwerpen-Apeldoorn, 2007, 143 p. 14,90 euro.

ISBN 9789044121117

Mensen met een handicap of een chronische ziekte blijven niet bij de pakken zitten. Ze komen op voor een samenleving waarin iedereen kan deelnemen aan het gewone leven. Ze praten mee, ze lobbyen en onderhandelen. Actievoerende gehandicapten zijn misschien een raar zicht, maar ze bestaan. *Acties met een handicap* is een handboek actievoeren voor deze doelgroep, met respect voor hun mogelijkheden.

Eugeen Roosens & Lieven Van de Walle | **Geel revisited. After centuries of mental rehabilitation** | Garant, Antwerpen-Apeldoorn, 2007, 129 p. + cd-rom. 25,90 euro.

ISBN 9789044120752

Een boek in het Engels over het 'wonder' van Geel. De unieke aanpak van het Open Psychiatrisch Zorgcentrum van Geel fascineert onderzoekers al zeer lang. In het voorwoord bij dit boek schrijft de beroemde neuroloog Oliver Sacks (de auteur van onder meer *De man die zijn vrouw voor een hoed hield* - J.M. Meulenhoff, ISBN 9789029077118): "Wellicht is er sinds het begin der tijden een

controverse geweest over de manier waarop we 'gestoorde' of 'excentrieke' mensen moeten behandelen. Moeten we ze als zieken behandelen, als gevaarlijke individuen opsluiten in instellingen? Of zou een menselijkere en socialere aanpak ook kansen op succes bieden? Zou een plek als Geel een waarachtig alternatief kunnen bieden?" Het antwoord luidt uiteraard ja. In *Geel revisited* wordt een historisch overzicht van de gezinsverpleging geschetst. De auteurs leggen de dagelijkse werking uit en staan ook stil bij de veranderingen die het systeem de afgelopen kwarteeuw onderging. *Geel revisited* geeft een helder beeld van het leven in een pleeggezin bij het begin van de eenentwintigste eeuw.

Steven Decraene & Johan Swinnen | **Gewoon anders.**

14 aparte verhalen | Garant, 2007, Antwerpen-Apeldoorn, 165 p. 21,90 euro. ISBN 9789044120783

De vzw Oranje werkt met mensen die met verstandelijke beperkingen kampen. Oranje is vooral actief in het noorden van West-Vlaanderen en in het Meetjesland. In *Gewoon anders* worden 'andere' mensen aan het woord gelaten. Ze zijn niet beter of slechter dan ons, wel anders. Toch proberen ook zij een plaats in de wereld te vinden. Met een voorwoord van Maria Tarantino.

Lief en leed 2. Seks en relaties anders bekeken Sensoa-Garant, Antwerpen-Apeldoorn, 2007, 160 p. 20 euro. ISBN 9789044121964

De tweede editie van *Lief en leed*, het met veel zorg door Sensoa uitgegeven jaarboek over seks en relaties. Net als de eerste aflevering bevat *Lief en leed 2* een verzameling zeer uiteenlopende teksten, kronieken en essays over de fysieke, medische en culturele aspecten van seks. Zijn relaties bijvoorbeeld veranderd nu de halve wereld elkaar via datingsites op het internet ontmoet? Hoe zit het met de emancipatie van de vrouw in de islamitische cultuur? Hoe hebben Turkse en Marokkaanse Nederlanders seks? Revelerend is alvast het artikel van socioloog Hans Neefs over de geschiedenis van de aidspreventie in Vlaanderen. De eerste zelfklevers van het aidsteam zijn intussen twintig jaar oud. Tijdens de afgelopen twee decennia heeft de overheid ons massaal opgeroepen om over seksualiteit te praten en bewuste keuzes te maken. "Het is ooit - en dat is nog niet lang geleden - wel anders geweest," schrijft Hans Neefs.

Onderhoudsplicht en billijkheidsredenen

Op latere leeftijd zoeken veel mensen een onderkomen in een rusthuis. Vaak is het wettelijke pensioen niet voldoende om de kostprijs van een rustoord te bekostigen en zijn ze genoodzaakt hulp aan het OCMW te vragen. Het OCMW zal hen bijstaan, maar eist mogelijk een terugvordering van de oplegkosten bij de onderhoudsplichtigen. Toch kan het OCMW er voor kiezen deze gelden niet terug te vorderen om "billijkheidsredenen". Wat zijn die billijkheidsredenen en hoe oordeelt de rechter?

De onderhoudsplichtigen

De 'onderhoudsplicht' is voorzien in ons Burgerlijk Wetboek.

Volgens artikel 205 zijn de kinderen levensonderhoud verschuldigd aan hun ouders en andere bloedverwanten in de opgaande lijn die behoeftig zijn. Via de onderhoudsplicht heeft het OCMW de mogelijkheid om haar oplegkosten terug te vorderen bij de onderhoudsplichtige kinderen.

De billijkheidsredenen

Het OCMW kan echter op grond van zogenaamde billijkheidsredenen de onderhoudsplichtigen vrijstellen van het terugbetalen van de onderhoudsplichtige bijdragen. Bepaalde feiten en omstandigheden spelen bij die beslissing een rol. Als billijkheidsredenen

kunnen bijvoorbeeld aangehaald worden: de gezondheidstoestand van de onderhoudsplichtige, het feit dat de onderhoudsplichtige ook gepensioneerd is, de slechte relatie tussen de ouders en hun kinderen, of een jarenlange verbreking van het contact tussen de ouders en hun kinderen (onderhoudsplichtigen). Het punt is dat het OCMW niet verplicht is rekening te houden met dergelijke billijkheidsredenen.

En wat zegt de rechter?

Een praktijkgeval verduidelijkt het oordeel dat de rechter velt over de billijkheidsredenen in geval van onenigheid. Vader Jan wordt behoeftig en wordt in een rustoord geplaatst. Omdat zijn pensioen niet volstaat alle kosten te dragen, wordt dochter Marie gevraagd de oplegkosten die het OCMW draagt terug te betalen. Dochter Marie kan zich hier niet akkoord mee verklaren. Zij haalt hiertoe aan dat volgens de OCMW-wetgeving, het OCMW kan afzien van de terugvordering van de bijdragen op grond van billijkheidsredenen. Dochter Marie verwees naar het sociale en financiële onderzoek dat door het OCMW werd verricht. Uit dit onderzoek bleek dat de relatie tussen Marie en haar ouders gebroken was. Marie stapt naar de rechter omdat zij zich niet akkoord kan verklaren met het feit dat het OCMW haar opleggelden bij haar terugvordert.

De rechter stelt dat dochter Marie gelijk heeft. De relatie met haar ouders was al lang verbroken omwille van een onheuse behandeling tijdens haar jeugd. Om deze reden beslist de rechter dat dit ontegensprekelijk een voldoende billijkheidsreden is om Marie te ontlasten van haar onderhoudsplicht tegenover haar vader. Het OCMW kan zich met de uitspraak van de rechter niet verzoenen en gaat in hoger beroep.

In hoger beroep haalt Marie dezelfde argumentatie aan. Bovendien is haar vader intussen overleden en heeft ze diens nalatenschap verworpen. Ook nu krijgt Marie gelijk van de rechter. Deze rechter oordeelt dat dochter Marie niet verplicht is om een onderhoudsbijdrage te betalen voor het verblijf van haar vader in het rusthuis.

tekst | **Solange Tastenhoye**

Waarvan akte is een nieuwe rubriek. Hebt u vragen over burgerlijk recht? Mail naar info@weliswaar.be. Frequent gestelde vragen krijgen hier een antwoord.

Competentiemanagement als remedie tegen zieke arbeidsmarkt |

Competentiemanagement voor kansengroepen is de remedie voor een zieke arbeidsmarkt. Dat schrijven Inge Laperre en Mieke Audenaert in hun boek *Competentiemanagement met Kansengroepen*. De auteurs passen hun methode toe bij de sociale werkplaatsen, bedrijven die werken met langdurig werklozen.

Kansengroepen blijvend tewerkstellen door middel van competentie-management is het motto van de sector van de sociale werkplaatsen. Dit is echter niet alleen de opdracht van de sociale economie. De arbeidsmarkt bestaat voor een deel uit bedrijven die moeilijk personeel vinden: knelpuntberoepen zitten aan de vraagzijde. Aan de aanbodzijde zitten meer dan 10.000 mensen uit de kansengroepen die niet aan een duurzame job geraken. De sociale werkplaatsen zien de oplossing in een aangepast competentie-management op maat van kansengroepen. Inge Laperre en Mieke Audenaert zetten in een boek *Competentiemanagement met Kansengroepen* uiteen hoe bedrijven die werken met kansengroepen dit competentie-management kunnen toepassen. Mensen die langdurig werkloos of laaggeschoold zijn, vergen meer begeleiding op de werkvloer dan de gemiddelde werknemer. Die begeleiding hebben ze nodig om te slagen in hun job. In de praktijk krijgen vaak net deze mensen geen degelijk selectiegesprek, geen functioneringsgesprek, geen evaluatiegesprek. Kansengroepen duurzaam tewerkstellen is een hele uitdaging. Er is een reden voor het feit dat mensen die langdurig werkloos en laaggeschoold zijn geen job vinden, laat staan houden. Volgens de

ene bedrijfsleider willen ze niet. Volgens een andere kunnen ze niks. Meer zelfs, vaak vinden kansengroepen dit zelf ook. Opdat een bedrijf zijn professioneel ontwikkelingsplan kan waarmaken, moeten de medewerkers hun persoonlijk ontwikkelingsplan willen waarmaken. Met iemand uit de kansengroepen is dat niet vanzelfsprekend. Hoe ga je om met een medewerker die zichzelf laag inschat? Door de aanwezige competenties te evalueren kan de coach de medewerker een spiegel voorhouden. Dit is een van de voorwaarden om een haalbare uitdaging aan te gaan.

Het boek biedt een concreet stappenplan en tal van praktijkvoorbeelden uit de sociale werkplaatsen. Lezers worden uitgerust met de juiste bagage om de slaagkansen van het inschakelen van kansengroepen substantieel te vergroten. Het doel van het boek is immers het huidige of toekomstige implementatieproject tegen het licht te houden.

De auteurs Inge Laperre en Mieke Audenaert werken bij het SST, Samenwerkingsverband Sociale Tewerkstelling. In hun job begeleiden ze sociale werkplaatsen, bedrijven die werken met langdurig werklozen, om competentie-management te implementeren.

Inge Laperre & Mieke Audenaert | Competentiemanagement met Kansengroepen | Garant, 2007, 182 p + cd-rom. isbn 978 90 441 2198 8. 27 euro.

Elke stem telt

Een democratie moet rekening houden met de stemmen van alle burgers. Maar wat als niet alle burgers beseffen dat ook hun stem belangrijk is? Al enkele jaren steunt Toemeka zwakkere leden van de samenleving bij het uitoefenen van hun democratische rechten. Luisteren naar elkaar is daarbij even belangrijk als het hebben van een mening.

Elkaar verstaan

De zoveelste verkiezing in enkele jaren tijd voert ons naar het stemlokaal. Al die campagnes lijken van ons doorgewinterde stemmers te maken. Niets is echter minder waar. De inzet van de federale verkiezingen van juni 2007 blijft voor vele medeburgers een ver gerucht. Soms bewust, omdat mensen zich niet aangesproken of buitengesloten voelen door de politiek. Soms onbewust, omdat onze nieuwsmedia nu eenmaal niet gericht zijn op, bijvoorbeeld, mensen met een verstandelijke handicap of laaggeschoolden. De kloof tussen wat democratie is en kan zijn, tracht de vzw Toemeka te dichten met een ruim aanbod van educatieve pakketten, publicaties, workshops en evenementen. Verstaanbaarheid is een algemeen maatschappelijke problematiek. Bruno Craps, de directeur van Toemeka, geeft toe dat die ambitie groot is. "Er bestaat vandaag een enorme nood aan verstaanbaarheid. De nieuwsgaring werkt vluchtiger en er is minder duiding. Je merkt dat de nieuwsmedia zelf voortdurend nadenken over wat het publiek wil en kan lezen. Ook een journalist draagt overigens de verantwoordelijkheid om verstaanbaar te zijn."

Die verstaanbaarheid vormt een rode draad in de werking van Toemeka. Dit voorjaar werd er in de Kamer van volksvertegenwoordigers een manifest voor een verstaanbare samenleving voorgesteld. We moeten elkaar niet alleen kunnen verstaan, we moeten ook naar elkaar leren luisteren. Vorming en opleiding zijn daarbij essentieel. Bruno Craps: "Toemeka

bestaat sinds 1980. Aanvankelijk waren we erkend als vormingscentrum voor mensen met een verstandelijke handicap. We bevorderden de maatschappelijke participatie van die groep. Begin jaren negentig zijn we begonnen met vorming rond stemrecht. Van mensen met een verstandelijke handicap werd toen nog nauwelijks gedacht dat ze een zinvolle rol konden spelen. Die ervaring heeft ertoe geleid dat we ook andere kwetsbare groepen begonnen te ondersteunen om volwaardiger aan de samenleving te participeren."

Vandaag legt Toemeka de nadruk op bur-

lijke dosis voorkennis beschikken. Heel wat mensen hebben die niet. Het zijn zeker niet alleen kwetsbare groepen, zoals mensen in armoede of mensen met een verstandelijke handicap, die nood hebben aan verstaanbare informatie."

Politiek is ook een strijd om de macht. Toemeka kiest echter voor een positieve benadering. Bruno Craps: "Als je echt wil dat een democratie werkt, moet je niet je neus ophalen voor politiek. Vandaar dat we de politiek zo positief mogelijk benaderen. We bouwen al jarenlang aan een goede relatie met politieke partijen. Ze

Toemeka pleit voor een verstaanbare samenleving

gerschapsvorming en maatschappelijke participatie. Het is een beweging voor een verstaanbare samenleving. De officiële erkenning als beweging kwam er met het decreet van 4 april 2003 betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk, een bevoegdheid van de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel. Bij de verkiezingen van 2003 (federale parlement), 2004 (Vlaamse parlement) en 2006 (gemeenteraad en provincie) voerde Toemeka de fel opgemerkte campagne Kies-Keurig. Een naam die ook dit jaar wordt gebruikt. Bruno Craps: "We richten ons allang niet meer exclusief op mensen met een verstandelijke handicap. Onze publicaties zijn bedoeld voor een breed publiek. We houden het laagdrempelig. Maar we willen ook basiskennis leveren aan mensen die hebben afgehaakt of zich niet meer aangesproken voelen. Als je de politieke berichtgeving van de reguliere media wil volgen, moet je over een behoor-

werken trouwens mee aan onze publicaties." Het pronkstuk van de campagne Kies-Keurig 2007 is de map *Partijen in kaart* en het bijhorende educatieve pakket. Politicologen als Johan Ackaert (UHasselt), Jo Buelens (VUB), Sam Depauw (KULeuven) en Carl Devos (UGent) verleenden er hun medewerking aan. De map bevat interviews met de partijvoorzitters, informatieve dossiers over algemene thema's en partijstandpunten, en een fiche over de staats-hervorming. Bij de werkmap hoort een dvd met getuigenissen. Bovendien maakt Toemeka een eenmalige verkiezingskrant.

Met elkaar leven, niet naast elkaar

Toemeka doet dienst als doorgeefluik van kennis en expertise. Tijdens de campagne Kies-Keurig 2006 werden 7.191 verklarende woordenboeken, 8.536 brochures en ruim 20.000 kranten verspreid. Uit het jaarverslag 2006 blijkt dat een substantieel deel van die publicaties bestemd is

voor het onderwijs en voor allerlei sociale groeperingen. Bruno Craps: "We werken samen met koepelorganisaties, verenigingen waar armen het woord nemen, samenlevingsopbouw, welzijnszorg, basiseducatie, allochtonenorganisaties, noem maar op. Voor Kies-Keurig 2007 kunnen we overigens ook op steun rekenen van de Vlaamse minister van Inburgering, als projectmanagers van diversiteit."

Toemeka heeft zeven medewerkers in dienst, waarvan drie deeltijds. Maar de maatschappelijke uitdaging is landelijk en heeft een grotere dimensie dan het bescheiden Toemeka doet vermoeden. De roemruchte kloof tussen politiek en burgers, en tussen burgers onderling, moet zoveel mogelijk worden gedicht, zegt Bruno Craps. En dat is een zaak van iedereen. "De afgelopen jaren kregen we vele schouderklopjes van mensen die het prima vinden dat Toemeka zich engageert voor maatschappelijk kwetsbare medeburgers. Maar de meeste sympathiebetuigingen kwamen van mensen die zichzelf niet aangesproken voelden door onze werking. Zo blijft iedereen op zijn eiland zitten. Als beweging voor een verstaanbare samenleving is het onze overtuiging dat we met zijn allen met elkaar te maken hebben. Groepen mensen die naast elkaar leven in plaats van met elkaar, daar worstelt onze samenleving enorm mee. Dus proberen we zoveel mogelijk activiteiten te organiseren waarbij mensen uit alle lagen van de bevolking worden samengebracht. Het zijn momenten van wederzijds respect en dialoog rond een gemeenschappelijk thema."

Is het niet vreemd dat er zo'n grote nood aan verstaanbare informatie over politieke participatie bestaat? Het lijkt alsof Toemeka mee een tekort moet wegwerken dat we tijdens onze scholing hebben opgelopen. Bruno Craps: "We richten ons op volwassenen, maar het materiaal dat we ontwikkelen is ook bedoeld voor het onderwijs. We hebben goede contacten met de twee grote netten."

Democratie werkt niet vanzelf

"Een democratie kan pas werken als iedereen, ongeacht afkomst of mogelijkheden, bereid is te zoeken naar gemeenschappelijke afspraken en regels," zegt Bruno Craps. Het toekomstbeeld dat iedereen opgesloten zit in zijn eigen belang en uitsluitend op basis daarvan handelt, lijkt hem geen gewenst perspectief. "Zonder

aandacht voor verscheidenheid werkt het niet. Je moet ook weten hoe de samenleving eruitziet, hoe anderen denken, wat hun verwachtingen zijn."

Vanaf de jaren negentig heeft socioloog Marc Elchardus in tal van onderzoeken het begrip 'onbehagen' uitgewerkt. De kloof tussen burgers en politiek is ook een kloof tussen burgers en samenleving. Vele mensen voelen zich niet

op hun gemak, hebben angst of vinden dat ze worden achtergesteld. Vaak hebben kleine ingrepen, zoals buurtoverleg en propere straten, een grotere impact dan dure woorden. "We moeten een blijvende inspanning leveren, en organisaties en andere bewegingen ondersteunen om het gesprek met die mensen gaande te houden. Toemeka vormt een deel van het geheel. Verstaanbaarheid bevordert het samenleven en maakt het mogelijk dat de meest uiteenlopende groepen met elkaar kunnen communiceren. Ons grote plan voor de komende jaren is zoveel mogelijk groepen, ook kansengroepen, te bereiken met onze werking. Verstaanbaarheid is een zorg voor ons allen, ook voor de politiek. Elke politicus, op elk niveau, in elke functie, zou zijn verantwoordelijkheid moeten opnemen."

Als Bruno Craps terugblijkt op de voorbije campagnes van Toemeka merkt hij toch dat er iets beweegt. "Er is een enorme verandering bij de politici. Ze tonen een grote bereidheid om aan verstaanbaarheid te

werken en met organisaties als Toemeka in zee te gaan." Het uitgebreide campagnemateriaal dat Toemeka voor de federale verkiezingen heeft ontwikkeld, vormt hiervan het beste bewijs. Bovendien organiseert Toemeka van maart tot juni elf rondleidingen en vergaderingen in het federaal parlement. Het sluitstuk wordt gevormd door één 'verstaanbaar' verkiezingsdebat op donderdag 7 juni in het halfroond van de Kamer, met politici van alle grote Vlaamse partijen. Alle diensten van de Kamer van Volksvertegenwoordigers werkten actief mee aan twee publicaties van de campagne Kies-Keurig 2007, met name *Parlement in verstaanbare taal* en *Parlement in 100 woorden*.

De doelgroep van Toemeka is, kort en goed, iedereen. Maar wil iedereen dat ook? Kan het verstaanbaar maken van democratie de verzuring terugdringen? Bruno Craps: "Het behoort tot de basisopdracht van onze beweging om complementair te zijn en de inspanningen van de verschillende sectoren te ondersteunen. Belangrijk is uiteraard dat mensen die een vormingsessie meemaken of met ons vormingsmateriaal in contact komen, voelen dat ze ernstig worden genomen. Dit gaat verder dan het verstrekken van informatie. We hebben als samenleving te lang het bevorderen van de dialoog verwaarloosd, het besef dat niet uitsluitend ieders individuele recht moet zegevierend, maar wel het sluiten van compromissen die voor zoveel mogelijk mensen gunstig zijn. Om dat aan te kunnen, moet je goed geïnformeerd zijn en begrijpen waar politiek om gaat."

tekst | **Harold Polis**

illustratie | **Ief Claessen**

De brochure *Parlement in verstaanbare taal* (3 euro), de verklarende woordenlijst *Parlement in 100 woorden*, de map *Partijen in kaart* (20 euro) en het educatief pakket (50 euro) zijn verkrijgbaar bij Toemeka vzw
Waversebaan 352 bus 2
3001 Heverlee
Tel.: 016-40 69 61
info@toemeka.be
www.toemeka.be

“De Nederlandse kennis- infrastructuur zou ik zeker missen.”

Tussen Nederland en België loopt er geen eenrichtingsverkeer. Behoorlijk wat Belgen trekken noordwaarts en maken er het mooie weer. Er zitten topmanagers, kunstenaars, voetballers en mensen uit de zorgsector bij. Weliswaar zocht enkele Belgen in de Nederlandse zorgsector op. In de tweede aflevering van de reeks ‘Belgen in Nederland’: Jan Steyaert.

1 | Wie is Jan Steyaert?

Jan Steyaert: “Ik ben een product van Herman Deleeck en Erik Van Hove die respectievelijk aan de toenmalige UFSIA en UIA de bepalende figuren waren in de Politieke en Sociale Wetenschappen. Ondertussen werk ik al twaalf jaar aan de Fontys Hogescholen in Eindhoven. Sinds kort ben

ik ook als bijzonder hoogleraar verbonden aan de Universiteit van Southampton. De eerste vijf jaar in Eindhoven voerde ik als een soort intellectuele huurling marktgerichte taken uit in verband met zorg en welzijn: studieopdrachten voor de Europese Commissie, ministeries, gemeenten en andere instanties. Meestal liepen er een paar opdrachten tegelijk, zelden was er tijd om een thema wat dieper uit te werken. Na 2000 werd ik een van de eerste lectoren in Nederland. Met de lectoraten wil men een kwaliteitsimpuls geven aan het Hoger Beroepsonderwijs (HBO) en voorkomen dat het een lesfabriek wordt. Hogescholen moeten kennisinstellingen worden, centra van praktijkgericht onderzoek. Het lectoraat beschikt over een budget voor thema-gericht onderzoek dat beroepsinnovatie bevordert. Als pioniers hadden we de vrijheid om uit te zoeken hoe dat onderzoek het best vorm kon krijgen. Mijn bestaan werd er alvast wat minder rusteloos door. Momenteel zijn er in Nederland voor alle vakgebieden samen een driehonderdtal lectoraten. De Vlaaming Tine van Regenmortel is de recentste aanwinst (*zie kader*). Vlaanderen heeft zo’n systeem niet. Maar in Nederland zijn er dan weer geen associaties tussen hogescholen en universiteiten. De kloof tussen de uni-

versitaire wereld en de hogeschool is er groter, zeker bij bestuurders.”

2 | Met welke problematiek hebt u vooral te maken?

“Technologie en sociale kwaliteit waren lange tijd de belangrijkste onderwerpen. Digitale cliëntenregistratie en -dossiers vormden mijn promotiethema. Later volgden studies over bijvoorbeeld e-mail in de hulpverlening bij het maatschappelijk werk. Bij de Europese projecten lag de nadruk op elektronische hulpmiddelen en toegankelijkheid. De afgelopen jaren stonden vooral de maatschappelijke gevolgen van technologie centraal. Leidt surfen tot vereenzaming? Wat zijn de gevolgen voor de sociale cohesie en welke mogelijkheden bieden bijvoorbeeld buurtwebsites? Door de heftige moderniseringsslag van de Nederlandse verzorgingsstaat was technologie echter geen prioritair aandachtsgebied meer. Het is ook een onderwerp waar we stilaan klaar mee zijn. In 2001 heb ik een boek geschreven met als titel *Geleidelijk digitaal* en het vervolg dat binnenkort verschijnt zal *Gewoon digitaal* heten.”

3 | Hoe bent u in het Nederlandse welzijnswerk terecht gekomen?

“Deels door toeval. Ik was een van de ‘sociale loodgieters’ van de vakgroep van Erik Van Hove. Aan de UIA werden we zo genoemd omdat we met maatschappelijke vraagstukken en minder met theoretische uitdagingen bezig waren. Dat beviel me wel, alleen waren er weinig mogelijkheden om er je loopbaan mee te vullen. Toen kwam er het aanbod om in Eindhoven bij de Fontys Hogescholen als coördinator

‘marktgerichte taken zorg & welzijn’ aan de slag te gaan. Dat ik drie jaar lang zowel in Nederland als in België inkomensbelasting moest betalen, viel wel tegen (*lacht*). Gelukkig is dat uiteindelijk opgelost.”

4 | Wat ziet u als de belangrijkste verschillpunten tussen het Vlaamse en Nederlandse Welzijnsbeleid?

“Nederland en Vlaanderen zijn als verzorgingsstaat sinds de jaren tachtig uit elkaar gegroeid. Nederland heeft een decentralisering gekend waarbij het zwaartepunt van het beleid op gemeentelijk niveau kwam. Het land heeft tegelijk gekozen voor een privatisering van de uitvoering. Het is de weg opgegaan van de Angelsaksische verzorgingsstaat. Vooral onder de eerste drie kabinetten Balkenende werden thema’s als burgerschap en eigen verantwoordelijkheid toonaangevend. Nu Jan Peter Balkenende met de PVDA regeert, is er weer wat meer geld voor de sociale sector, maar wellicht zal er niet worden getornd aan de keuzes van de voorbije decennia.”

“Vlaanderen heeft al die tijd vastgehouden aan collectieve verzorgingsarrangementen. Een collectieve zorgverzekering, waarvoor iedereen 25 euro per jaar extra betaalt, moet de toegenomen zorgbehoefte als gevolg van de vergrijzing opvangen. In Nederland zijn het de gemeenten die uitmaken hoe het budget voor de vergrijzing besteed wordt. Ze onderhandelen lagere uurtarieven in de thuiszorg, voeren een strenge indicatie in en doen beroep op eigen koopkracht. De sociale bescherming is daardoor lager dan in Vlaanderen.”

“Het gevolg is dat Nederlanders met een zekere afgunst naar Vlaanderen kijken.

lokale overheid kan de uitvoering van zijn beleid door de onderaannemer niet leiden of bijsturen.”

atief genomen om met een twintigtal mensen uit de sociale sector een paar keer per jaar informeel van gedachten te wisselen. Een kritische reflectie bij het nuttigen van een maaltijd, telkens op een andere locatie. Het eerste diner pensant heb ik georganiseerd in het Van Abbemuseum. Men vroeg me om even toe te lichten wat ik met een ‘diner dansant’ precies bedoelde (*lacht*). Inmiddels is het een begrip dat gesmaakt wordt.”

6 | Mieke Vogels zei vorig jaar in Weliswaar: “Welzijn is in Vlaanderen een innovatieve sector.” Hoe zit dat in Nederland?

“Ik noem Nederland wel eens een Trotskistisch land omdat er een permanente revolutie lijkt te woeden. De publieke dienstverlening wordt constant gereorganiseerd. De ene strategische verandering

Jan Steyaert, een Vlaming in het Nederlandse zorgland

Nederland betreurt het afscheid van de sociale economie door de afschaffing van de Melkertbanen (de tewerkstelling van langdurig werklozen in de jaren negentig, nvdr). Ook de splitsing tussen beleid en uitvoering heeft een schaduwzijde. De

5 | Waaraan ergert u zich in Nederland?

“Een werklunch is meestal een sponzig broodje met een glas karnemelk. In de voorbije tien jaar heb ik geprobeerd om hen tot een meer Bourgondische cultuur te bekeren. Zo heb ik in Eindhoven het initi-

Vlaamse en Hollandse armoede

Doctor in de psychologische wetenschappen en armoedespecialist *Tine Van Regenmortel* gaat twee dagen per week als lector aan de Fontys Hogescholen in Eindhoven werken. Ze wordt er de collega van Jan Steyaert.

Ze blijft evenwel docent aan de faculteit Sociale Wetenschappen van de KULeuven en geeft ook haar baan als projectleider Armoede en Sociale Integratie bij het Hoger Instituut Van de Arbeid (HIVA) niet op. "Leuven blijft mijn thuis, ik krijg er nu een tweede thuis bij. Er zal wel minder tijd zijn om zelf onderzoek te doen, maar ik zal de studie van de armoede in België en de implementatie van nieuwe methodieken blijven aansturen. Na bijna twintig

jaar bij het HIVA kijk ik uit naar mijn werk in Eindhoven. Ik zal er in een andere constellatie terecht komen. Het is ook een verademing dat ik bij de Fontys Hogescholen, in tegenstelling tot bij het HIVA, niet voortdurend op zoek zal moeten gaan naar externe financiering en nieuwe onderzoeksopdrachten. De onderwerpen blijven dezelfde. Ook in Eindhoven zal ik bezig zijn met maatschappelijk kwetsbare groepen, met methodiekontwikkeling, en met inhoudelijke en methodische zorgvernieuwing. Mijn werk is wetenschappelijk onderbouwd, maar het is vooral sterk op de praktijk en het beleid gericht. Dat maakt het boeiend. Armoede blijft in hoge mate onzichtbaar voor de modale burger

en wordt zwaar onderschat. Dat is in Nederland wellicht niet anders."

"In Nederland is de armoede nog meer aan het zicht onttrokken dan in Vlaanderen," weet collega Jan Steyaert. "Dat heeft te maken met de woningcorporaties. In Nederland was tot voor kort 60% van de huizen eigendom van wat wij huisvestingsmaatschappijen noemen. Vandaag is dit nog 40%. Dat is in vergelijking met de 5% in Vlaanderen nog altijd enorm veel. De woningcorporaties dragen zorg voor de woningen omdat het hun kapitaal is. Daarom zal je in Nederland geen verloederde wijken aantreffen. Maar achter de nette gevels is de armoede even schrijnend als in België." (EB)

wordt boven op de andere gestapeld. Vandaar het beeld van Nederland als het land van de praatcultuur. Er is echter nauwelijks ruimte voor toegewijde uitvoering. Wij Vlamingen maken minder plannen, maar we hebben meer oog voor de uitvoering, wat ons het imago van pragmatici en doeners oplevert."

7 | *Als u Vlaams minister van Welzijn zou zijn, wat zou u dan veranderen?*

"De vergelijking met Nederland leert dat

8 | *Wat kunnen we leren van Nederland?*

"Wat ik zeker zou missen als ik terug zou keren naar Vlaanderen is de degelijke kennisinfrastructuur. Onderzoeks- en adviesorganen als het Sociaal-Cultureel Planbureau, de Wetenschappelijke Raad Regeringsbeleid en de Raad Maatschappelijke Ontwikkeling leveren in Nederland uitstekende rapporten af. Het zijn sociale ijkpunten met een lange traditie, die wij in Vlaanderen helaas ontberen. Voorts blijft het boeiend om over de grens te kij-

nieke mensen weinig invloed gehad op het sociale beleid. Het is vooral de liberaal Gerrit Zalm (VVD) die in de twaalf jaar dat hij minister van Financiën was zijn stempel heeft gedrukt. Met zijn wantrouwen tegenover de collectieve sector en zijn nietsontziende liberaliseringdrang, was hij de stille kracht achter Balkenende."

10 | *Als u opnieuw zou kunnen kiezen, wordt het dan Vlaanderen of Nederland?*

"Ik kies voor drie opties: wonen in Vlaanderen en werken in Nederland en Engeland. Het is ook eerder toeval Nederland geworden. Als ik in Kortrijk had gewoond, was het misschien Frankrijk geweest. Het grensoverschrijdende maakt het boeiend."

"Nederland en Vlaanderen zijn als verzorgingsstaat uit elkaar gegroeid."

de minister van Welzijn zich best terughoudend en bescheiden opstelt. Hoewel elke minister de drang zal voelen om zich te profileren met strategische keuzes, profiteert Vlaanderen vandaag van het uitblijven van zo'n ingrijpende beslissingen. De minister kan beter vertrouwen geven aan de werkvloer en de mensen die dicht bij de uitvoering staan ondersteunen. Wat meer zelfvertrouwen zou de Vlaamse sociale sector niet misstaan, ook in de relatie met Nederland. We moeten af van het Calimero-effect: 'Zij zijn groot en ik ben klein.' Nederland heeft wel degelijk belangstelling voor Vlaamse initiatieven. Het inschakelen van ervaringsdeskundigen is maar één voorbeeld."

ken naar verschillen. We zetten in Eindhoven een promovendus in om na te gaan wat de contrasten langs beide kanten van de grens vertellen over beroepsinnovatie. Professioneel voyeurisme is een nuttig middel tegen bedrijfsblindheid."

9 | *Nederland is sinds Pim Fortuyn door een stormachtige periode gegaan. Heeft dat een weerslag op het welzijnsbeleid?*

"Vlaanderen heeft twintig jaar ervaring met politiek extreem-rechts. Nederland niet. Mensen als Pim Fortuyn, Geert Wilders en Rita Verdonck geven, of gaven, gestalte aan de zeer rechtse stem. Zij waren dus eigenlijk een vorm van achterstallig onderhoud in politiek Nederland. Maar rechtstreeks hebben deze mediage-

tekst | **Eric Bracke**
foto | **Jan Locus**
illustratie | **Ief Claessen**

Kaffee Detinee

Hoe en wat een gevangenisstraf is en moet zijn, is een kwestie die niet alleen justitie mag bezighouden. Die overtuiging zette een ploeg enthousiastelingen aan om gevangenisgesprekken tussen vrije burgers en bajesklanten in Leuven te organiseren. Weliswaar ging luisteren achter de tralies.

Al die angst en onveiligheidsgevoelens buiten de gevangensmuren. En als de gewone burgers nu eens de gevangen misdadigers zelf zouden ontmoeten? Zouden de negatieve vooroordelen tegenover gevangenen standhouden? Vormingswerker Lie had haar bedenkingen bij dit plan: "Ik had een dubbel gevoel. Wilde ik dat wereldje van criminelen echt wel zien?" Lie had zich ingeschreven voor 'Kaffee Detinee'. Die nogal aparte gebeurtenis is het resultaat van een samenwerking tussen enkele herstelconsulenten van de Leuvense gevangensissen, stafmedewerkers van de preventiedienst van de plaatselijke politie, Vormingplus Vlaams-Brabant, een Leuvense criminologieprofessor en de Rode Antraciet – een organisatie die cultuur binnen de gevangensmuren wil brengen. Met de steun van de Koning Boudewijnstichting en de Nationale Loterij kregen dertig burgers – een mix van mensen uit de wijkcentra en uit Vormingplus – de kans om de gevangeniswereld van nabij te leren kennen.

24 februari

Gevangenis museum Tongeren. Onwennig stappen enkele mannen en veel vrouwen de bus op. De oude gevangenis van Tongeren is sinds 2005 niet meer in gebruik, maar op de celmuren prijkt nog graffiti, zoals *I'm not a killer, but don't push me...* en *Minder wetten, wel meer tetten*. De cellen zijn benauwend klein. Het toilet – afgeschermd van de rest van de cel door een muurtje – staat wansmakelijk dicht bij de bedden. Lie: "Hier dagelijks 22 uren met twee of drie gevangenen zitten? Dat moet tot tumult leiden."

Maria en Henriëtte, twee oudere vrouwen, vinden het niet meer dan juist dat mensen

hier belanden als ze echt over de schreef gegaan zijn. "Binnen en binnen blijven, dat is mijn principe," zegt Henriëtte. "Wie dood is, keert nooit meer terug. De mannen in de gevangenis krijgen elke dag eten, de muzelmannen nog een speciaal menu op de koop toe," windt Maria zich op. In een cel waar bezoekers zelf een tekst mogen achterlaten, neemt ze een

ervaringen met onveiligheid. We vragen ons luidop af of gevangenen een tweede kans verdienen. "Ik vind van wel, behalve als er iets grondig mis is in hun hoofd," zegt Marie-Claire, een vrouw van middelbare leeftijd. "Je moet ze alleszins goed in het oog houden als ze vrijkomen. De ene is de andere niet. Het schijnt dat de moordenaar van die joggende moeder een psycho-

Op bezoek bij gevangenen

pen, schrijft *'Eigen schuld, dikke bult'* op een blad papier en hangt het op aan het prikbord. Op een van de kaarten staat de tekst 'Ik hoop dat je in Hasselt betere cellen hebt'. Een andere bezoeker heeft eronder gekribbeld: 'Je hebt er niets van begrepen, het is de ziel die lijdt.'

In de gelagzaal van de nabijgelegen jeugherberg bekomen we bij taart en een tas koffie. Marieke, een student sociologie, is bezorgd: "Moeten we niet afspreken hoe we volgende keer als groep omgaan met de gevangenen? Ik heb nogal krasse uitspraken gehoord. Gaan we de gevangenen niet afschrikken?" Maria en Henriëtte zijn alvast van plan om de bajesklanten de volgende keer hun vet te geven. In kleine groepjes praten we over onze

paat is, maar kan je dat eigenlijk al wel zeggen van iemand die pas zestien is?" "Met zestien weet je al verdomd goed wat je doet," vindt Marieke.

2 maart

De Leuvense Hulpgevangenis. Hier zitten voornamelijk mensen te wachten op hun vonnis. Opgefokt, onzeker, in even kleine cellen als in de oude gevangenis van Tongeren. De gevangenis herbergt ook een aantal geïnterneerden. De veiligheidsmaatregelen maken indruk. Koen, een van de gevangenen, stelt zijn cel open voor ons. "Precies een klein studentenbureautje," vindt Maria. An: "Het heeft wel iets voyeuristisch, zo binnendringen in de privacy die hij in feite niet heeft. Dag en

nacht controle en toezicht, hoe leef je daar eigenlijk mee?"

Wat verder krijgen we een stukje van het antwoord te zien. Een aantal gevangenen smijt de overschot van hun boterhammen gewoon door de tralies. Ze komen terecht op een binnenkoer en in de getraliede leeuwenkooi waar gevangenen na een sanctie individueel gelucht worden. Vieze troep! An: "Hebben ze ook alle zelfrespect verloren, of is dit uit verveling?" Te dicht op mekaar leven verpest de sfeer, legt een van de gevangenen die avond uit.

We zitten 's avonds met acht mensen aan tafel: twee gevangenen, twee penitentiair beamtten en vier vrije burgers. De gevangenen zitten veilig dicht bij hun 'chefs'. Bajesklant Bart: "Deze keer wordt er gelukkig een keer niet in onze plaats gesproken, maar met ons. Onder elkaar hebben we het er vaak over dat de maatschappij ons geen kansen meer geeft. Volgens de media zijn we allemaal criminelen zonder gevoelens. Voor ons is het verbazend dat jullie met ons komen praten. Het is een opluchting." Maria zit er stil bij. "Ik voel me hier eigenlijk wel veilig, misschien komt het door al die deuren," zegt ze. Over eigen schuld, dikke bult wordt niet gerept. Sommige deelnemers aan Kaffee Detinee slapen enkele nachten zeer slecht. De beelden van de kleine cellen staan op hun netvlies gebrand.

9 maart

Leuven Centraal. Het paradepaardje van onze gevangenis. Hier geldt een open regime, mannen mogen tijdens de dag vrij bewegen binnen hun eigen vleugel. Het gaat dan ook om langgestraften die vaak jarenlang opgesloten zitten. "Amai, hier hebben ze het toch goed. Celdeuren open overdag. En als het warm weer is zonnen op het gras," vindt Maria. De gesprekken met de gevangenen gaan meteen een stuk dieper dan in Leuven Hulp.

"Er bestaat geen gerechtigheid. Ik kreeg tien jaar en iemand anders hier kreeg voor gelijksoortige feiten slechts achttien maanden," zegt gevangene Abdel bitter. "Denk je dat de balans altijd in evenwicht is voor de mensen aan de andere kant van de muur?" vraagt iemand. Chef Christine probeert de kerk in het midden te houden: "De bedoeling van de celstraf is juist de balans terug in evenwicht te krijgen. Daders hebben hun straf gekregen voor wat ze misdaan hebben. En opsluiting is een grote straf, we moeten dat niet nog erger maken dan het is door een onmenselijk regime op te leggen." De Koerdische

Parwin probeert filosofisch om te gaan met zijn lange celstraf: "Wie buiten vrij rondloopt, is daarom nog niet gelukkig. Geluk heeft veel te maken met een positieve houding."

Abdel slaagt er niet in. Hij zit zich op te vreten, terwijl hij een zoontje heeft voor wie hij niet kan zorgen. Volgens hem kweekt de gevangenis alleen haatgevoelens. "Dat mag niet, hoor, mijn jongen," zegt Maria. Abdel zucht: "Je moet eens proberen een hond vier jaar op te sluiten. Die wordt ook wild. Al hebben we hier een

lag. Abdel: "Dit is een mannenwereld en wij doen soms wel macho, maar de waarheid is anders. 's Nachts in de cel valt alle bravoure weg." Chef Patrick beaamt dat hij regelmatig mannen ziet wenen wanneer hij zijn nachtronde langs de cellen maakt. Met een bemoedigende handdruk of schouderklop nemen we afscheid van Abdel en Parwin. Onze groep blijft achter met veel tegenstrijdige gevoelens. "De gevangenis zou een plaats moeten zijn waar men iets leert, waar men beter buitenkomt dan men er binnengaat. Dat is wat iedereen wil,

**"Volgens de media zijn we allemaal
criminelen zonder gevoelens.
Voor ons is het verbazend dat jullie met ons
komen praten. Het is een opluchting."**

redelijk regime." "Dat zou ik denken!" valt Maria hem in de rede. Abdel: "Het is waar. Je beseft het als je van een andere gevangenis komt. Het is als van de hel in de hemel komen. Maar het neemt je straf niet weg. De straf houdt niet op als je vrijkomt. Als ik al werk vind, dan is het waarschijnlijk aan een minimumloon. En omdat ik nog een burgerlijke partij af te betalen heb, zal ik wel budgetbegeleiding krijgen. Dat wordt krabben om te overleven. En wat kan ik mijn kind bieden?"

Het gesprek gaat op en af tussen sympathie voor wat Abdel vertelt en ergernis over de slachtofferrol die hij zich aanmeet. Lie: "Ik wil wel begrijpen dat je behalve dader ook slachtoffer bent. Ik beseft wel dat niet iedereen door de maatschappij in de watten gelegd wordt. Maar om nieuwe kansen te krijgen, zijn spijt en schuldbesef toch niet onbelangrijk. Je mag gerust vertellen op welke punten de buitenwereld mee schuldig is en wat er aan veranderd moet worden, maar daarom moet je je eigen aandeel niet wegmoffelen." Maria knikt en luistert, maar durft pas nadien haar gedacht te zeggen: "Hij moet niet denken dat iedereen het buiten de gevangenis zo goed heeft. Ik heb twee kinderen alleen moeten grootbrengen en ik kon ze ook niet alles bieden wat ik wilde." Dan weer overheerst het begrip voor Abdel als hij vertelt hoe zijn zoontje niet graag op bezoek komt. Het zoontje denkt dat zijn vader hier verblijft voor zijn werk. Of wanneer Abdel vertelt hoe hij machteloos in zijn cel zat terwijl zijn vader op sterven

maar de gedetineerden zeggen ons dat het zo niet werkt. Wat is het alternatief?" vraagt Lie. An is vooral getroffen door het gebrek aan grondige begeleiding en nazorg voor gedetineerden. An: "Hoe kunnen we anders recidive voorkomen, wat toch de bedoeling is? Ik merk bij hen ook een sterke vraag naar aanvaarding door de samenleving en naar nieuwe kansen." Kaffee Detinee was een unieke kans om de mens achter de gevangene te ontmoeten, daar is iedereen het over eens. Ook voor de gevangenen was de ontmoeting bijzonder. Parwin: "Je verwacht dat de buitenwereld slecht denkt over ons. Dat mensen me moed inspraken, wildvreemde mensen, nee, dat had ik niet verwacht. Het raakte me." Heel even leken de gevangenis muren minder hoog.

tekst | **Ria Goris**

foto | **Stephan Vanfleteren**

Een uitgebreid verslag vind je op www.vormingplusvlaamsbrabant.be (projecten)

Sluip- moordenaars in Schelderust

De berichten over de ziekenhuisbacterie MRSA zijn ronduit alarmerend. Het overvloedige antibioticagebruik heeft in elk ziekenhuis de deur opengezet voor deze sluipmoordenaar. Hoe probeert een bescheiden RVT (Rust- en Verzorgingstehuis) in de provincie, dat niet over een gespecialiseerde ziekenhuishygiënist beschikt, de schade te beperken?

“Dit zal je in alle bureaus en op alle karretjes vinden”, zegt *Luc De Gussem*, directeur van het OCMW-rusthuis Schelderust in het Oost-Vlaamse Wetteren. Hij wijst naar een fles ‘spitagel’, een gel met 70% alcohol om de handen te ontsmetten. Het gebruik van alcogel voor de handhygiëne is in verzorgingsinstellingen populair. Het is minder tijdrovend en ook efficiënter dan wassen met water en zeep.

RVT Schelderust mag met zijn honderd-twintig bedden een relatief klein rustoord zijn, de ziekenhuisbacterie MRSA (Methicilline-resistente *Staphylococcus aureus*) houdt daar geen rekening mee. Ook Schelderust kampt met bacteriën die resistent zijn tegen de gebruikelijke antibiotica. Er zijn niet meteen dramatische gevolgen voor de gezondheid van de drager

van de ziekenhuisbacterie. Problematisch wordt het pas als MRSA wordt overgedragen op verzwakte mensen en mensen met verwondingen. Dit kan de dood tot gevolg hebben, wat bijvoorbeeld vaak het geval is bij de combinatie longontsteking en MRSA. Daarom moet de verspreiding van de bacterie onder bewoners en personeel van het rusthuis worden vermeden.

Uiteraard is ook een verantwoord gebruik van antibiotica belangrijk. Door een restrictiever voorschrijfgedrag hebben Nederland en de Scandinavische landen veel minder last van de gevaren van de ziekenhuisbacterie, terwijl MRSA in België in de top vijf van de doodsoorzaken staat.

“Een goede handhygiëne blijft de beste manier om de verspreiding van de ziekenhuisbacterie in verzorgingsinstellingen te vermijden,” zegt hoofdverpleegster *Claire Detier* van Schelderust. Die boodschap wordt ook uitgedragen tijdens vormings-sessies die door de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVG), het Verbond der

Ziekenhuis

Toen de ziekenhuisbacterie nog geen voorpaginanieuws was, moesten ze het in Schelderust zelf uitzoeken. Hoofdverpleegster *Claire Detier*: “Toen de ziekenhuizen met hun strijd tegen MRSA begonnen, hebben we hun procedures min of meer gekopieerd. We werden toen ook door de ziekenhuizen aangepord om er iets aan te doen. Ze verweten ons dat sommige rusthuisbewoners die in het ziekenhuis werden opgenomen de ziekenhuisbacterie meebrachten. Gelukkig verloopt de informatie-uitwisseling met het ziekenhuis nu veel opener en vlotter.”

“Geleidelijk aan hebben we in het rustoord, ook onder invloed van protocollen voor RVT’s die op websites te vinden waren, meer de nadruk gelegd op preventie. Daarbij is handhygiëne de basis. Iedereen van het personeel heeft alcogel binnen bereik. Ze hebben geleerd op welke manier ze hun handen moeten reinigen. Even belangrijk is dat de onderhoudsploeg speciale aandacht besteedt aan voorwerpen die vaak worden aangeraakt, zoals deurklinken, belknoppen en leuning. Ook voor die objecten bestaat er een speciale reinigingsgel.”

De strijd tegen de ziekenhuisbacterie

Verzorgingsinstellingen (VVI) en de Federatie van rustoorden van België (FERUBEL) worden georganiseerd. De Vlaamse minister van Welzijn maakte voor deze studiedagen en train-de-trainer-sessies begin dit jaar 236.000 euro vrij.

Angst

Directeur De Gussem geeft toe dat de invoering van die algemene preventie-maatregelen een lichte paniecreactie bij het niet-verzorgend personeel uitlokten. “De mensen waren gewoon om met de

Emmer met gaatjes

Volgens *Elke Vastiau*, stafmedewerker ouderenbeleid en ouderenvoorzieningen bij de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VMSG), is de aandacht voor de MRSA-problematiek sterk verschillend van rustoord tot rustoord. "Het ene RVT is er goed mee bezig terwijl andere er nauwelijks aandacht voor hebben. Ik mag wel stellen dat OCMW-rustoorde de problematiek over het algemeen ernstig nemen. Een goed beleid heeft natuurlijk een prijs. Voor het verzorgen van wonden moet je bijvoorbeeld handschoenen kopen. Die investeringen zijn niet altijd vanzelfsprekend."

Volgens haar collega *Herman Ceulemans*,

coördinator van het vormingsproject dat de VMSG mee organiseert voor zeventienvijftig rusthuizen, is het moeilijk om voorspellingen te doen in de strijd tegen MRSA. "Iedereen, van de geneesheren tot het beleid, is op dat vlak voorzichtig. Wellicht zullen we pas over vijf jaar uitspraken kunnen doen over het effect van een veralgemeende juiste aanpak en van een verhoogde alertheid. Er zijn ook tal van onzekerheden. Bacteriën kunnen bijvoorbeeld muteren. We weten ook niet of er betere antibiotica zullen worden ontwikkeld. Persoonlijk ben ik wel hoopvol gestemd. De toegenomen aandacht voor

het probleem, ook bij de inspectie, zal vruchten afwerpen. Er zijn trouwens voorzieningen die me hebben gemeld dat na een screening is gebleken dat de toestand is verbeterd. Eén rusthuis deelde me vorige week nog mee dat het MRSA-vrij was, op één bewoner na die teruggekeerd was van het ziekenhuis. Eén onzorgvuldig personeelslid is echter genoeg om de bacterie te verspreiden. Het is zoals een emmer met vijf gaatjes. Het volstaat niet om vier gaatjes te stoppen om het lekken te stoppen." (EB)

bewoners een praatje te maken, maar door de nadruk op ontsmetting begonnen ze zich vragen te stellen over die spontane ontmoetingen. Nu is iedereen er aan gewend, al blijft er een vage angst voor de mysterieuze bacterie. In een rusthuis is het altijd zoeken naar het evenwicht tussen preventieve maatregelen en een huiseijke atmosfeer."

Bezoekers, die ook drager kunnen zijn van resistente bacteriën, worden niet systematisch gevraagd om bij de ingang de handen te reinigen. "Dat doen we wel in de dementenafdeling," zegt Detier, "omdat het een gemeenschappelijke leefruimte is. Maar we plaatsen de alcogel achter de binnendeur zodat niemand voor het binnengaan van de wintertuin het gevoel krijgt een gevaarlijk gebied te betreden." Het moet de hoofdverpleegster wel van het hart dat sommige dokters die in het rusthuis komen onvoldoende gesensibiliseerd zijn. "Sommigen hebben alcogel in hun auto, maar anderen bezoeken verschillende patiënten in het rustoord zonder de handen te reinigen. Bovendien blijven ze breed spectrum antibiotica voorschrijven die resistente bacteriën vrij spel geven." Tijdens de recente vormingssessies van de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten wordt ook aanbevolen geen ringen en juwelen te dragen. "We stimuleren de dokters en verzorgend personeel ook om het uurwerk af te doen," zegt De Gussem, "maar dat ligt niet voor de hand. Ze moeten nochtans geen schrik hebben om te laat te komen voor de koffiepauze, want er hangen overal klokken." Volgens Claire Detier is het echter geen overbodige luxe om voor het verzorgend personeel uurwerkclips aan te schaffen die je op het uniform kan vastmaken.

Wat de hoofdverplegers leren tijdens bijscholingen, zetten ze later samen met de coördinerende arts (CRA) om tot een opleiding voor het personeel. "Dat heeft het voordeel dat je het allemaal heel concreet kan maken, aangepast aan de omstandigheden in ons rusthuis," zegt Detier.

MRSA-positief

Als een bewoner MRSA-positief blijkt te zijn, dan wordt er een extra spoedvergadering belegd voor het personeel. "Op een half uur frissen we dan de gepaste handwijze op," zegt de hoofdverpleegster. "We opteren hier voor alles of niets, terwijl de protocollen onderscheid maken in de toe te passen maatregelen, al naargelang de bacterie zich in de neus of in het sputum (nvdr: vocht dat bij het hoesten wordt opgegeven) bevindt. Dat onderscheid veroorzaakt volgens ons te veel verwarring bij het personeel."

Uiteraard wordt ook de coördinerende arts op de hoogte gebracht van de infectie. Op de kamerdeur van de besmette bewoner komt een pictogram. De bewoner en zijn familie krijgen mondelinge toelichting bij zijn situatie. In de kamer ligt er een geplastificeerde map met extra informatie voor de bewoner en zijn bezoek. De besmette bewoner moet zijn handen ontsmetten telkens hij zijn kamer verlaat, moet een hand voor de mond te houden bij het hoesten en moet wegwerpzakdoekjes gebruiken.

De geïnfecteerde bewoner wordt dus niet sociaal geïsoleerd en kan aan alle activiteiten deelnemen. "Het is voor zo iemand al erg genoeg dat de zorgverstrekkers elke dag met een maskertje voor de mond en speciale kleren aan hun kamer betreden. Om de verspreiding onder ande-

re bewoners te voorkomen is het belangrijk dat hun eetplateau of linnen niet blijft slingeren op weg naar de keuken of de wasruimte," zegt Detier.

De situatie is kritischer als een bewoner op de dementenafdeling besmet is met de ziekenhuisbacterie. Niet alleen omdat de bewoners daar in een gemeenschappelijke leefruimte vertoeven, maar ook omdat dementerende mensen hun besef van persoonlijke hygiëne verliezen.

De bewoners van Schelderust worden niet systematisch gescreend. Als een bewoner kampt met een wonde die niet geneest of tekenen van infectie vertoont, dringt een screening zich wel op. Dat is eveneens het geval als er een epidemie zou uitbreken. Als rusthuisbewoners terugkeren van het ziekenhuis is een screening ook noodzakelijk. Meestal gebeurt dit in de kliniek zelf. Het is uitgesloten om bewoners te weigeren die MRSA-positief zijn. Hoofdverpleegster Detier vindt trouwens dat bewoners die besmet zijn met MRSA maar beter snel weer naar Schelderust kunnen komen. "Hier zijn ze minder gevaarlijk. Onze bejaarden zijn relatief gezond, in het ziekenhuis zijn er veel meer kwetsbare mensen."

tekst | **Eric Bracke**
illustratie | **Ief Claessen**

Meer info: www.prevent.be

Grijs in alle kleuren

Steeds meer ouderen van allochtone afkomst zullen de volgende jaren een rusthuis opzoeken. De Vlaamse overheid wil daarom dat instellingen tegen 2010 meer allochtoon personeel inschakelen. Exclusief allochtone rusthuizen, zoals die in Nederland bestaan, zijn voorlopig geen optie.

Vlaanderen telt 40.993 zestigplussers van niet-Belgische nationaliteit, de groep genaturaliseerde allochtonen niet meegeteld. De Nederlanders en Italianen vormen de grootste groep, gevolgd door 2.800 Marokkanen en 2.600 Turken. Dit is het topje van de ijsberg. Het aantal allochtone ouderen wordt nog altijd onderschat. De voorbije tien jaar is in Vlaanderen het aantal allochtone zestigers zelfs verdubbeld. Vandaag vinden ze maar met mondjesmaat hun weg naar het rusthuis, maar de komende tien jaar zal dat drastisch veranderen. Volgens cijfers van het Minderhedenforum zal het aantal Marokkaanse ouderen tussen 2000 en 2015 met 311% stijgen en het aantal Turkse ouderen met 314%.

Geen aparte bejaardentehuizen?

De ouderensector weet wat op haar afkomt: de groep van allochtone ouderen wordt niet alleen groter, maar ook gekleurd. Heel wat allochtonen van veertig of vijftig jaar oud laten hun zorgbehoevende ouders of grootouders, de zogenaamde oudkomers, in het kader van de gezinshereniging naar België komen. De algemene opvatting dat allochtonen hun familiale besognes zelf beredderen, strookt niet echt meer met de werkelijkheid. In steeds meer allochtone gezinnen gaan beide partners werken. Deze mensen zullen bij de zorg voor hun ouders een beroep moeten doen op professionele zorgverlening. Reden genoeg voor de Vlaamse minister van Welzijn om het fenomeen in kaart te brengen. Haar conclusie: een exclusief bejaardentehuis voor allochtonen, zoals in sommige Nederlandse steden bestaat, kan volgens haar niet. Wel spoort ze de sector aan meer allochtonen in

dienst te nemen die zowel met de taal als met de cultuur voeling hebben. "Vooral in steden als Genk, Brussel en Antwerpen kan je vandaag al van multiculturele bejaardentehuizen spreken. In de rest van het land moet de grote toestroom nog op gang komen," zegt de minister.

Wat vinden de allochtonen daar zelf van? In opdracht van de Vlaamse Gemeenschapscommissie voerde het Overleg-

grond. In verzorgingshuis Raffy in Breda wonen bijvoorbeeld al bijna een halve eeuw Molukse en Indische ouderen. Huize Raffy werd in 1958 opgericht voor mensen die na de onafhankelijkheid van Indonesië kozen voor het Nederlandse staatsburgerschap. Het verzorgingstehuis biedt beide groepen zorg aan gebaseerd op de eigen achtergrond en cultuur. "We houden rekening met veel meer dan taal en voeding," zegt directeur *Gert van der Pluijm*. "Deze

Oude allochtonen en hun rusthuis

platform Allochtone Ouderen (OVALLO) in 2004 een vooronderzoek naar de noden en behoeften van de Brusselse allochtone ouderen op het gebied van gezondheid en welzijn. Deze groep maakte toen 17% uit van de Brusselaars die ouder dan vijftig waren. Goed om weten: de groep is groter, want genaturaliseerde allochtonen werden ook door deze onderzoekers als autochtoon beschouwd. Centraal bij de allochtone ouderen stond het verlangen naar een zorg die humaan, maar ook cultuursensitief is. Tegelijk bleek ook dat de zorgsector moeilijk toegankelijk voor hen was. Er zijn financiële, institutionele, taalkundige en culturele drempels.

Nederland kent verschillende rusthuizen, verzorgingshuizen worden ze daar genoemd, die op maat zijn ingericht van allochtone ouderen. De instellingen vertrekken van de filosofie dat de zorgvraag van ouderen in een verzorgingshuis mee bepaald wordt door hun culturele achter-

mensen eten graag gezamenlijk, hebben meer behoefte aan huiselijkheid. Respect voor de levenservaring en levenswijsheid van ouderen is ingebakken in de cultuur, net als de band met de natuur. Verder kennen ze een hoge mate van lichamelijke hygiëne en ontbreekt het hen aan assertiviteit. Ze gaan overigens op een specifieke manier met elkaar om. Met al die feiten houden wij rekening."

Om zich zo goed mogelijk in de leefwereld van de Indische en Molukse ouderen te kunnen verplaatsen, worden medewerkers waar nodig bijgeschoold. Gert van der Pluijm: "Specifiek cultuurgebonden activiteiten zijn de muziek, waarbij Indische en Molukse liederen de boventoon voeren, de kerkdiensten voor zowel de katholieke en de protestantse ouderen, en de toko met de verkoop van allerlei typisch Indische hapjes en snoepjes. Taal, geur en muziek vormen een onderdeel van de cultuurgebonden activiteiten die we organi-

NORA
THEYS

Naast Raffy is er een handvol andere Nederlandse verzorgingshuizen die zich op allochtone ouderen richten: Patria (Bussum), Nieuwe Beekvliet (Sint-Michiëlsgestel), Rumah Saya (Ugchelen) en Dennenrust (Wageningen). Voor joodse ouderen bestaan er twee verzorgingshuizen: Beth Shalom in Amsterdam en het Mr. L.E. Visserhuis in Den Haag. Daarnaast zijn er multiculturele verzorgingshuizen met opvang voor verschillende etnische groepen. In Weesp is er een project 'leefstijl-wonen' in het verpleegtehuis Hogewey. In het verpleegtehuis zijn drie leefstijlgroepen gevormd waarvan er twee zijn gericht op Indische dementerende ouderen. In het wooncentrum De Venser in Amsterdam is De Palmentuin er speciaal voor Surinaamse ouderen. Het complex bestaat uit tien woningen die toegewezen worden aan mensen met een zorgindicatie. In Den Haag gebruiken het verpleeghuis Schildershoek en de verzorgingshuizen Om & Bij en Rivierenbuurt een belevingsgerichte benadering. Daar en in de driehonderd aanleunende ouderenwoningen is 55% van de bewoners van allochtone afkomst, evenals 70% van de vierhonderd medewerkers. Er verblijven dertien etnische groepen, waarvan de Surinaamse Hindoestanen de grootste groep vormen.

seren. Er is bijzondere aandacht voor eten, samenzijn, gastvrijheid, feesten en pasar malams (Indonesische markt of ontmoetingsplaats, nvdr). En tot slot: de leefomgeving dient zo ingericht te worden dat de ouderen zich thuis voelen."

De nieuwe generatie ouderen

De Vlaamse rusthuizen tellen momenteel weinig allochtone residenten. "Wij hebben geen enkele allochtone bejaarde op 108 bewoners," zegt *Peter Hubrechts*, directeur van het OCMW-rusthuis De Pelikaan in Deurne. "De zestien andere Antwerpse OCMW-rusthuizen tellen maximaal een of twee allochtonen. Maar we zijn ons aan het voorbereiden op meer, zeker in de districten. De volgende generatie rusthuisbewoners zal gevarieerder zijn. Momenteel wordt er volop gewerkt aan een beleid rond allochtone ouderen." En dat is geen overbodige luxe. Over heel België zal het aantal zestigplussers van allochtone afkomst tegen 2010 verdubbeld zijn, zo stelde professor Guido Cuyvers Katholieke Hogeschool Kempen op het colloquium 'Waardig ouder worden' in september 2006.

Momenteel is de behoefte aan opvang nog relatief beperkt, maar anno 2006 bleek al een kwart van de zestigplussers in Brussel van buitenlandse origine te zijn. Hiervan komt 62% uit andere Europese landen, vooral Italië en Frankrijk. De rest komt uit andere continenten.

Een Genks rusthuis, eind april, onder een zuiderse zon. Binnen wordt de 'Italiaanse Dag' gevierd. Pasta, wat had u gedacht, Italiaanse kleuren en animatie volop. "Wij hebben dit jaar de eerste ouderen van Turkse afkomst ontvangen," zegt *Danny Harcoer*, directeur van de twee Genkse OCMW-rusthuizen Heiderust en Herfstvreugde, samen goed voor 260 bewoners. "In se gaat de 'problematiek' niet over all-

"In de steden kun je vandaag al van multiculturele bejaardentehuizen spreken. In de rest van het land moet de grote toestroom nog op gang komen."

ochtonen, maar moslims. Wij hebben al een hele tijd ouderen van vooral Italiaanse herkomst, naast Polen, Russen, Grieken en Slovakken. We volgen allang een beleid van diversiteit." Harcoer betreurt de "stemmingmakerij" rond de "aankomende golf" allochtone bejaarden in rusthuizen. "Het is net alsof het niet mag goed gaan. Ook de eerste Italiaanse rusthuisbewoners hadden een aanpassingsperiode nodig. Ze spraken geen Nederlands. Hun gemeenschap begreep niet dat hun kinderen hen 'naar eens rusthuis sturden'. Net zoals we toen rekening hielden met de persoonlijke wensen en verwachtingen van al onze bewoners, zullen we dat ook doen met ouderen van Turkse en Marokkaanse afkomst. In zoverre ze haalbaar zijn. Daarom is een intakegesprek van groot belang."

Harcoer geeft toe dat de cultuurverschillen met islamitische bewoners groter zijn. "Halal maaltijden zijn niet het enige verschil. De vrouwen hebben het ook moeilijk met mannelijke verpleegkundigen die hen wassen. We respecteren dat zo goed mogelijk." Tolken Turks of Italiaans zet het rusthuis niet in. "Een goed deel van ons personeel, van de keuken tot verpleging, is van allochtone afkomst. Als het nodig is, helpen ze. Voor de Turkse ouderen, die inderdaad vaak weinig Nederlands spreken, lieten we een handleiding samenstellen. Met pictogrammen en met de meest

courante woorden en zinnen, alles fonetisch gespeld. Dat bleek indertijd met de oudere Polen een goed werkinstrument. De appreciatie bij de ouderen en hun familie was groot." Toch sluit de directeur anderstalige verpleegkundigen en zorgkundigen niet uit. "Een niet onbelangrijke groep van onze bewoners is zwaar dementerend. Zij verliezen snel hun kennis van het Nederlands en vallen terug op hun oude moedertaal. Het is belangrijk dat ze zich begrepen en veilig voelen." Maar de voertaal blijft het Nederlands. Kijk wat er vandaag gebeurt met onze Italiaanse dag: de nationale fierheid bij de mensen van Italiaanse afkomst is groot. Dat is normaal. Maar je moet niet proberen hen alleen in

het Italiaans aan te spreken. De mensen reageren dan beledigd, want ze voelen helemaal zich geïntegreerd. En als het voetbal is, dan kijken ze naar de RAI, dat klopt. Op grote voetbalmomenten bestaat het hele rusthuis uit Italianen."

Rusthuizen zijn niet vanzelfsprekend bij mensen van Turkse afkomst. "Het is voor een kind van Turkse afkomst niet gemakkelijk om met de ouder naar ons te komen. Eerlijkheid en duidelijke grensafbakening zijn nodig om problemen te vermijden. Momenteel hebben we twee Turkse vrouwelijke bewoners, plus een vrouw en een man die op de wachtlijst staan. Ze zullen dit jaar niet de laatste zijn." Ondanks de culturele verschillen is het zinloos om allochtonen en autochtonen te scheiden in een instelling, vindt Harcoer. "In onze ouderdom zijn we allemaal gelijk en hebben we dezelfde verwachtingen. We willen in de herfst van ons leven gelukkig en gezond zijn. Ouderen hebben vooral zorg nodig. De ouderen van nu zijn niet meer die van twintig jaar geleden. De meesten zijn zwaar zorgbehoevend."

tekst | **Peter Dupont**
illustratie | **Nora Theys**

Mankracht en Zonen

Samenlevingsopbouw Antwerpen en het Antwerps Minderheden-centrum de8 ontwikkelden het project Mankracht en Zonen. Het project startte in 2002, naar aanleiding van problemen op het Koxplein in Borgerhout. Marokkaanse jongeren van acht tot veertien jaar oud vielen er voorbijgangers lastig. Ze pakten boodschappentassen af en gooiden met kastanjes en stenen.

Feest als hefboom

El Hassan Radi is opbouwwerker bij Samenlevingsopbouw Antwerpen en werkte van 2002 tot 2006 voor het project Mankracht en Zonen. Veerle Matthijs begon als opbouwwerkster in 2004. "Het waren de autochtone buurtbewoners die de overlast signaleerden," vertelt El Hassan Radi. "Kinderen verstoorden de activiteiten die op het Koxplein werden georganiseerd. Ze voetbalden op een agressieve manier tegen de deur van de kerk. Ze bleven tot 's avonds laat spelen op het plein en maakten daarbij veel lawaai." Veerle Matthijs: "Er werden bloembakken vernield. Toen de handtas van een bejaarde vrouw werd afgenomen, was voor veel mensen de maat vol. Ook in dit gebouw, het wijkcentrum De Shelter, was de overlast toegenomen. Er werd in de kantoren ingebroken. De kinderen bemoeilijkten het werk voor de organisaties die hier zetelen. Er ontstond een heel negatieve sfeer."

De medewerkers van Mankracht en Zonen spraken niet meteen de kinderen aan, maar zochten naar partners in de buurt. De vaders van de kinderen werden individueel aangesproken, alsook enkele sleutelfiguren bij de zelforganisaties en bij de plaatselijke moskee. "Dat was niet eenvoudig," zegt El Hassan Radi. "De vaders lieten zich immers niet als groep aanspreken. Het was nog ieder voor zich. Toen een Marokkaanse vereniging uit de buurt het initiatief nam om een feest te organiseren, besloten we dat feest als hefboom te gebruiken. We zetten er mee onze schouders onder en bouwden zo een netwerk

uit." Het eerste Koxpleinfeest was een groot succes, dankzij de inzet van de vele vrijwilligers. Veerle Matthijs: "Het heeft tijd gekost om de verschillende gemeenschappen er van te overtuigen dat het probleemgedrag van de kinderen ook hen aanbelongde. Aanvankelijk zagen ze niet in dat het ook hun verantwoordelijkheid was."

Vaders

Mankracht en Zonen bereikte zowel de vaders als jonge mannen uit de buurt. De laatste groep, met daarin zowel nieuw- als oudkomers, wilde activiteiten voor de kin-

deren organiseren. Tezamen vormden ze de projectgroep die meteen bereid was om rond de vrije tijd van de kinderen te werken. "De vaders stonden er weigerachtig tegenover," zegt El Hassan Radi. "Ze vonden niet dat we moesten investeren in de vrije tijd van hun kinderen. We kregen de vaders ook niet samen rond de tafel. Ze waren wel bereid om onder vier ogen te praten over hun gezinssituatie en over de problemen met hun kinderen, maar niet in groep, ten overstaan van elkaar."

Veerle Matthijs: "De vrijwilligers en de vaders keken op een andere manier naar dezelfde problematiek. Er liep een sociaal-

De Marokkaanse vaders hebben uiteindelijk het belang van vrijetijdsactiviteiten ingezien.

economische breuklijn tussen deze twee groepen. Om beide groepen echt aan bod te laten komen hebben we ze gescheiden. De projectgroep bestond voornamelijk uit jonge Marokkaanse mannen en vrouwen, die geschoold en geïntegreerd waren. De vaders daarentegen waren vaak nog migranten van de eerste generatie. Het probleemgedrag van hun kinderen, dat de inzet was van de gesprekken, zat hen te dicht op de huid. Aan de jonge vrijwilligers van de projectgroep vroegen we om na te denken over een zinvolle vrijetijdsbesteding voor de kinderen én om de gezinnen van de vaders individueel te ondersteunen. Door die kruisbestuiving hebben de vaders

uiteindelijk het belang van vrijetijdsactiviteiten ingezien.”

De thuissituatie van de gezinnen zorgde er mee voor dat de gesprekken moeizaam verliepen. Veerle Matthijs: “Het gaat om heel grote gezinnen. Tien kinderen vormen geen uitzondering. De vaders zijn meestal in de jaren zestig of zeventig naar hier gekomen om te werken. De moeders zijn later gevolgd. Bij hun aankomst in België hebben de vaders nooit de kans gekregen om Nederlands te leren. Een aantal kinderen is in Marokko geboren, de jongsten hier. De vaders zijn vandaag werkzoekend, invalide of op pensioen. Toch hebben ze nog kinderen die op de lagere school of

zelfs op de kleuterschool zitten.”

Het leeftijdsverschil tussen het jongste en het oudste kind is dus makkelijk twintig jaar. In onze Belgische context is dat bijna onbegrijpelijk. De oudste kinderen hebben dikwijls nog een diploma behaald en werk gevonden. Maar met de adolescenten gaat het bergaf. Veerle Matthijs: “Ze deden het slecht op school en vinden geen werk. Hun situatie belast de gezinssituatie enorm. De jongste kinderen en de kleinkinderen groeien soms samen op in hetzelfde gezin. Hier schuilt het gevaar van generatiearmoede. De vaders, die de taal niet machtig zijn, hebben geen toegang tot de samenleving. Oudercontacten op school verlopen moeizaam. Hun huisvesting is vaak abominabel: te kleine, vochtige en niet verwarmde woningen. Ze hebben schulden en weten niet hoe te communiceren met de ondersteuningsdiensten. Om over de vrije tijd van hun kinderen nog maar te kunnen praten, moesten we eerst deze problemen bespreekbaar maken.”

De opbouwwerkers zagen gelijkenissen tussen deze gezinnen en de armoedepro-

Sport bezweert overlast in Borgerhout

blematiek van autochtone Vlamingen. Ze gingen met de vaders enkele jaren op rij naar het congres van de 'dag van de armoede'. Toen het thema 'onderwijs en huisvesting' aan bod kwam en er tolken werden ingeschakeld, volgde de herkenning. Veerle Matthijs: "De vaders hoorden de getuigenissen van autochtone armen en herkenden zich in de situatie. Ze beseften dat ook zij het heft in eigen hand moesten nemen. Het heeft twee jaar geduurd alvorens de vaders beseften dat ook zij arm zijn en dat ze aan hun weerbaarheid kunnen werken."

Ook de moeders werden bij het project betrokken, maar zij gaven aan dat zij al hun tijd in het huishouden en de kinderen moesten investeren, dat ze " bezig waren met te overleven". El Hassan Radi: "We hebben ons gericht op de vaders, omdat we denken dat het gedragspatroon van de kinderen rechtstreeks verband houdt met de vaderrol die zij al dan niet opnemen."

Vrije tijd

Dankzij een projectsubsidie van sport- en cultuurparticipatie van de Vlaamse gemeenschap, werd iemand aangesteld om voor de kinderen actief op zoek te gaan naar sportclubs in de buurt. Voor de vaders was dat onbekend terrein. El Hassan Radi: "De vaders wisten dikwijls niet dat er in hun straat, waar ze al twintig tot dertig jaar woonden, een sportclub was gevestigd. Ze kenden als het ware alleen hun eigen huis. We zijn dan gestart met de gezinnen te informeren over het vrijetijdsaanbod en hen te stimuleren om hun kinderen lid te maken van een club. Dat vergde enorm veel inspanningen. De vaders zagen de meerwaarde van sport niet in. Aanvankelijk vonden ze ook dat we ons eerder moesten focussen op de studieresultaten van hun kinderen, omdat daar volgens hen het probleem zat." Veerle Matthijs: "Ze waren zo bezig met de gemiste onderwijskansen van hun kinderen, dat ze voor vrije tijd geen energie en geen geld konden vrijmaken. Nochtans hangt het een met het ander samen."

De vadergroep zorgde voor meer inzicht in de vrijetijdsbeleving van kwetsbare Marokkaanse gezinnen. Veerle Matthijs: "Zo bleek dat de vaders hierover verwachtingen ten aanzien van de school hebben. Dat wist ik niet. Zij reageren nog steeds op basis van hun ervaring in Marokko. Sport wordt daar veeleer georganiseerd naar het ons bekende Amerikaanse model, wat betekent dat sportbeoefening verbonden is aan de school." El Hassan Radi: "Als een

kind in Marokko talent toont voor een bepaalde sportdiscipline, zal de school zelf het gezin stimuleren om het kind te laten aansluiten bij een club."

Het blijft vreemd. Mogen we dan van mensen die hier al decennia wonen niet verwachten dat ze zelf op zoek gaan naar de sportinfrastructuur in hun buurt? Veerle

worden. Alles moet spontaan en op eigen initiatief gebeuren, volgens eigen inzicht. We vinden immers dat we van de vaders niet meer moeten vragen dan wat we van de gemiddelde burger verlangen. Zoniet stigmatiseer je hen." El Hassan Radi: "Het valt moeilijk te zeggen of de criminaliteit in deze wijk van Borgerhout dankzij het

"De Marokkaanse vaders wisten dikwijls niet dat er in hun straat, waar ze al twintig tot dertig jaar woonden, een sportclub was gevestigd."

Matthijs: "Ik denk dat je dat inderdaad mag verwachten van een gezin uit de middenklasse. Iemand met een bepaalde scholingsgraad en achtergrond zal zelf uitzoeken hoe de plaatselijke samenleving functioneert. Onze doelgroep is daar niet toe in staat. Er zijn ook Vlaamse gezinnen die sociaaleconomisch zwak staan en niet de kracht hebben om hun omgeving te exploreren."

Mankracht en Zonen heeft de bestaande sportclubs in Borgerhout gecontacteerd. Veerle Matthijs: "We hebben hen gevraagd of ze openstaan voor nieuwe leden. Ze waren vragende partij. Omdat de meeste kinderen wilden voetballen en het aanbod beperkt was, hebben we zelf het initiatief genomen om een team op te richten. Vrijwilligers hebben dat twee jaar lang georganiseerd. En nu is dat team opgegaan in de jongerenwerking van vzw Kids." El Hassan Radi: "Er was een karateclub die nooit eerder allochtone leden had. Nu zijn er meerdere kinderen ingeschreven. We hadden destijds ook beslist om nooit meer dan twee à drie kinderen toe te leiden naar een club. Op die manier doorbreken we de dikwijls negatieve groepsdynamiek die bestond tussen de kinderen op het plein." In totaal sporten, dankzij het project, meer dan zestig kinderen in clubverband. De sfeer op het Koxplein is aanmerkelijk verbeterd. De situatie van de gezinnen is er op vooruitgegaan. De vaders voelen zich nu sterker betrokken bij de samenleving. Ze nemen ook hun verantwoordelijkheid op. Zo zullen ze niet meer aarzelen om kinderen op straat aan te spreken als ze zich slecht gedragen. Veerle Matthijs: "We hebben echter nooit aan de vaders gevraagd om een soort burgerwachten te

project is gedaald. Maar we noteren minder meldingen en klachten."

Het project Mankracht en Zonen wordt momenteel, volgens dezelfde methodiek, door het Antwerps Minderhedencentrum de8 voortgezet op het Kiel in Antwerpen. Samenlevingsopbouw heeft in de wijk van het Koxplein een vervolgotraject opgestart, dat werkt rond de armoede van allochtone gezinnen.

tekst | David Nolens

foto | Jan Locus

De publicatie *Mankracht en Zonen*, met documentaire op cd-rom, kunt u bestellen bij Samenlevingsopbouw Antwerpen Stad – griet.vanbaarle@samenvlevingsopbouw.be

Wat u vandaag niet leest in Weliswaar, leest u morgen op www.weliswaar.be

Elke week up-to-date welzijnsnieuws en nog meer korte berichten.

weliswaar

Welzijnsmagazine voor Vlaanderen
uitgegeven door
de Vlaamse overheid - Departement Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin

jaargang 13 | nummer 3
juni - juli 2007

redactie | Nico Krols |
Liesbeth Van Braeckel

eindredactie | Harold Polis

medewerkers | Eric Bracke | Jeroen Franssens
Ria Goris | David Nolens | Marleen Teugels |
Maarten Van Craen | Jelle Van Riet

tekeningen en cartoons | Ief Claessen |
Mieke Lamiroy | Nora Theys

fotografie | Jan Locus | Stephan Vanfleteren
Lies Willaert

directie |
Liesbeth Van Huffelen

verantwoordelijke uitgever |
Marc Morris - Secretaris-generaal |
Koning Albert II-laan 35, bus 30 | 1030 Brussel

contactpunt Nederland |
Arthur Jansen Advies

productie | Standaard Uitgeverij |
Mechelsesteenweg 203 |
2018 Antwerpen

Su

oplage | 38.300 |

abbonementen

secretariaat: abonnementen

abonneringen, adreswijzigingen, annuleringen:
www.weliswaar.be
Tel.: 02-686 01 83 | Fax: 02-686 01 88 |
Terlindenlaan 14 | 3090 Overijse

Bij **adreswijzigingen** oud en nieuw adres en
abonneenummer vermelden.
*Ontvang je te weinig of te veel exemplaren?
Laat het ons weten. Geef het nummer op van je
abbonement dat bij je adres vermeld staat.*

redactie

tips, info en reacties:
info@weliswaar.be
Tel.: 02-553 07 32 | 02-553 33 76 |
Fax: 02-553 31 40
Vlaamse overheid - Departement WVG
Weliswaar
Koning Albert II-laan 35 bus 30 | 1030 Brussel

Wil je een kort bericht plaatsen?

www.weliswaar.be

*Weliswaar wordt gedrukt
op milieuvriendelijk papier.
De inhoud van de artikels
weerspiegelt niet noodzakelijk
de visie van het ministerie.*

Weliswaar kan helaas geen lezersbrieven
opnemen. Je reactie is altijd welkom
op het redactieadres of op www.weliswaar.be

WIW 76.07 - JG. 13/nr. 3

Lid van de Unie van
de Periodieke Pers

Weliswaar – *welzijnsmagazine voor Vlaanderen* – richt zich tot iedereen die bij het welzijnswerk betrokken is. Weliswaar is een sociaal vakblad dat bericht over de wetenschap, het beleid en het vele harde werk in de zachte sector. Weliswaar is een uitgave van de Vlaamse overheid.

www.weliswaar.be

